

ENTUS

RE
LUM

n° 1120

4
me
1308

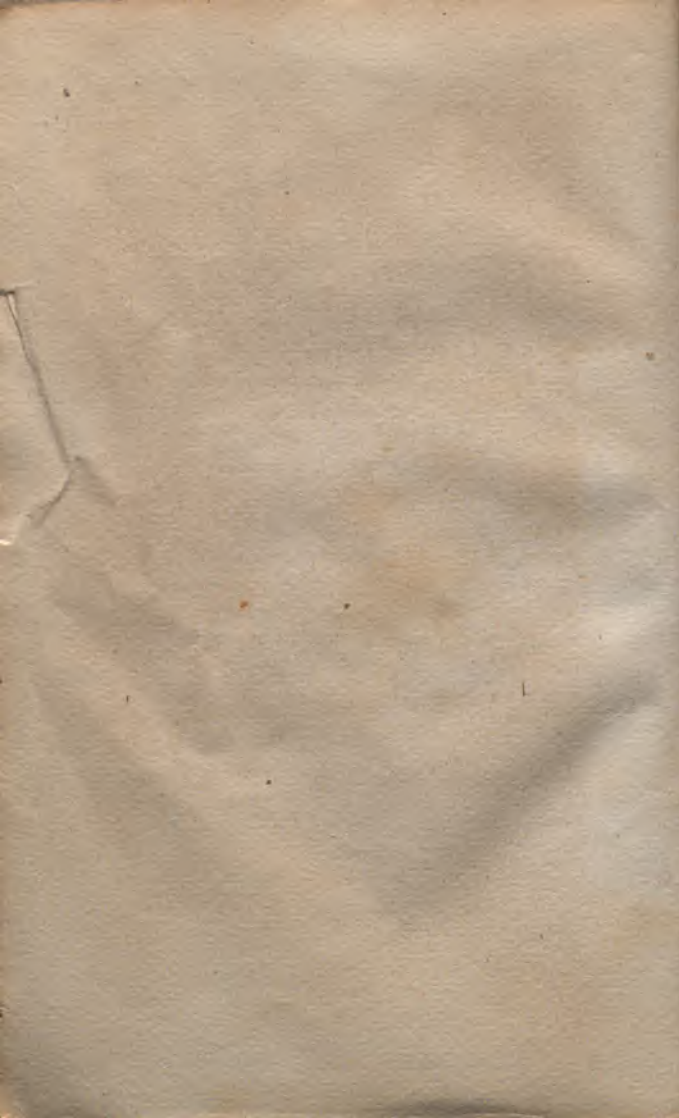
n° 1120

Albertus Magnus

Lib. moralium

Não corresponde exactamente

ao H 521

1120 *vin 2*

Liber Mineraliū Tene rabil

Alberti magni Ratisponensis Episcopi trac
tans de materia, accidentibus, causis, locis, vir
tutibus, de ymagibus et sigillis lapidū Decq;
metalloꝝ causis accidentibus scilicet cōgelati
one, liquefactiōe, ductibilitate, cremabilitate, sa
pore, colore et odore eorundem Deniq; de cau
sis et principijs essentialibus cuiuslibet metalli
in speciali eleganter enarrans

Hospital de São Agostinho

R. A. D.

Don...

...

...

Inc

1308

T Incipit tabula libri mineralium Alberti
magni ordinē libroꝝ ⁊ quotā folioꝝ ostēdens

Sequunt capitula primi libri mineralium

Tractatus primus de lapidib⁹ in cōi.	folio. ij
Capitulū primum de quo est intentio eodem	
Capitulū .ij. de materia lapidum	eodem
Ca. .ij. de picuitate lapidum	fo. v
Ca. .iiij. de cā generatiua lapidū	fo. viij
Ca. v. de cā effectiua lapidum.	fo. ix
Ca. .vi. de forma substantiali lapidū	fo. x
Ca. .vij. de loco generationis lapidū	fo. xij
Ca. .viij. qre quedam loca generant lapides et quedam non	fo. xiiij
Ca. .ix. de p̄tute loci generatōis lapidū	fo. xv

T Tractatus .ij. primi libri mineralium q̄ est de accūtib⁹ lapidū capitulū primū	fo. xvi
Ca. .ij. de his q̄ bñ ⁊ male. p̄mixta st̄	.xvij
Ca. .ij. de coloribus lapidum	xx
Ca. .iiij. de cā duricie lapidum	.xxi
Ca. v. de dolabilitate lapidū ⁊ idolabilitate.	xxij
Ca. .vi. de cā porositatis lapidum	xxij
Ca. .vij. de cā multitudinis lapidum iuxta lico ra et de ordine laterum	.xxiiij
Ca. .viij. de lapidib⁹ bñtib⁹ imagies aīaliū eod̄	

Sequuntur capitula secundi libri qui est de
lapidibus preciosis fo. xxv

Ca. primum de causis virtutum lapidum pre-
ciosorum et de redargutione dicentium in lapi-
dibus non esse virtutes .xxv

Ca. ij. de opinionib⁹ circa eam virtutem lapid⁹ eodem

Ca. iij. de probatione decem opinionum .xxvi

Ca. iij. de vera causa virtutis lapidum .xxvi

Tractatus. ij. de nominibus lapidum .xxvij

Ca. primum de lapidibus incipientibus ab a. eodem

Ca. ij. de incipientibus a littera b .xxvij

Ca. iij. de incipientibus a littera c .xxvij

Ca. iij. de incipientibus a d .xxviii

Ca. v. de incipientibus ab e .xxviii

Ca. vi. de incipientibus ab f. .xxviii

Ca. vij. de incipientibus a littera g eodem

Ca. viij. de incipientibus ab i. .xl

Ca. ix. de incipientibus a k .xli

Ca. x. de incipientibus ab l. eodem

Ca. xi. de incipientibus ab m .xlii

Ca. xij. de incipientibus ab n .xlii

Ca. xij. de incipientibus a o eodem

Ca. xij. de incipientibus a p .xlii

Ca. xv. de incipientibus a q .xlii

Ca. xvi. de incipientibus ab r eodem

Ca. xvij. de incipientibus ab s .xlii

La. xvij. de incipientibus a r.	xlvi
La. xix. de incipientibus ab v	eadem
La. xx. de incipientibus a lra 38	fol.
T Tractatus tercius secūdi libri	fo. l.
La. primum de sigillis lapidum	fo. l.
La. ij. de sigillis lapidū a natura factis	.xij
ca. iij. de causa sculptionis lapidum	.l. ij
ca. iij. quare ymago dī orientalis accidentalis meridionalis vel aquilonaris	.lv
ca. v. de significatōib⁹ ymaginū in lapidib⁹	.lvi
ca. vi. de ligaturis ⁊ suspensionib⁹ lapidū	.lix
T Sequuntē capitula terciū libri in quo detero minatur de metallis in communi	.lxi
C a. primum que sit libri intentio	.lxi
ca. secundū de ppria materia metalloꝝ	.lxij.
ca. iij. quare lapis non produciū neq; liquatur	
ca. iij. de improbatine et sententia antiquoꝝ sicut alia metalla	.lxi. ij
et materia metalloꝝ	.lxv
ca. v. de cā effectia metalloꝝ ⁊ gñatōe i cōi	.lxvii
ca. vi. de forma essentiali metalloꝝ	.lxi. v
ca. vij. de opinione caleſtensis dicentis formam esse tantum vnam oīm metalloꝝ	.lxi. vi
ca. viij. de opinione Hermes et alioꝝ pꝛo losophoꝝ de formis metalloꝝ	.lxi. vij
ca. ix. de transmutatione specierū metalloꝝ ad invicem	.lxi. viij

ca. x. de loco generationis metallorum	lxxv
T ractatus secundus tercij libri de acciden- tibus metallorum	lxxvii
ca. i. de congelatōe et liq̄factiōe metalloꝝ	lxxviiij
ca. ij. de ductibilitate metallorum	lxxx
ca. iij. de colore metallorum	lxxxii
ca. iij. de sapore et odorib⁹ metalloꝝ	lxxxiiij
ca. v. de cremabilitate et icremabi. metal.	lxxxiiij
ca. sextum q̄ generatio metallorum fit ad se in uicem circularis	lxxxvi

T Sequuntur capla quartil libri qui est de me- tallis in speciali	lxxxij.
ca. i. de his q̄ se hñt vt p̄ et maf metallo.	lxxxviij
ca. ij. de natura argentiuiui	lxxxviij
ca. iij. de natura plumbi folio	xc
ca. iij. de natura et proprietate stanni	xcii
ca. v. de natura et cōpletiōe argenti	xciiij
ca. sextum de natura et cōmixtiōe eris	xcv
ca. vij. de natura et admixtione auri	xcviij
ca. viij. de commixtione ferri folio centesimo	

T Sequuntur capla libri quincij folio	c i
C a. primū de medijs metallorum ⁊ de hijs q̄ conueniunt medijs folio centesimo primo	
ca. ij. de natura salis et sp̄b⁹ et modis	c iij
ca. iij. de natura et subñā atramentozum	c iij

ca. iij.	de natura et genere aluminum	eodem
ca. v.	de modo et natura arsenici	c v
ca. vi.	de natura modo marchasire	eodem
ca. vii.	de natura niri	folio centesimo sexto
capitulum viij.	de natura tuchie	c viij
ca. ix.	de natura et proprietatibus electri	c viij

Explicit Tabula
Incipit Liber primus

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and appears to be a list or a set of instructions, but the characters are too light and blurry to transcribe accurately.

5

Liber mineraliū

Principis philosophorum Domini
Alberti magni Ratisponensis Ece-
clesie Episcopi

110

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

55 EAST LEXINGTON AVENUE

NEW YORK, N. Y. 10017

Libet i Foliū ij

Alberti magni philosophoꝝ maximū de mineralibus liber primus incipit. Tractatus primus de lapidibus in cōmuni. Capitulū primū de quo est intēio. z que diuisio. modus et dicendoz ordo

Ecōmixtiōe z coagulatiōe sili z cōgelatiōe z liq̄factōe z ceteris huiusmodi passiōib⁹ in libro metheozorum iam dictum est. In quibus autēz isti effectus prius apparent apd res nature lapidum genera sunt z metallorum et ea que media sunt inter hec sicut marchassita z alumen z quedam alia talia. Et quia illa prima sunt inter composita fm naturam et elementis vtpote ante completionata existētia quaz animata sunt. Ideo de his proxime post scientiam metheozoz dicendum occurrer. parum enim videntur habundare vltra cōmixtiōez simplicē elementoz. De his autē libros **Az** non vidimus nisi excerptos per ptes. Et hec q̄ tradidit Auicēna de his in tercio caplo primo sui libri quem fecit de his non sufficiunt **C**Primum ergo de ipsis lapidibus et postea de metallis. et vltimo de medijs inter eadez

Liber primus

facilem inquisitionē lapidū quippe generatio
facilioꝝ est ⁊ magis manifesta q̄ metalloꝝ.

¶ De lapidū autē naturis plurima in genere
dicēda occurrūt. q̄ in primis ponem⁹. Deinde
p̄o de lapidib⁹ in specie. q̄ magis nominati st⁹
disputabimus. Lobortabim⁹ at̄ sermonē noꝝ
strū eo q̄ multoꝝ dicendoꝝ hic. cause iā in li
bro metheoꝝoꝝ determinate st⁹. In genere autē
de lapidib⁹ tractātes inq̄remus in genere ma
teriā lapidū ⁊ p̄riū efficiens eoꝝ p̄riū ⁊ lo
cū generatōis. Deinde modū cōmixtionis lapi
dū ⁊ cām diuersitatis coloris eoꝝ ⁊ alioꝝ acci
dentium q̄ inueniunt̄ in ipsis sicut est durities
maior ⁊ minor. dolabilitas ⁊ indolabilitas. po
rositas ⁊ cōfrictio. grauitas ⁊ lenitas ⁊ cetera
h̄mōi. In q̄bus lapides nō solū sp̄ ⁊ numero.
sed etiā in genere vident̄ non parū habere di
uersitatē. ¶ Sunt autē q̄dam maxime aucto
ritatis in p̄sophia viri q̄ non de omnib⁹ s̄
de quibusdā lapidū generib⁹ tractatū faciētes
sufficiētē se dicūt de lapidib⁹ fecisse mentionē.
quales st⁹ Hermes euates rex arabū. Diasco
rides Aaron. ⁊ Ioseph. q̄ de lapidib⁹ tm̄ p̄cio
lis tractātes. nō de genere lapidū tractauerūt.
¶ Vinus at̄ sufficiētē noniciā tradidit. Plin
ius in b̄ ystoria naturali non sapiēter cās lapi
dū in cōi assignās. neq̄ oꝝ nos oim̄ boꝝ induit

cere sententiā eo q̄ scia rei nō a deo est occulta q̄
t̄pam ex plurimoz errorib⁹ nos colligere oportet
Sufficiēter at̄ satis scient̄ nature lapidum
et p̄plexiones q̄n̄ pp̄ria scient̄ eoz materia et ef
ficiens pp̄mū et forma et accidentia pp̄ria eoz
s̄m̄ p̄paratā in q̄rto merbeozoz inquisitionem
¶ Non em̄ hic intendimus oñdere q̄liter alio
q̄d istoꝝ transmutet̄ in alteꝝ aut q̄liter p̄ antu
docū medicine eius quaz elisir vocāt alchimici
curant̄ egritudines eoz aut occulta eoz mani
festant̄ aut ecōuerso eoz manifesta detegant̄.
sed potius p̄mixtionem eoz ex elementis oñde
re. et q̄liter vnūquodq̄ in pp̄ria sp̄e p̄stituatur.
Propter q̄d nō curamus inq̄rere differentias
lapidis et spiritus siue aie et corporis siue substan
tie et accidētis de q̄bus inq̄runt alchimici. lapis
dē vocantes om̄e illud q̄d nō euaporat in igne
et idē vocāt corpus et substantiā Id̄ at̄ q̄d euapo
rat in igne sicut sulphur et argentū viuū et ex
q̄bus diuersoz colorū fiunt ea que vocant̄ lapi
des vocāt sp̄s et animā et accidēs. alterius em̄
scie est inq̄rere de his q̄ occultis valde fulciunt̄
rōnibus et instrumētis. ¶ Hodū autē que in
singulis habuimus etiā hic tenebim⁹ diuidendū
do p̄ libros aliquos et plures tractatus et mul
ta capitula totū opus. Cum at̄ in multis de p̄
ticularibus fiat tractatus opz nos prius ex ligo

Libet primus

nis et effectibus cognoscere naturas istorum. et ex illis deuenire in casus eorum et oppositiones. eo quod signa et effectus nobis sunt magis manifesta. in vniuersaliu autem natura de quibus in omnibus prehabitis libris fecimus mentionem. erat procedendum e contrario. a causa videlicet ad effectus et ad virtutes et signa. eo quod talibus composita et confusa sunt magis et quo ad nos manifesta sicut in primo philosophico est determinatum. ¶ Ordinem vero huius libri ad sequentes de natura liberos satis ordinamus in fine nostri libri meteororum. ubi dicimus de quibus prius et de quibus posterum erit dicendum. ¶ Cum enim lapidum et metallorum genera sint omnimoda plus quam plantae in quibus inuenitur diuersitas partium que sunt radix et folium et flos et fructus: omnimoda autem sunt secundum naturam autem omnimoda. ideo prius erit tractandum de lapidibus et ceteris mineralibus quam de corporibus animatis.

Capitulum secundum de materia lapidum

Recipientes autem tractare de lapidum natura in genere dicimus omnis lapidis materia esse aut speciem cuiusdam terre aut speciem quadam aquae. ¶ Inquit enim in lapidibus alterum istorum elementorum et in his etiam in quibus quedam species aque dominari videntur. est etiam aliquid terre simul dominans: Quibus autem signum est fere omnium lapidum

genera mergi sub aqua que habundare in terre materia dicim⁹ in scia celi et mundi. Si n. eent dñantia i eis supiora elemta pculdubio nata rēt sup aquā nūcāt nullū genus lapidū narat nisi sicut pongsosuz vl' adu stū et p adu stionē spōs giosum et porousum factum sicut pumer et lapis que euomūt therme vel ignis vulcani q̄ etiaz si in puluerē redigat puluis ip̄e sub aqua mergit

¶ Adhuc at si in lapidib⁹ pspiciis cū aq̄ non esset terrestrē terminatiūū humidū ad mixtum nō mergeret sub aq̄ sicut cristallus et berillus. sicut nō mergit glacies et cetera in quibus pura vel spha abundas est aq̄ Adhuc autē lapides oēs q̄ generant⁹ in renib⁹ et vesicis aialium generant⁹ ex viscosa grossa et terrestrē hūiditate

¶ Oportet igit q̄ talis sit materia lapidum. Spēaliter aut loquētes de his lapidib⁹ in quibus materia est terra facile patere potest q̄ in his non solū terra est materia. illa em̄ non continuaret ad soliditatē lapidis. ¶ Dicim⁹ em̄ q̄ cā cōtinuationis et cōmitionis est humiduz hoc em̄ sua subtilitate aliā ptem terre facit fluere ad aliam et hec est causa bone permixtionis prium materie Si autē vtiq̄ et hoc humiduz non bene vbiq̄ partibus terrestribus infusum nec eēt retētiūū et in coagulatōe lapidis euaporaret tūc remaneret puluis tē nō p̄tinu⁹ et pro

Libeꝛ Pꝛimꝛ

pter hoc opꝛ qꝛ sic viscosum ꝛ glutinosum ita qꝛ
pꝛes eius cū terrestribus coniacent sicut bamb
catbenaz. Tunc siccū terrestre retinet humidū
et humidū aqueū etꝛs intra siccū facit ꝓtinua
tionē. Et h̄ testat Auicēna cū dꝛ qꝛ terrapura
nō fit lapisqꝛ ꝓtinuationem terra non facit sua
siccitate. sed potius ꝓminutionē. ¶ Tunc ē em̄
in ea siccitas nō ꝓmittit fieri conglutinationem.
¶ Rationē dꝛ idem pꝛs qꝛ aliquotiens defice
cat lutū ꝛ fit mediū inter lapidē ꝛ lutū ꝛ deinde
in spacio tꝛis f. r. lapis. Dicit iteꝛ qꝛ lutū aptū
ad hoc qꝛ transmutet in lapidem est vinctuosus
quod em̄ tale non est ꝓminutiū siue ꝓminui
bile in puluerē est ꝓpter facilē humiditatis sepa
bilitatem ab eodē. Signūz aut̄ huius est qꝛ in
lapidibus ipsis frequēter remanēt vene terre et
est terra dura sicca que cū ꝓprimē vel contūdit̄
fit puluis. Cuius cā alia nō est nisi qꝛ hūditas
eius nō satis vinctuosa ꝛ viscosa euaporauit ab
ea in lapidis coagulatōe ꝛ iō remāsit terra dur
ra cōminuibilis ꝓpter virtutē coagulationis la
pidis circūstantis. Est aut̄ ꝛ aliud huiꝛ signūz
qꝛ cū lapides nō ꝓtinui generant̄ sed ꝓ modūz
asserū ita qꝛ vnus generat̄ sup̄ aliū non contū
nue inuenit̄ interposita talis terra ꝓminuitōez
patiens in ꝓpressionē vel ꝓcussione. Et est dur
ra cuius cā est quā supra diximus. Quod aut̄

humiditas viscosa et vinctuosa sit que est continuata
 ua materie lapidis significat ex hoc quod animalia
 que testudines vocant frequenterissime cum suis con-
 chis generantur in lapidibus. et hoc frequenterissimum
 est in lapidibus que inveniuntur pilius in quibus plura
 foramina sunt habentia figuras conchaz. testudi-
 num quas quedam lunares appellant. Causa enim huius
 est humiditas que ad locum illum evaporat et a
 circumstante retenta in se convoluta est et exten-
 sum stans intra se circumacta intra se spiritum vita-
 lem accepit sicut diximus in quarto meteororum. Nec
 igitur in communi est materia lapidum eorum que non per-
 spicui nec scintillantes sunt. Diversificant autem in di-
 versis sicut in sequentibus apparebit.

Ca. iij. de perspicuitate lapidum secundum magis et minus

Lapidum (qui perspicui sunt secundum plus et minus
 sicut sunt illi que gemme vocantur ut in communi
 dici potest) est aqua non pura materia condensata. Illi
 enim lapides sunt quedam vitra per nature opus produ-
 cta. propter quod etiam subtiliores in admixtione et cla-
 rioris sunt perspicuitatis quam vitra artis quare licet
 imitent naturam tamen ad plenum opus nature attinge-
 re non possunt. Signum autem eius quod diximus est quod vix
 aqua passa a sicco calido vel frigido vel sit mate-
 ria condensata istorum lapidum est vitra sunt ab humiditate hu-
 miditate que a cineribus diversis sive plumbi

Liber primus

siue silicia siue ferri siue alicuius alterius per ignem
fortissimum eliquatur. Nec autem humiditas quae sic
aqua ex humiditate quae frigida coagulatur et sicco calido
vehementi dissoluta liquatur. **¶** Quod autem passiva
sit a sicco terreo aduerso probatur ex eo quod non liquatur
nisi ex cinere per assationem vehementissimam quae ad
modum dicimus et in arte vitrana quae albumine
subalternatur humiditate visibiliter. vapor enim subtilior
in terra vel in lapide a circumstante aliquo continetur
et in seipso circumuolutus madescit sicut fit in
olla cooperta calida in qua est aliquid aquae. Et cum
sic sit humor passivus vehementer a sicco et in eo
vis siccitatis coagulatur in lapide. Sed hic
de modo lapidum generationis non est dicendum sed po-
tius de lapidum materia in corpore. Utrum autem fiat tri-
gido vel calido coagulatio ipsorum posterius ostendetur
deest. **¶** Quod autem aqua sit huiusmodi lapidis materia omnino
differentiatur quia in quibusdam locis in quibus est virtus fortis
lapidum generativa aqua descendens per pluviam guttatim
vel aliter fusam crescit in lapide. patet enim pri-
mo descendens a sicco terrestri ex natura et operatio-
ne loci et sic efficitur lapidis materia propria. **¶** Quod
dicitur autem et per similitudinem perspicui quod est in talibus
lapidibus. Quia enim perspicuum aeris et ignis non sunt
incoeruptibilia ideo necessario quod sit illa perspicui-
tas ex perspicuo aquae. erit igitur propria ipsorum mate-
ria de natura aquae. Quod autem quodam antiquo

rū materiā lapidū oñdētes dicūt q̄ descēdit ex
 aq̄ corrente qd̄ dā qd̄ in fundo residet ⁊ hoc fit
 lapis nō approbo eo q̄ h̄ qd̄ ab aq̄ descēdit ter
 restris est substantia. ⁊ iō frēq̄nter illi lapides q̄
 ex h̄ generant nō aquā passaz a p̄tite terrestri
 recipiūt p̄ materia sed potius terrā q̄ passā est
 a virtutibus aq̄. Quis signuz est qd̄ lapides
 tales vt frēq̄nter nō p̄spiciunt sunt, sed terminati
 et valde dicunt nō dolabiles sed p̄minuibiles
 potius q̄ et scilices a vulgo vocant̄. Testan
 tur aut̄ maxime his que dicta sunt cristallus et
 berillus qui aque glaciē oīo quasi formā accer
 perunt, de q̄bus dixit *Az* q̄ fiunt ex aqua re
 moto vniuersaliter calido. Sicut aut̄ lapiduz
 de q̄bus in p̄cedenti capitulō mentionē fecim⁹
 diximus materiā esse terrā nō simplicē s̄ passā
 ab humido vinctuoso viscoso, ita ⁊ nūc de istis
 oīz intelligi q̄ humidū simplex aqueum nō po
 test esse materia lapidū, p̄spicuoꝝ quia sicut ali
 bī oñdimus tale humidū nec p̄stat p̄ elixatōez
 nec coagulat̄ p̄ calidū siccū, nec p̄gelat̄ per frigi
 dū quodcūq̄ p̄pter q̄ necessario oīz qd̄ ip̄m sit
 subtilissimo terreo parū p̄mixtū ⁊ insup̄ a sicco
 terreo sic fortissime passum, ita qd̄ virtus eius
 iaz quasi obtineat oīms p̄tes talis humidi nec
 m̄ ad huc transmūtauerit substantiā talis humi
 di in terrā. In oīi em̄ trāsmutatōe elemētōrū

Libet primus

talis passio p̄cedit transmutationē substantiē q̄d
 vīz virtus elemēti trāsmutātis in toto optinet
 et ptes elemēti trāsmutātū figurant̄ in ip̄o an̄
 te transmutationē substantiē ⁊ si cōmiscant̄ sic
 in aliq̄d elementatuz habebit illud elementum
 materiā vī elementū ⁊ alterius elementi virtu-
 tes ⁊ hoc summū ingenū alchimicorū. ¶ Do-
 cet hermes in secreto secretissimoꝝ suorū p̄ ver-
 ba metaphorica dicēs lapis suauiter cū magi-
 no ingenio ascendit a terra in celū iterūq; descē-
 dit a celo in terrā. nutrit̄ eius terra est. ⁊ porta-
 uit eum in ventre ventus suo. ¶ Opera em̄ al-
 chimie intendēs docere d̄t ascendere in celū q̄n̄
 p̄ assationē ⁊ calcinationē ei⁹ p̄prietates induit
 ignis. ¶ Alchimici em̄ vocāt calcinationē ei⁹
 adustionē ⁊ assationē materiā in puluerē reduc-
 centē. q̄ materia itez descendit a celo in terram
 q̄n̄ induit terre virtutes p̄ inhumationem. tūc
 em̄ p̄ inhumationē reuiuificat̄ ⁊ fouet̄ q̄ pri⁹ p̄
 calcinationē fuerat mortificatū. Qd̄ aut̄ d̄t q̄
 portat ventus in ventre suo. oñdit leuigationez
 materie ad aeris virtutes. ⁊ p̄pter hoc d̄t vent⁹
 in ventre suo portare materiā q̄n̄ materia poni-
 tur in alembico quod est vas taliter factū sicut
 in quo fit aqua rosata. nūc em̄ euaporādo sub-
 tiliatur ⁊ leuigat̄ ad aeris p̄tutes. p̄pter hoc d̄t
 ventū in ventre suo portare materiaz. Distillas

est ultra ab ore alēbici existens aque vel olei li-
 quoz cū oībus virtutibus elementoz. Et hoc
 qdem opatur ars cū labore et errorib⁹ multis
 natura em̄ sine difficultate et labore. Cuius cā
 est, qz virtutib⁹ certis et efficacib⁹ mouent⁹ vtut-
 tes in materia lapidū et metalloz existētes qñ
 materia operat⁹: et ille virtutes sūt intelligentia
 rū operatōes q̄ nō errant nisi p accidens et ine-
 qualitate scz materie In arte aut̄ nihil est hoz
 sed potius mēdicata suffragia ingenij et ignis.
 Ex his aut̄ igit̄ oñditur qd̄ sine terra sine aq̄ di-
 catur materia lapidum opz qz ipsa sit passia val-
 de a qualitatibus alioz elementoz. Hec igitur
 de materia lapidū in cōmuni dicta sunt

Capl'm quartū de causa generatiua s'm di-
 uersas opiniones philosophoz

Quia vero efficiens lapidū ab oībus fere
 qui sermonē de lapidibus fecerunt dicit̄ esse
 virtus mineralis. **C**ū aut̄ hec virtus cōmu-
 nis sit tam in lapidibus q̄ in metallis omnib⁹
 operans insufficiēter videbit̄ esse assignata cau-
 sa lapidum efficiēs: cū neqz distinctōe neqz spe-
 cificatōe certificatū sit ab eis qualis sit ea quaz
 dicūt eē virtutē mineralē. Nec aliquid ab Aui-
 cenna inuenit̄ pl⁹ nisi qz p virtutē mineralē lapi-
 des ex terra et aqua generent. Hermes autē in

Libet primus

libro quē de vniuersali virtute scribit. dicere vī
 det cām generatiuā lapidū eē virtutē quandā
 quā vnā dēt esse in oībus. sed ppter diuersitatez
 rez generataz diuersa sortiri vocabula. Exē
 plū ponēs de lumie sol' qđ solū oīm est gñatiuū
 et cū picipat non p vnā solā passiuoz potesta
 tē diuersa operat in eis. ¶ Placuit autem sibi
 hāc virtutē. primo quidē dare marti sicut fons
 ti virtutis illius sed tm̄ variari fm̄ proportionez
 applicatiōis lumis aliaz stellaz. ⁊ materie sus
 cipiētis ipsam. sicut dicimus. ⁊ exinde diuersa
 genera lapidū ⁊ metalloz in diuersis locz gene
 rari qđ dcm̄ oīo innaturale est. eo qđ hic nō que
 rim⁹ cās agētes ⁊ mouētes primas qđ forte sūt
 stelle ⁊ stellaz virtutes ⁊ dispositiones. Bc̄m̄ al
 terius scie ppriū est. sed q̄rimus cās efficientes
 primas qđ in materia exītes materiā transmu
 tant. ¶ Si em̄ pueniēs esset dcm̄ Hermetis
 iā scita cā generatiōis lapidū oīm generabiluz
 scirem⁹ cām efficientē Sic̄m⁹ em̄ mortū et vir
 tutē celestiuū cām eē aliā a natura ortū ⁊ occasū
 sūdz ⁊ radios eoz. ¶ Adhuc at̄ cāe. iste sunt
 equo ce agētes ⁊ nihil cōtonis cū materia gñat
 biliū hñtes. Nos aut̄ fm̄ pprietatez naturalis
 scie cās q̄rimus suis effectibus pprias ⁊ matie
 materiā ⁊ vniuoce trāsmutantez. ppter hoc em̄
 Empedocles satz posterior hermete confirma

nit lapides calido vstitio generari assertiones
 sumēs ex antiq̄ fabula de Pira z Dencalione
 dicta in q̄ lapides magne matris ossa dicuntur
 Ossa s̄m Empedocle matie ex vulcani p̄tib⁹
 p̄ponunt. sed B̄ falsum est oīo cū nos sciam⁹ et
 infra erit oīsum quosdā lapides ex frigido ge-
 nerari. Jā em̄ in libro metherozoꝝ dicimus q̄
 ea quoꝝ materia est aq̄ p̄cipue frigido coagu-
 lan̄t. ¶ Amplius at̄ nō b̄n̄ se h̄z d̄c̄m̄ Empe-
 doclis qm̄ iā in .ij. de aīa oīdimus calidū ele-
 mentū vstitiū esse in cineres z nō p̄sumit ad de-
 terminatā sp̄m nisi aliq̄ moueat virtute alia et
 ab ipsa ad sp̄m dirigat. sicut calor digestiuis
 mot⁹ ab aīa p̄uertit hoc qđ trāsmutat ad sp̄m
 carnis z nerui z ossis z similiū p̄tū aīati corpis
 Democrit⁹ at̄ z qđā aliq̄ oē elemētātū dicūt ha-
 bere aīas z ip̄as eē cās generatōis lapidū p̄t
 qđ d̄t aīam esse in lapide sicut in quolibet alio
 sentie generāde rei z ip̄am mouere calore intri⁹
 secū matie i lapidis ḡnatōe. eo mō quo mouet̄
 malle⁹ a fabro ad secur⁹ z ferre ḡnationē. Nec
 at̄ stare nō posse alibi oīdim⁹. aīa eī nō in senti-
 bilib⁹ sed vegetabilib⁹ primū inuenit̄. nullam
 em̄ b̄n̄t lapides op̄ationē aīe congruentē. cū nec
 alimēto neq̄ sensu vtāt̄. nec oīo s̄m aliquē actū
 vīt. ¶ Dicere autem p̄t solam generationes
 animam esse in lapidibus non bene se h̄z. eo q̄

Liber primus

generatio nō est s̄m generatiōe animatoꝝ ve
getabiliū ⁊ aīaliū sensibiliū. Nec em̄ om̄ia vide
mus ex seminibus suis p̄ferre sue speciei genera
ta. lapis aut̄ nihil horū facit oīno. Sed nec vi
demus oīo lapides ex lapidibus generari. s̄ vi
demus vnūquēq; lapidē generari ex cā aliqua
que ī loco sue est generatōis. p̄pter qđ lapis vir
tutē generatiuā nullā videt̄ omnino habere.

¶ Quidā at̄ ex his q̄ nostro tpe in alchimicis
studuerūt dicere oīo vident̄ oēm lapidē p̄ acci
dens generari ⁊ nō esse cām p̄riā aliā sue gene
rationis. Dicūt em̄ calidū igneū in quocūq; lo
co inuenit̄ materiā aptā affando in lapidē ver
tere sicut fit in lapide cocto p̄ affatiōe ignis: et
dicūt isti lapides nō h̄re p̄riū aliqđ generatiū
s̄ p̄ncipiū materiale solū. **¶** Adhuc at̄ nō h̄re
lapides formā aliquā s̄m spēm. sed passiones
quasdam materie sicut duriciē habere pro forma
quēadmodū in libro metheoꝝ determinatū
est. Coagulatio ⁊ coagulatiōis effectus spēs et
passiones materie sunt ⁊ nō forme substantiales.
Persuadet aut̄ ⁊ hi sententiā hāc ex opationi
bus alchimicoꝝ q̄ oēs calido affatiuo vidētur
fieri ⁊ generari lapides ⁊ metalla vno tali effec
tuo eo qđ nō oꝝ effectiuū p̄riū habere in natu
ra in qua nihil ad spēm substantialem deducit̄
p̄pter ipsius spēi carentiā ⁊ defectū. **¶** His at̄

Intollerabilis sequitur error quod videtur omnia lapides cum
 omni lapide eiusdem sit species. sed differunt secundum ma-
 gis et minus in illa specie materiali. Quod est cum coa-
 gulatione et effectu eiusdem duritie per species secundum
 hos acceperunt. Quod autem hoc falsum sit diuerse
 diuersorum lapidum virtutes ostendunt operationes
 que omnino lapidum species diuersas consequuntur. Am-
 plius autem oportet lapides in eadem specie esse cum metallis
 que eadem generatione coagulatione et duriciem pro-
 species acceperunt. Adhuc autem si non esset effici-
 ens causa lapidum nisi calidum et siccatiuum tunc omnis
 lapis solueretur per humidum frigidum sicut probaui-
 mus in quarto methodorum quod non videtur
 contingere. Iste ergo sunt sententie per errorem
 dicte ab antiquis de causa lapidum generatiua

Capitulum quintum de causa effectiua lapidum secundum
 veram finem et de proprio instrumento ipsius

Des autem ex his omnibus finem veram colligentes
 dicimus causam verissime generatiuam esse vir-
 tutem mineralis lapidis formatiuam. Virtus enim
 mineralis quedam communis virtus est efficiens et la-
 pides et metalla et ea que sunt media inter hec. Et
 ideo addimus quod sit lapis formatiua ut efficiat
 lapidi propria. et quod propria notia huius virtutis non
 habemus ideo per similia oportet declarare que sit illa vir-
 tus. **D**icamus igitur quod sicut in semine animalis quod

Liber primus

est supfluū nutrimentū descendit a vasis seminarijs vix formatiua aialis q̄ format ⁊ efficit aial et est in semine p̄ modū illū quo artifex est in artificio qd̄ facit p̄ artem . sic est etiā in materia aptata lapidib⁹ virtus formās ⁊ efficiens lapides ⁊ pducens ad formā lapidis hui⁹ vel illi⁹ .

Expressius aut̄ hoc p̄t videri in gummis q̄ distillant ex arborib⁹ . illas em̄ videm⁹ esse humidū vehemēter passum a sicco terrestri . ⁊ iō coagulari a frigido que qñ manent in arboze non distillātes vis arboris generat ea in ligna ⁊ folia ⁊ fructus p̄ oēm aut eundē modū sit q̄ cum materia sicca passi ab humido vinctuoso vl̄ materia humidi passi aptat̄ lapidi a sicco terrestri et generat̄ in ipsa ex virtute stellaꝝ ⁊ loci . sic̄ infra oñdit̄ virtus formatiua lapidis . sicut generatiua in semine a testicul⁹ qñ semen fuerit attractuz ad vasa seminaria ⁊ vnaqueq; materia s̄z sp̄m̄ pp̄ria virtus Et hoc est qd̄ dixit plato q̄ s̄m̄ merita materie infundunt̄ virtutes celestes que res nature operant̄ . Sicut aut̄ in phisicis libris oñdimus oñtis virtus formās ⁊ faciens aliquid ad formā sp̄i habz instrumentū pp̄riū quo sua facit opa ⁊ pducit . iō ⁊ hec virt⁹ in materia pp̄ria lapidū existens hz duo instrumenta s̄m̄ nature diuersitate . vnū q̄dem est calidū humidū extractiuū digestiuū inducens coagulato

nē ad formā lapidis in terrestri qđ passus ē ab
 hūido vinctuoso. ⁊ h̄ calidū dirigit in ope a p̄tu
 te formatiua. quē admodā dirigit calidū qđ diu
 gerit ⁊ trāsmutat semen aialis a p̄ture formati
 ua qđ est in semie. aliter em̄ absqđ dubio illud cau
 lidū si esset excellens incineraret materiaz aut si
 nō esset sufficiens relinq̄ret eā indigestam ⁊ ad
 formā lapidis incongruā. ¶ Alterz at̄ instru
 mentū est in materia hūidi aquet qđ passus est
 a sicco terrestri. ⁊ hoc est frigidū humidi nō em̄
 constructiū sicut in metallis fit. sed qđ sit etiaz
 humidi expressiū. hoc em̄ vehemētissime idu
 rat ⁊ coagulat Et qz humidū oīno exprimit in
 tantū qđ non remanet in materia nisi f̄m solaz
 continuationē. iō tales lapides nullo mō cali
 do sicco p̄nt liquari Et hoc est qđ d̄t Ar̄. qđ cri
 stallus generat̄ ex aqua remoto vniuersal̄r cau
 lido. Quis signū est qđ opationes alchimiste
 deficiunt in liquēdis lapidib⁹ sine alterius ma
 teriei humide a p̄positione ¶ Paret etiā quare
 difficiles ⁊ impfecte p̄cipue in lapidis factura
 plusq̄ in metalloz factura sunt operationes al
 chimicoz. Et hoc ideo est qz virtutē formati
 uā non dant materie sed ars incerta est eis pro
 formatiua. ⁊ calidū v̄stiuū est eis p̄ instrumēto
 et hoc icertissime operat̄. virtus at̄ a celo data
 loco ⁊ materie qđ formatiua vocat̄ est certa ⁊ ma

terla instrumento. et instrumentū materie habet convenienter proportionata. et ideo certissima est natura in operationibus suis. Est etiam et aliud notandum de isto instrumento quoniam licet frigiditas nullo modo sit operans ad vitam in his quae sunt animata. tamen operatur ad lapides. eo quod mineralia prima sunt elementis. et elementa secundum parum in ipsius materijs transmutantur. propter quod etiam in eis qualitates elementorum remanent parum alterate etc.

¶ Cap. vi. de forma substantiali lapidum.

DE formis autem quae sunt substantiales lapidum dubitare de materia esse videtur. quoniam visus certificat de his quae coagulati sunt omnes. et materia in ipsis ad speciem certam est determinata. Si enim essent disponentes elementorum tamen secundum quod sunt in transformatione ad se invicem vel ad alia sicut sunt nubes et pluviae et nix absque dubio non diu permanerent sic nec ista sed post modicum resolverentur ad elementa. Et nos omnino contrarium huius videmus accidere in lapidum naturis. ¶ Amplius autem virtutes lapidum inveniuntur quae non sunt alicuius elementi sicut fugare venenum pellere anthracem attrahere vel pellere ferrum. de quibus ut infra probabitur est sententia omnium sapientium quod haec virtus est sequela speciei et formae lapidis huius vel istius. ¶ Constat ergo ex his formas habere lapides et species deter

minata .he aut forme non sunt aie vt qbusdam
 visum est antiquoz Qm sicut in libro de aima
 ondumus z in principio phisicoz patuit .aïma
 non opat vnū tm sed multa qdem p se z nō fz
 accūs .natura aut lapidis non operat nisi vnū
 et qd operatur de necessitate operat .quod nō
 facit aia .Adduc aut primū opus aie est vita .h
 aut fm nullam sui differentiā inuenit in lapide
Si em alimento vteret oporteret ipm poros
 et vias habere p quos alimentū mergeretur in
 ipm . Et hoc falsum esse oñdit ipa durities ei⁹
 et opactio lapidū multoz q non pmittunt ipz
 diuidi z apuri in alimenti susceptione . Adduc
 aut si alimento vteret oporteret habere aliquā
 ptem q primo alimentū traheret . sicut sunt ra
 dices in plantis z os in sentientib⁹ . hoz autez
 nihil vidimus in lapidib⁹ . Nec est vuententer
 dcm q lapidis aia sit oppressa a terrestritate .
 et iō non posse exercere vitā z sensum sicut dixe
 runt multi physiologoz . qm fm hoc deficeret
 natura in necessarijs non dādo lapidi organa
 qbus suas necessarias explicaret opationes . la
 pides igif aias non habent . sed alias formas
 substātales virtutibus celestib⁹ z pprie elemē
 toz pmixtioni datas . Sunt aut beforme fm
 plurimō innoiate . sed tm differentie eaz inuitū
 tur diuersis noib⁹ s lapidū . cū vocant rbofus .

Liber primus

pumices. clices. marmor. saphirus. smaragd⁹
 et bmoī q̄ cū nobis occulta sunt. iō ppria diffi-
 nientia lapidū nō habem⁹ nisi circūloq̄ndo acci-
 piēdo accidentia z signa loco diffinientium.
 Sed hecscim⁹ cū sint diuersitates corpis mo-
 bilis z transmutabil' simplr z cōmixtū quod la-
 pis est de genere mixtoꝝ. Eū at z mixtū diuiso
 dat in mixtū tm̄ z in mixtū p̄plexionatū scim⁹
 lapidē esse in genere mixtoꝝ nō p̄plexionato-
 rū. Et tūc ex om̄ibus dictis p̄gregātes dicim⁹
 lapidē esse mixtū non p̄plexionatū virtute mi-
 nerali ad formā coagulatū. Ex q̄bus vlteri⁹
 manifestū est lapidē magis eē homogenee na-
 ture q̄s habentē vitaz. licet in ip̄o essentialr sint
 elementoz nature diuerse. p̄pter qd̄ etiā de la-
 pidib⁹ scia scie p̄plexionatoꝝ est añ ponenda.
 Sunt aut̄ multe lapidū formesic̄ in gñe mar-
 moris porphiricū alabastrum z bmoī. Silr
 aut̄ est et in alijs generib⁹ lapidū de quibus p̄-
 sequi non p̄dest. qz forme eoz ex accidentibus
 corpis z duritie manifestabunt̄ inferius. Hec
 em̄ accidētia sunt eis ppria. et scitis ipsis natu-
 ra eoz est satis manifesta. De fine aut̄ queren-
 dū non ē. qz forma in phisicis est finis. z iō cuz
 nos vnūquodq̄ scire existimem⁹ qñ cognoscia-
 mus cās ei⁹ essentielles z pprias in cōi tā eē vni-
 uersali scit̄ lapidū nature. Uerūtñ qz locus ge-

neratōis est principiū sic in añ habit⁹ defmīa
tū ē. ⁊ nos cū his q̄ dicta sūt cognoscere de loco
lapidū gñationis. eo q̄ locus aliq̄ cā efficiens
ē lapidis cui primū dat⁹ virtus formatia lapidis

Caplin septimū de cōmemoratione locoꝝ
in q̄bus generant⁹ lapides.

HAciamus igit mentionē locoꝝ in quib⁹
aut semp aut frequenter generant⁹ lapides.
et inq̄ram⁹ de virtute locoꝝ ⁊ differētis eorum

Uidem⁹ at q̄ in ripis aq̄ꝝ ppetuaz mlti in-
ueniūt lapides. ⁊ cognoscim⁹ p h̄ q̄z ripe q̄rundā
aq̄ꝝ sunt loca gñantia lapides Differūt autē
d̄mōi ripe. eo qd̄ qdā veloci⁹. qdā tardius lapi-
des pducūt In q̄busdā em̄ loc⁹ ripaz flumis
qd̄ d̄z gion. lapides in spacio. 33. generant⁹ āno-
rū. vt testat⁹ Auicēna ⁊ qdā alij phoz Non tñ
ois aq̄ lapidūz in ripis suis est generatiua. qm̄
aque terre corrupte paludosa potius corrupit
quā generat lapides. Sicut videm⁹ in q̄busdā
p̄tribus in q̄bus licet loca aquosa sint. nō tñ
vt multū generant lapides **C** Amplius autē
montes inuenimus frequenter lapideos ex quo
cognoscim⁹ q̄ in locis montuosis est locus ge-
nerationis lapidū. montes tñ aliqñ sine lapi-
dib⁹ inuenimus. sed illi nō frequenter nec magis
sūt. nec alijs sociati montib⁹ sed solitarij inueni

Liber Primus

untur. ita quod forte vnus solus est. vel vt multu
 duo vel tres ¶ Quotiescunq; aut multi sibi
 montes associant tunc lapidei montes inueniuntur.
 et lapidei montes multi etiam aliquando in terra
 plana solide superficie. nec hoc fieri potest vbiq; et il
 la loca sunt lapidum generatua. Adhuc autem frequ
 entissime in aquis generantur lapides quod etiam
 dici non potest nisi quod ille sunt locus generationis la
 pidum. Cuius signum est quod sunt quedam aque ex qu
 bus generantur lapides quando funduntur super ripas su
 as in quibus manant. et si super alium locum intundantur
 non generantur lapides ex eis. Exptum est enim
 in locis pireneis esse loca quedam in quibus aqua pluo
 uiales conuertuntur in lapides que si alibi fundantur re
 manent aqua non transmutate. Si autem ligna in
 centia in quibusdam aquis et maribus conuertuntur in la
 pides et retinent figuram lignorum. Et aliquando nate
 platee in aquis et maribus illa sunt vicine lapidum
 naturis quod ad modicum exsiccate in aere lapidum
 formam assumunt ¶ Et huiusmodi signum est lapis qui
 dicitur corallus. qui absque dubio de lignis generatur
 et plantis Aliquando enim reperitur in mari danico iux
 ta ciuitatem lubicensem inuentus est ramus ma
 gnus arboris in quo erat nidus auium. et aues
 que in nido. et conuersae in lapides erant parui in
 nido pariter declinantes ad rubedinem quod aliter esse
 non potuit nisi quod percellis vel vndis euulsa are

hor tpe quo in ea fuit nidus ⁊ auis in aquā ceciderūt. ⁊ postea p virtutē loci in quo iacebat ī lapidē vniuersa puerfa sunt. Et sit aut fons ī gothia. de quo verissime tradit q̄ oia q̄ mergunt̄ in ipm in lapidē puerfit. in tm̄ q̄ ad eum misit imperator fredericus cirotecā sigillatā vt pba⁹ ret veritatē q̄ cū p aliquot dies medietas corij et medietas sigilli mersa esset in fonte. medietas corij ⁊ medietas sigilli puerfa sunt in lapidē altera medietate corio manente. Referē ⁊ veraciter a fide dignis qd̄ gutte q̄ ex iperu casus eiusdem fontis spargunt̄ sup ripā fontis puerfunt̄ in lapides gutta ⁊ quantitatē habentes. cui⁹ tm̄ aqua q̄ sic fluit non puerfat̄ in lapidē: sed fluit cōtinue Videmus etiā oculis generari cristallos in montib⁹ altissimis. q̄ sunt ppetua ⁊ nuium. q̄ itez esse non p̄t nisi p virtutez mineralū que est in locis illis. Et q̄bus oibus videt̄ non posse certū aliqd̄ tradi de loco generationis lapidū. cū nec in vno tm̄ elemento. sed in plurib⁹ nec etiā in vno tm̄ climate sed in oibus Et qd̄ bis mirabilis v̄t in corpibus aialium generātur ⁊ in nubibus q̄ oīa loca difficile v̄t valde ad vnā materiā in cōmuni reducere. cū tamen hoc sit necessariū. eo q̄ non dubitamus eiusdē corpis mitti fm̄ genus etiā vnū fm̄ genus esse generantiū. Et oportet em̄ q̄ oim̄ generatoz.

Liber primus

sit locus aliq̄s sue generatiois extra quez; cor
rumpuntur et destruunt.

Caplin. viij. in quo redditur causa quare q̄
dam loca generant lapides et quedā non

Ut Nam ergo virtutē in oibus his locis in
uestigare volētes reuocem⁹ ad memoriā
ea q̄ in aīn habit⁹ libris scie natural⁹ determina
ta sūt. q̄ vicz stelle q̄ntitate et lumie et situ et mo
tu mouēt et ordināt mundū s̄m oēm materiaz
et locū generabiliū et corruptiliū. **V**irtus at
sic determinata a stellis. infundit loco generatō
nis vnicuiq; rei. eo mō quo in naturis locorum
determinatū ē. Nec em̄ virtus et elemēti et ele
mētati ois est pductiua et generatiua. Et ē ista
p̄tus loci ex trib⁹ p̄tutib⁹ p̄gregata. q̄z vna est
p̄tus motus orbis moti. Scda est p̄tus orb
moti cū oibus p̄tibus suis et figur⁹ p̄tū q̄ resul
tant ex situ p̄tū diuersimode se respicientiū p̄
ter multimodā motoz velocitatē et tarditatem
Tercia autē est virtus elemētariis que ē cali
dū. frigidū. humidū. et siccū vel p̄mixtū ex his
Est at̄ prima hāz virtutuz vt forma dirigens
et formās oē qd generat sicut p̄tus art⁹ ad ma
teriam artificiatū se hz. Et scda est sic⁹ operatio
manus Et tertia sic⁹ opatio instrumēti qd ma
nu mouet. et dirigit vsq; ad finē inceptū ab arti

fice. Et iō dixit Ar^o. q̄ om̄e opus nature ē op^o
 intelligentie. locus em̄ recipit has virtutes sicut
 matrix recipit virtutē formatiuaē embryonis. bec
 igr̄ virt^o determinata ad lapidū ḡnatoēz in mate
 ria terrestri vel aq̄a est i qua pueniūt oīa loca
 in q̄bus lapides generant̄. Sic em̄ in aialib^o
 q̄ ex putrefactōe generant̄ infundit̄ virtus viuific
 catia ex stell. sic fit et̄ in lapidū materia q̄ ifun
 dit̄ p̄ dcm̄ modū virtus lapidū formatia. ¶ In
 quocūq̄ igr̄ loco terra vinctuosa p̄ vaporē i se
 reflectū cōmiscet̄ v̄l in quo terre vires app̄hēn
 dūt naturā aq̄ z trabūt ip̄am ad siccitatē z icli
 nāt vehemēter ibi p̄ certo ē loc^o ḡnatois lapi
 dū. p̄pter qd̄ i resolide superficies ex q̄ vapor tal^o
 expirare nō p̄t. lapides mltos generāt. In tra
 ctū molli ceruleta q̄ poti^o ificit aquā q̄z a p̄p̄hen
 dit ip̄az i suis p̄rietatib^o lapides ḡnari nō p̄nt.
 Et bec ē cā q̄re in ripis sempiternoꝝ fluminū
 multi generantur lapides. Tales em̄ ripe so
 lidissime sunt claudentes in se vapores eleua
 tos. Sunt et̄ vaporose ripe ille. eo q̄ calor et
 reflectōe sui lumis sup̄ aquas excitatus frigi
 ditate aque repellit ad litus. z in partibus ter
 re inuisatus terram aque cōmixtam decoquit
 et indurat. Et eadez vero causa fundus flu
 mioꝝ talium lapidosus efficit̄. eo q̄ calor in lit
 toribus in terris sub aqua penetrat. z cū aqua

Liber primus

replet vndiq; poros qbus euaporare posset si
 mul pmiscet ⁊ decoquit q; pmixtū est in lapidi
 bus, ppter quā cām talia loca lapidū sunt gene
 ratua. Est autē quarundā aquarū fluxus p vir
 tutes minerales fortissimas. ⁊ cū fluūt p tales
 materias imbibunt ipis mineralib⁹. ⁊ iō et aq
 et ea q sunt mersa in ipsis puertunt in lapides
 citius ⁊ tardius fm q; pfortat ⁊ debilitat virt⁹
 lapidū formatua ⁊ factua. Cā autē qre aq di
 uia iuxta ripā a fonte fusa citius in lapidē con
 uertit q; ipsa aq fluens a fonte ⁊ flumie vl ma
 ri est qz virtus illa citius vincit puū ⁊ diuisum
 q; multū indiuisum sicut est in omī virtute alie
 qd puertente. omīs em talis virtus citius cō
 uertit ipm puū q; magnū. **Q**uod autē eadem
 aq in aliquo loco fusa in lapidē non puertat iō
 fit qz cū est extra locū mineralē euaporat ⁊ cor
 rumpit sicut ⁊ oīs alia res corrumpit extra lo
 cū sue generationis. Quod autē aq in se accipiat
 et imbuať tali virtute, pbatur p alia aq accidē
 tia, sicut est sapor sulphuris ⁊ auripigmenti vl
 amaritudo. Nos em sapores non ptabit aq
 nisi ex locis p q trāsit. Eodē em modo fit q; vir
 tus mineralis cū materia vaporosa lapidis tra
 hitur ab aq. ⁊ aqua tota inficit tali spū ⁊ vapo
 re. ⁊ cū vincere pť aquā puertit eā in lapidem.
 Citius em puertit magis terrestria sicut ligna

et plantas et animalium corpora vel aliqđ hinc. eo
 qđ hec aq̄ immersa a tali virtute apprehenduntur
 et trahuntur ad terrestrem naturam lapidis mate-
 rie convenientem quam exsiccat. coagulat et ad spem
 ducit vis mineralis vaporabiliter in aq̄ diffusa.
 In montibus altissimis frigiditas est perpetua
 q̄ est excellens. cuius causa patefacta est in libro me-
 teororum qđ frigiditas exprimendo humidum app-
 hendit aquam a nubibus congelatam et inducit in ea pro-
 prietates sicci sicut est nature frigiditas excellen-
 tis. et ex illo sicco coagulat glaciem in cristallum vel
 alium lapidem perspicuum Et per hunc modum satis
 planum est scire loca generationis lapidum et conue-
 nientiam et differentiam eorum

Capitulum nonum de virtute loci qualiter
 operatur in natura lapidum

Remanet autem quoddam quod declarat intelle-
 ctum eorum omnium que dicta sunt. Et est hoc quod de-
 terminem quod virtus unius apprehendit sub-
 stantiam alterius et ipsam ad se convertit. Hoc autem
 scitur ex his que diximus de elementorum ad inui-
 cem transmutatione. Cum enim terra ad se puer-
 tit aquam. primo virtutes terre intrans substantias
 et alterant eam et aq̄ quasi dominantes tenent eam
 et tunc incipit aq̄ stare et terminari et tunc adhuc per
 spicuitatem non amittit et tunc deinde corrumpi

tur et transit in terram et accipit terre qualitates que
 sunt opacum siccum. Sicut etiam de alijs elementis
 transmutatis ad alia. Dico enim est sile de virtutibus
 mixtorum sicut patet in succo plantarum et cibo anima-
 lium. In his enim virtutes animatoz primo alte-
 rant et postea quasi apprehensam tenent materiam
 et postea auertunt in partem corporis quod nutrit. Et
 per omnem eundem modum est de virtute lapidifica-
 tiua cum diffunditur in aliquo loco. siue sit aqua siue
 terra. materiam quam tangit primo alterat. et postea
 dominans eiusdem tenet eam. et postquam tenuerit et viu-
 cerit auertit eam in lapidem. Fit autem hec operatio tri-
 bus modis in genere licet in numero modorum eius sit
 infiniti. Quorum vnus est quod fortius apprehendens ma-
 teriam alterat ipsam solum secundum qualitates actiuas et passi-
 uas quibus operatur in ea et hec est fortius debilis. Se-
 cundo autem modo fit quod alterat eam tam secundum qualitates quam
 etiam secundum primos effectus illarum qualitatuum quod sunt
 duricies et mollicies. ita quod diaphaneitas et opa-
 citas et materia non remouentur. et hec est fortius for-
 tius. et hoc modo generantur lapides dyaphani.
 Tertio autem modo fit quod totam materiam apprehen-
 dit tam secundum primos effectus quam etiam secundum consequen-
 tes. et tunc qualitates inducit et duriciem et molli-
 ciem et colorem illius materie propriam permutat. Et
 isto modo etiam ex aqua aliquam generantur lapides non
 dyaphani vel non ad plenum dyaphani. sicut est

calcedoni⁹. et ille q̄ dicitur lapis buffonis. et alij q̄ dē
 lapides Sunt at̄ in oibus his modis gradus
 multi de q̄bus inferius mentio habebit̄. cū de
 lapidibus p̄ciosis ageſ. Hui⁹ aut̄ exemplū est
 q̄ aliquā vis terreſtris q̄ operatur frigidus humi
 dū p̄primente a ſiccō. ſic operat̄ in aquā q̄ ſolū
 in ea remanet virtute h⁹ in frigidū et virtute h⁹ ſic
 ei Et tūc lota in tali aq̄ ericcant̄ vehementer et
 infrigidant̄. et tales aq̄s q̄ virtute et nō actu ha
 bent qualitates diuerſoꝝ elemētōꝝ ſupra mo
 dū ſtudent facere alchimici vt p̄ eas ericcant̄ et
 coagulēt̄ hoc q̄ volunt trāſmutare. p̄pter hanc
 cām hñt libros de ſeptē aquis p̄ſcriptos. Alij
 qñ aut̄ vis terreſtis apprehēdit aquā ita qd̄ frigidū
 iam exprimit humidū et ſiccū terminat ma
 teriā in ſeip̄a manente aque transparentia

C Paruities em̄ aque nō conuenit eidem in
 quantū est frigidum v̄ humidum vel vtranc̄
 habens qualitatem ſed inquantū ſuenit cū ce
 leſti corpe et iō ſuenit ſubſtātie aq̄ ante qualita
 tes actiuas et paſſiuas ſm naturā. eo q̄ cōior ē
 elemētis q̄ aliq̄ q̄litatū actiuar̄ et paſſiuar̄. et
 cū ſic opat̄ terre frigiditas et ſiccitas inducētur
 neceſſario p̄rimi effectus ear̄ in aquā q̄ ſt̄ du
 rities et coagulatio. et tūc fit lapis p̄uus Aliqñ
 aut̄ vincit amplius inducēdo ſubſtātiā aque
 ad opacitatem et naturam terre Et tūc ex aq̄

fit lapis opacus et forte nigerrimus. sicut fit la-
 pilli quodam habundanter in ripis fluuioꝝ iuuen-
 ti quod tamen aliquando ex materia terrestri generatur sicut
 inferius ostendemus. Sicut autem dicimus de ter-
 ra. sic intelligendum est fieri de qualitatibus omnium
 elementorum. et adiciendum quod virtus elementi sit ma-
 terialis et virtus celestis instrumentalis et forte
 malis sit virtus motoris. et quod ex omnibus resultat
 est virtus infusa materie et loca lapidum. sicut satis in-
 ante habitis dicitur est. ¶ De causis ergo ex quibus
 lapidum generatio in compositis cognoscatur satis hoc
 modo sit determinatum

¶ Tractatus secundus primi libri de mine-
 ralibus quod est de accidentibus lapidum

¶ Tunc autem de his quod per se lapidibus ac-
 cidant est dicendum. Accidentia autem quod primo
 minus accidunt lapidibus in compositis sunt in le-
 ta. primum tamen inter ea est omittio materie. Dica-
 mus quod si materia est sicca vehementer. tunc ipsa
 non bene erit amiscibilis. et tunc aut locus erit por-
 rosus non solidus aut solidus. Si non est poro-
 sus sed solidus generat valde lapis vnus sabu-
 losus. quoniam sic capit perferens minucias sabulosas
 quod diuersificatur secundum quantitatem siccitatis et calo-
 ris ipsam coagulatis. quod aliquando forte perfricatur in

sabulū qñ caliditas multa exccauit. et si locus
 est valde porosus p que vbiq; egredit calor co-
 quēs terrā vncruosā. tūc calor ille diuidit mate-
 riā illā in pua et dequoq; eā in sabulū minutū
 Et si fuerit materia viscosa valde tūc diuisa re-
 dīt in puos lapillos diuersaꝝ quātitatū q̄ du-
 rissimi stꝝ ⁊ diuersoꝝ coloꝝ. p̄t materie diuersi-
 tatē Lapidēs q̄ qñ siccant̄ op̄ie planant̄. et p̄t
 uis q̄ abradit̄ est minutissimus. stꝝ et materia
 optime ꝓmixta. in qua primo opatū est hūidū
 faciēs fluere quālibet pte siccā ad quālib; et po-
 stea a ꝓprehēsum hūidum exccatū. ⁊ idō lapis
 talis bene est ꝓmixtus Est em̄ subtile et hūidū
 bene commissibile cū sit bene penetratiuū p̄tū
 et partis partium sicut dictum est in secūdo pe-
 rigeneos ꝓre om̄ibus tñ et hī lapides bñ con-
 mixti stꝝ q̄ vaporabiliter miscent̄. et illi ꝓre omi-
 bus poliunt̄ bñ ⁊ splendidi efficiunt̄. eo q̄ s̄ a
 vaporꝝ iā ꝓgit ad subtilitatē aeris et hūiditatē
 et hec duo stꝝ subtiliora ⁊ magis se iuncem pene-
 trātia in forma aeris q̄ in forma aque ⁊ terre
 Ex eisdeꝝ aut̄ cāis est cōpactio ⁊ ꝓtinuitas bo-
 na et his oppōita Quorūcunq; em̄ materie op-
 time ꝓmixte stꝝ nisi calidū decoq̄ns exccet hūo-
 midū. hoz est optima ꝓtinuitas et ꝓpactio for-
 tis Huius aut̄ signū est in opibus artis que
 naturā mutāt Hī aut̄ em̄ q̄ lateres sciūt. primo

Libet primus

Idem cū terra ꝓmiscēt aliq̄ que coherere faciūt
ptes. sicut st̄ steruus eq̄ et aliq̄d h̄ mōi et facta
materia glutinosa student hec optiē ꝓmiscere
z q̄nto meli⁹ hec ꝓmixta st̄ tāto planiores z cō
pactiores sūt lapides Idē at̄ faciūt figuli q̄ nō
q̄mcūq; terrā s; tenacē q̄ glis vocat̄ in materī
am sumūt cū deluto fingere volūt ꝓmiscēt aut̄
optiē aq̄q; fingāt. z tūc r̄sidere ꝓmittūt ad tps
in ea humidū. z supfluū hūidū ad solē extrahūt
et dein coagulāt vasa ad ignē digestiōe q̄ voca
tur optesis Oportet igit̄ z naturā hūc habere
modū in ꝓmixtiōe lapidū Terra ḡ p̄uo pene
trať hūido aut copaliaut spiritali. z dein ab
ea sepe rat̄ hūiduz supfluū. z postea tpe lōgo in
uiscat̄ in ea hūidū cōtinuās. z p̄ calorē optencū
extrahi nō p̄t. hec materia per talē digestiōez
ꝓuertit̄ i lapidē Et si iueniat̄ terra aliq̄ nō cō
plete ꝓglutiosa iuxta lapides illos scim⁹ qz tal̄
materia sat̄ est passa. et iō idigesta remāsit La
pidū at̄ genera q̄ ex aq̄ sūt. q̄ passa ē a terrestri
siccō frigidō optiē ꝓpacta st̄ z quasi polita esse
vident̄ p̄pter h̄ q̄ aq̄ est de numero politoz. et
eius quelib; ps in quālib; fluit z in tali cōtinu
tate coagulāt et ꝓgelatur in lapidem. Hoc mō
dictū sit de lapidū ꝓmixtiōe

¶ Ca. primū de bis q̄ bñ z male ꝓmixta sunt

Modus autem quo determinatur de coloribus
 lapidum sumendus est ex libro de sensu
 et sensato cuius nos sciam infra tradem⁹ tpe o
 portuno. ideo q^o h^o supponim⁹ ibi erunt manifesta
 Supponitur. n. h^o q^o o^one q^od e^o p^ospiciu⁹ i⁹ quocunq³
 genere corpo^oz est ca⁹ ex partib⁹ mltis p^ospicuo^oz
 corpo^oz q^o veniunt in p^opositione⁹ corpo^oz q^od e^o p^o
 spiciu⁹ Adhuc at⁹ albu⁹ cantur ex mult⁹ p^ospicuis
 in altera re determinat⁹ Fligr⁹ at⁹ ex p^oribus o
 paci corpo^oz opprimentib⁹ partes p^ospicuas q^o
 sunt in eode⁹ corpore **D**edij autem cantur ex con
 positoe⁹ ho^oz p^o tres vias sic⁹ in scia de sensibiliu⁹
 generatoe⁹ tradet⁹ Dicam⁹ igit⁹ q^o o^ones lapides
 perspicui cant⁹ ex mlt⁹ materia aer⁹ z aq⁹ que t⁹
 refria p^oprehendete materia e^o gelata z p^ogrega
 ra. et si q^odez illa p^ospicuitas no⁹ est aliciu⁹ color⁹
 s³ remanz p^ospicuitas aer⁹ vl⁹ aq⁹ tunc signu⁹ ha
 bz q^o sola frigiditas excellens p^oprehendit mate
 ria. z hec est sicut p^ospicuitas cristalli z berilli et
 adamantis z lapid⁹ q^o vocat⁹ yris s³ z idem h^ont in p^o
 spicuitate z natura aq⁹ q^om cristallus no⁹ solu⁹
 materia aque habere videt⁹. s³ aqueitatez decli
 nante in aereitatez propter quod maxime per
 spicius est et ad claritatem declinans Berill⁹
 autem magis ad aq⁹m declinat vnde cum voluit
 quasi aque gutte magne manare videntur Ad
 amas autem magis habet aqueita⁹ em tractam

Sola s³

Libet Primus

ad siccū terreſtre ppter cōſcuroz ē et duriffi
m^o ita q̄ collidat alia metallā p̄t calibē duriffi
mū eo q̄ calibz ē et aqueitat̄ et terreſtreitat̄
ſicciffiēz iō ē ſit q̄ lapis adamascū fuerit acuti
āguli ſcindit et incidit om̄e ferrū et penetrat in
ſcandēdo om̄e metallū. yris aut̄ ſit ex aqua q̄ ſi iā
rozate q̄ p̄m vapore p̄m et roze reſoluto cō
gelat̄ Et ideo etiā in ſole poſitus colores yridis
depingit in oppōito pariete Siles at̄ his lapi
des et ſimilibus ſiūt materijs Juxta ripas flu
uiozū frēq̄ntiffiē iueniunt̄ lapides obſcure p̄ſpi
citat̄ ſm maḡ et minus quoz̄ color non cau
ſatur niſi ex p̄ſpicuo aut ei cōpoſito aut cōmixto
cū terreſtri obſcuro in pte vel in toto. ⁊ hoz̄ co
lorū quia facile eſt ex dict̄ ſcire cām p̄trāſeo Hi
ger aut̄ color in lapidibus frēq̄ntiffime cauſat̄
ex terreſtri cōbuſto. ppter qd̄ eiſ v̄t frēq̄nter lapi
des nigri duriffimi ſt̄. et maḡ polibiles. q̄ ſeo
cabiles ſt̄. Hic em̄ color nō cauſat̄ niſi ex priua
tione p̄ſpicui in cōmixtiōe. ſic̄ patebit cū de ſci
entia colorū tractabit̄ Medij at̄ colores ſt̄ ru
beus in genere viridis et flauus ⁊ differētie ip
ſoz̄ Et ſic̄ diceſ in libro de ſenſibilib⁹. rube⁹ erit
q̄n ſup̄ p̄ſpicuū lūioſuz̄ infundit̄ ſumus tenu
is ſuccenſus Et iſte iuenit̄ in q̄buſdā lapidib⁹
q̄ vocant̄ iacincti aq̄tici. et in tribus gene ribus
carbūculoz̄. ppter qd̄ ab Ar̄. om̄es illi calidi

Et naturam esse dicunt Differunt aut in rubore
quoniam si fuerit perspicuitas multa et fumus superfluous
valde tenuis et lucidus est color eius qui vocatur
palaci⁹ siue palacium Si aut fuerit perspicuitas
multa et fumus quasi igneus accensus spissus tunc
est color eius qui vere dicitur carbunculus. et ideo ille qui
vere spem suam attingit lucet in tenebris sicut nocti-
tiluca. et maxime quando superfunditur aequa clara et li-
pida Si aut fuerit perspicuitas aliquantulum spissa
et fumus supernatans fuerit obscurior aliquantulum erit
color eius quem vocat granatum eo quod ad modum gra-
ni malignati coloratur et hos omnes tres vocat Aristoteles
carbunculos. et nobiliores et sicciores inter hos dicit
esse granatum. cum tamen minoris sit pretij apud excluso-
res et artifices Ille autem qui a quibusdam iacinctus
aethiopicus vocatur colorem habet qui ex aquatico perspi-
cua limpidus et non aereo proponitur. et superfluum
habet fumum aethiopicum succensum sicut est in nube
celi. et non in aurore Eodem autem modo inuenimus co-
lores lapidum perspicuorum qui sunt flauis coloris Si
lapis sit perspicue substantie et valde clare et immix-
tum habeat spiritale terrestre valde robustum. tunc erit
color saphiri clarissimi. et habebit duas colorum
speciem quod illud perspicuum cum illo terrestri subtili robusto
fuerit clarius et obscurius Flauus enim clarus
et purus color absque dubio causatur ex multo per-
spicuo. quoniam visus penetrat in ipsum. ita quod lux non

Liber primus

obuiat visui nec aliqđ luminosū Si autē cū tal
 cōbusto vaporoso terrestri lit pspiciū aqum al
 quātulū spissū. tūc resultat color iacincti q̄ satis
 min⁹ clarus est q̄s color saphiri nobilis. Color
 autē scintillans ⁊ ceruleus cātur ex lucido pei spi
 cūo qđ supducit tenui ⁊ modico vapore aqueo
 inceso ⁊ h̄ est color viridis q̄ topasiō vocat. ⁊ in
 quocunq; lapide inveniunt vene aurei splendor
 ris sicut in crisophaso ⁊ crisolito color illa ⁊ ve
 na ⁊ ex eadē cā generat Sūt autē mlti lapides
 perspicui q̄ sūt virides. sic smaragd⁹ ⁊ crisolit⁹.
 et lapis q̄ vocat prama. lz diuersa viriditas sit ī
 eis. omniū autē horū colores ex vna ⁊ eadē cā ge
 nerant fit enim ex perspicuo aqueo cū terrestri
 fortiter adusto. ⁊ s̄m h̄ qđ est clarus vl̄ minus
 clarus. fit et̄ illā viriditas clarior ⁊ min⁹ clara
 Huius autē signū ē in vitro qđ ex cōmixture fit
 plūbi h̄. n. est viride valde ⁊ efficit rāto purius
 quāto sepius ⁊ magis pburit In pburitione. n.
 iterata depurat pspiciū ⁊ subtiliat et aquee na
 ture magis ifundit claritas lumis ignei. et iō cla
 ficat Color at̄ medi⁹ q̄ q̄si fulu⁹ ē ⁊ cerule⁹ sic ē
 in lapide q̄ vocat corneola cātur ex perspicuo
 terminato qđ spisso fumoso aqo sili ⁊ terrestri suc
 cense superifusus ē Et isti sūt fere omnes colores
 q̄ in lapidib⁹ p̄ciosi iueniuntur Post eū q̄ est om
 nibini ⁊ niueū scintillantē quo d̄: color ari lapis

q̄ d̄ orpbanus Cōponitur em̄ lapis onix siue
 onichinus ex suba que est duplicis coloris. ⁊ in-
 uenitur aliquñ ex plurib⁹ coloribus q̄s duobus
 vt frequenter iat p̄ponit̄ ex duplici colore quoz
 vnus supernatat alij Inferior q̄dem ē sicut car-
 neus q̄ est ex terrestri valde fumoso vaporabilr
 ⁊ mixto Superior aut̄ est subpallidus aliquñtu-
 lū fuscus. ⁊ hic causat̄ ex victoria p̄spicui super
 opacū in p̄mixtis p̄tibus. ita tñ q̄ opacū sit al-
 teras albū Et tal' substātia est qñ aqueū p̄mix-
 tū terreo subtili pauco vaporat ⁊ euaporando
 coagulat̄ in lapidē Inueniunt̄ aut̄ onichini val-
 de rubeas bñtes vias ⁊ albas valde quoz co-
 loz. nō est difficile inuenire cās ex p̄dictis. Hu-
 neus aut̄ scintillans absq̄ dubio causat̄ ex h̄ q̄
 ip̄e p̄mixtus i ex p̄spicuo corpe q̄s. firmato. ois
 em̄ p̄spicui puluis inuenit̄ albissim⁹. ⁊ cū p̄tinu-
 at̄ puluis resultat corp⁹ albū micās. sicut mar-
 garita. qd̄ p̄tingit ex p̄beratōe luīs ad superficies
 p̄tū politaz. p̄t̄ qd̄ lapis d̄ aliquñtulū lucere
 i teneb̄ sic noctiluca In die. n̄ lux q̄ ē icorparata
 diaphāo i lapide p̄t̄ mar⁹ lumē. s; i nocte lucz
 ⁊ iō i die lapis ille alb⁹ v̄ sic noctiluca Noz at̄
 oim̄ p̄fecta rō tradi b; in scia de sensibiliū gnā-
 tōe. Inuenit̄ at̄ lapis multoz valde colorū. p̄t̄
 qd̄ etiā p̄athera vocat̄. cui⁹ oēs colores causant̄
 ex diuersis substātijs ex q̄bus p̄ponunt̄ partes

eadē. n. ratio est in toto et in parte quo ad cor
porū tincturā Tāta igit et tot ad scientiā colorū
q̄ inueniuntur in lapidibus p̄ciosis dicta sunt
Amethystus aut sequitur rubinū in perspicuo ob
scuro Et calcedonus sequitur berillū i s̄b̄na q̄ si p̄
spicua lutea et seculēta s̄. c̄ plūbū imitat argētū

Capitulum .iij. tractatus secundi de coloribus
lapidū p̄spicuoꝝ nō t̄miatoꝝ et nō p̄ciosorum

Lapides aut hi q̄ perspicue et nō t̄miate
inueniuntur substantie mltorū valde s̄ colo
rū. et s̄ q̄ tuor generū vt in cōi sit dicere silices
vix thophi et q̄drū et marmor In oib̄ his ḡn̄i
b̄ inueniuntur colores mlti niger vix. glauc⁹ virens
aliquātulū et albus Extra gen⁹ aut marmorū
vix inuenit̄ rubeus magnus lapis sed paruuli ru
bei inueniuntur p̄cipue in marmorū generib⁹ Et
de omnibus generibus colorū eadē est rō que in
p̄cedentibus d̄cā est. sed hoc accidit generibus
marmorū q̄ abstracte ab eis partes micat ali
quātulū sicut metallis imixte sint Et h̄ contingit
bac de causa q̄ in substantiā eorū icōmixtū i gre
ditur perspicuū. cuius superficies q̄n̄ est inspissat⁹
ta in partib⁹ fulget et micat Et hec vna cāru
est q̄re nobili⁹ ē. gen⁹ marmorū ceteris generib⁹
lapidū Niger in t̄li ḡn̄e lapidū frequē catur ex
terrestri fuliginoso cōmixto coaglato Albus at

ex terrestri subtilissimo quod mixtum est aquo multo
 hoc enim albescit decoctum sicut facit fressre in ca-
 seo et lacte Glaucus autem capitur ex fressri opa-
 co quod alteravit modicum album quod ex fressri sub-
 tili et aquo multo coagulari cepit ¶ Urens autem
 ex omni genere capitur ex multo aquo vaporibus si-
 mul irrorantibus in mixto et sic coagulato Butta-
 rum autem genus est habens plures vel has omnes mixti-
 ones in partibus propter multos generis materias in loco
 illo congregatas ¶ Thopbi autem frequenter autem ter-
 rei sunt coloribus aut albis sicut pumices Hoc enim
 genus lapidis ex terra in qua spumat aqua eadem ter-
 re mixta generatur et ideo cum calido coagulatum est
 et iestione quam optetis vocatur spogiosum et leue iuenit
 Pumer autem fit ex aqua magna cuius spuma vehem-
 ter passa est a fressri sibi in mixto. et ideo est albus propter
 spume talis albedinem In generibus autem marmoribus
 album quod vocatur alabastrum absque omni ambiguitate
 procedit ex multo perspicuo quod est alteratum et
 passum vehementer a terrestri subtili. et sic resul-
 tat in eo color nobilissimus micas. B autem quod voca-
 tur porphiricum marmoribus color obscure car-
 nis cum albis guttulis et nos iam diximus eam talis colo-
 ris Silices vero ut plurimum sunt fusci coloris cuius
 etiam causa est sufficienter assignata ¶ Sufficiat ergo de
 coloribus lapidum hoc quod nunc dictum est
 ¶ La. iij. de causa duricie diuerse que est lapidibus

Libet primus

Dicemus p̄ter de diuersitate duriciē q̄
 mltarum diuersitatum inuenitur in lapi
 dib⁹. Om̄ia em̄ genera lapidū p̄ciosoz a dō du
 rast⁹ q̄ necluma aliqd ab eis tollit. q̄ colliſi ad se
 fornter vt a dō calibem indurata emittūt ignem.
 Ecōtra hō fere oē gen⁹ trophi ita iueniē p̄az
 hīs de duricie q̄ modico iſtrūento inſentible
 lapides q̄ d. i. albi q̄ vulgariter creta vocant̄ et q̄
 dā et⁹ molliores ⁊ albiores iueniūtur min⁹ hīs
 tes de duricie in genere lapidū. Om̄e at̄ genus
 ſilicis duriffimū est. ⁊ poſt hec marmora i gñe
 ſuo. Quadrū at̄ mediū est in duricie lapidū et
 tñ in illo iueniē maior et minor duricies ſz h̄ ac
 cidit coiter lapidib⁹ durioribus q̄ diu iacentes
 in aere tpe frigor⁹ poſtea ad ſolem ſcundunt in
 mltas ptes. Ecōtra aut̄ q̄ ſt⁹ min⁹ duriffimi ſunt
 male p̄mixti quaſi in modū calc⁹ obuſti opthe
 ſi coagulāte q̄nto duriti⁹ in aere tacēt i edificijs
 meliores efficiunt̄ et duriores. ⁊ nō ſcundunt̄ ex
 frigore. P̄biſici at̄ est aſſigre cām hoz. accētū
 ex materia ⁊ efficiēte q̄madmodū i alijs dcm̄ ē.
T Dicam⁹ igit̄ q̄ cā gñalis duriciē ē ſiccitas.
 Lū em̄ dur⁹ ſic hīs potētiā naturalē ad reſiſtē
 dū tāgenti. ⁊ mole ei⁹ nature habeat i potētiā
 nō p̄t cārī niſi ex ſicco qd̄ in ſeipō ſtat nō cedēs
 ad alter⁹. Siccitas at̄ ex duobus catur in na
 tura lapidū ſicut ſuperi⁹ patuit. Aut em̄ ē ex b

q̄ ex terrestri materia calidū epocauit humidū
 z iō remāsit terre induratū. Aut est ex hoc q̄ sic
 citas frigidissima uehemēter app̄bendit humi
 dū perspiciūz ip̄m ad sui pp̄rietatē ouertendo
 expressit humidū. materiam uehemēter cōpziō
 mēdo z indurauit z excellēter p̄pegit. sicut est in
 lapidibus p̄spiciuis. p̄pter qd̄ durissimi s̄t. z col
 lisi etiā ignē emittūt. z nō sustinēt limā. s̄z opoz
 tet q̄ quasi lapsando z p̄fricādo poliant̄. In
 ceteris aut̄ lapidibus ex materia terre factis cā
 duriciē maioris nō est nisi maior ariditas q̄ cā
 ta est ex calido fortiori vel minus forti ex p̄te ef
 ficiēsz ex humido facili⁹ z min⁹ facili⁹ a ma
 teria sepabili q̄ntū est de p̄te materie. vnctuosū
 em̄ valde humidū de facili p̄tinuatur. z om̄ino
 aqueū de facili vaporat. p̄pter qd̄ lapides q̄ s̄t
 vt creta. vel molliores q̄s creta. valde albi s̄t. et
 tincturam albā relinquūt in his q̄ tangūt. p̄cer
 to humido valde euaporabili p̄mixti s̄t. z cali
 do excellēt̄ ultra coagulatōis mēsuram p̄busti
 s̄t. z iā calcinari inceperūt. p̄pter qd̄ in muris
 nō remanēt. qz sicco calcinato exteri⁹ sp̄ s̄t aspe
 ri. z s̄ recedēs in cemētī tenacitatē relinq̄t aliaz
 p̄tē lapidis cemēto nō p̄glutinātā. z iō cadūt d̄
 muris lapides isti. z mur⁹ de ip̄is post modicū
 efficiē sicut materia Silices at̄ durissimi sunt
 eo q̄ humidum eorum non sepabile a materia

multū est eporatū. ⁊ vehemēti ariditate terre
 stri est iduratū Et i deo etiā illi cemētuz nō hū
 accipiūt. eo q̄ porz eoz ostriciz nō imbibiūt. p̄t
 qd̄ in architectoicis lathomi his raro vtunt. ⁊
 dicūt q̄ isti lapides scindūt muros **A**rimoz
 at̄ genera alia optie om̄ta s̄ ⁊ vehemēt deco
 cta ⁊ iō dura s̄ ⁊ eoz murz apra **S**ed q̄dri la
 pides pl̄ ceterz oueniūt edificijs. ⁊ q̄n vehemē
 ter durū s̄. tūc siccitas ē eoz magna ⁊ p̄uū hu
 midū cōtinuās ptes q̄ q̄n frigore ⁊ gelat̄ flūdt
 exteriores ptes ⁊ fugit ad īteriores. ⁊ ē tale hu
 midū non hū partib⁹ icorporatū. et ideo de fa
 cili mouet̄ ad ītertoza ⁊ exteriora. p̄pter qd̄
 postq̄ ipm̄ frigus cōp̄mēs mobile fecit. epota
 tur a primo calido sol. ⁊ tūc in diuersa d̄ditur
 lapis **E**contra at̄ lapides aliq̄ntulū hūidi hu
 mido hū mēbris lapidis infuscato in aere vehē
 ter exiccāt ⁊ iō duriores ⁊ meliores ī edificijs p
 lōgitudiez t̄pis efficiūt **I**n thopis at̄ cā mol
 liciei ē hūidū nō vehēter extractuz nec terreo
 excellēter cōmixtū. ⁊ iō moll̄ ē thoph⁹ ⁊ ad ignē
 posit⁹ nō coqtur vt later s̄ forma f̄ cinerē terre
 stre **N**ec igit̄ de duricie lapidū dica sunt et
 his em̄ ⁊ alie diuersitates de facili p̄nt cōgnosci

Capitulum quintum. de dolabilitate ⁊ in
 dolabilitate lapidū

Et istis patere potest dolabilitas et idolabilitas
 scilicet Lapidis excellenti duri dolabiles
 non sunt, sed comminuibiles in pua, et quoniam ordiatis
 non habent poros non sciuntur ad regulam. Sicut
 enim in lignis contingit nodositas ex diuerso fluxu
 siccitatis ex quo lignum generat corpus Ita contingit
 ex diuersa commixtione in lapidibus et materie confu-
 sione, et nodositas illa facit quod lapis inordinate fra-
 gatur et non ad regulam, durissimi tamen et siccissimi
 lapides siue nodosi sunt siue non, comminuibiles sunt
 magis quam dolabiles, eo quod contractio aut optesi
 contracti et districti sunt pori in illis, ita quod in di-
 uersa demat scissura et diuisio ipsorum. Quicunque
 autem non ultra temperamentum lapidis sunt contracti
 vel indurati dolabiles bene sunt et secabiles ad re-
 gulam, licet non possint secari ut ligna, sed potius pro-
 pter minutam extractam in aliquo corpore lapidis si-
 mul manere. Iste igitur est modus dolabilitatis et
 idolabilitatis lapidis. Hoc etiam ostendunt ipsa arte
 lathomorum instrumenta, lathomini enim lapides do-
 labiles sunt ad regulam secundum totam superficiem lapidis
 Indolabiles qui comminuibiles sunt non in tota super-
 ficie dolantur, sed sufficit quod partes anguli non plane
 sed aspere superficiei pertingant et lineam, sicut dicunt
 facere lathomini lesbii, eo quod in lesbia insula non nisi
 lapides comminuibiles inueniuntur

Capitulum sextum de causa porositas et compactiois

Liber primus

lapidū .et grauitatis et leuitatis eorūde

HUcra hunc modū etiā determinatur de
 cā porositatis lapidū z cā spactōis eorūde
 Inueniunt. n. lapides qdam tante porositatis
 q natant sup aqm sicut lapides quos etat vulv
 canus. pumices qdā spactissimi iueniūt sicut
 lapides p cōsi et marmoꝝ. genera qdam aut q
 s. mediū iueniunt iter bec **E**ā qdē porositatis
 nō est alta nisi qz hūidū nō totūz spmixtum fuit
 cū terrestri. sed in diuersis partib⁹ eius stetit
 sicut in vase qd cū epotatū fuit optesi remāserūt
 foramia z factus est lapis porosus. ppter inclu
 suz aerem in foramib⁹ ill natās sup aqm **E**ō
 pactio at pcpue facta priū ē ab hūido vndies
 penetrāte lapidis materiā. ppter qd qmlibz ei⁹
 ptē fluere facit ad quālibz partē. ideo spactus
 factus ē lapis. hoc at hūiduz est corporale et
 aqm. aut spūale aut aereū **E**qz aereū sb tili⁹ ē
 aqo ideo spactioꝝ sbne sunt lapides ex vapo
 rib⁹ spmixti q̄ ex alia substātia aqā vel terrea
E De cā at gūitatis et leuitatis lapidū supflūū ē
 hic intendere cū de s in de celo et mūdo sufficiē
 ter sit ptractatū vbi ostēsū ē qre lapides leuio
 res sub aq mergūtur. cū ligna grauiora supna
 tāt aquis **H**ec igit incōi de lapidib⁹ dcā sunt
E **E**ā. z. de cā mltitudis lapidū quoꝝ iuxta
 litora z de ordie lateꝝ q̄ aliqui i litorib⁹ q̄si ar

tificialiter positi inueniuntur

Proter omnia iam dicta accidit aliquando iuxta ripas fluminoꝝ et maruꝝ inueniri multitudinē magnā puoꝝ lapidū colligatoꝝ q̄si cemento fortissio acli de muro aliquo sumpti sint. ppter qd̄ et purat̄ qdā opa antiquoꝝ fuisse ibi et destructa per laq̄m Et q̄ mirabilius est per totā longitudinē litorū inuenit̄ aliquā ordo laterū ac si ibi artificialiter positi sint cū t̄m̄ nō videat̄ esse op̄ artis eo q̄ valde tenue est. nō h̄is modū muri alicuius sed t̄m̄ lateri iuxta laterē sic nihil supra se v̄l infra se de laterib⁹ **C** Dico autē q̄ cā p̄rio inter ista duo scz q̄ lapides p̄u q̄si cemento inueniunt̄ cōglutinati. ē q̄ p̄rio coagulati fuerit illi siliques diuersi et fuit in loco illo materia ad modū calcis adulta p̄ optesim. cui postea in aq̄m commiscuit eā. ⁊ lapides p̄ eandē iterato decocti cōglutinati sunt Est autē durissimū illud cementū qz quocienscūqz decoq̄tur optesi siccū terrestre calcinat̄. ⁊ iterato optesi supra modū durū efficiat̄ quasi iconsumptibile per ignēz Hoc autē in opib⁹ p̄bat̄ artz. vbi testa cruda ⁊ calciata ⁊ iterū hūido cruxta in testā formata et optesi coagulata efficiat̄ durissimā ⁊ iconsumptibilē ab igne p̄ qd̄ talia scā vasa q̄r̄t artifices cū fūdūt metal⁹ la. Nō ēat̄ cā alia q̄re lateres ab arte t̄m̄ ⁊ nō a natura fieri dicat̄ Si. n. lutū tenax i fra p̄sceat̄ ⁊

Lib et primus

calido postea icluso in terra decoquitur. later melior fit in terra p naturā q̄ p artē z h̄ maxie iuxta littoza mariū et ripas fluuioꝝ fieri p̄t. eo q̄ illa loca b̄ūda freq̄nter m̄scētē z radijs solis calescūt z solida s̄t ad p̄tinendū intra calorē ne euaaporat In talib⁹ etiā sol' loc⁹ b̄ mōi imp̄ssio iueniē. Nonē m̄ esset ratio quare ars vnum laterē poneret iuxta aliū s̄m vni⁹ linc ordinem tantum nihil amplius edificando

Ca. viij d̄ q̄busdā lapidib⁹ habentib⁹ int⁹ et extra effigies animalium

Dmirabile oībus videt̄ q̄ aliq̄n lapides iueniūtur intra z extra h̄ntes effigies aīaliū Extra em̄ b̄nt lineamēta z q̄n frāgunē iueniūtur in eis figure intestinoꝝ Et bui⁹ cām dicit Auicē. esse q̄ aīalia s̄m se tota aliq̄n mutant in lapides z p̄cipue in lapides sallos Dicit em̄ q̄ sic terra z aq̄ s̄t materia lapidū. ita etiā materia lapidū s̄t aīalia. q̄ tūz in locis in q̄bus vis spirat lapidificatiā. trāscūt ad elemēta z app̄hēdunt a q̄litatū p̄prietatib⁹ q̄ s̄t in ill' loc⁹. z mutantur elemēta. q̄ s̄t in corporib⁹ talū aīaliūz in dominās elemētū terrestre. videlicet p̄mixtū cū aq̄o et tūc p̄tus mineral' ouertit ip̄m in lapidē et retinet̄ figuras suas mēbra intus et extra sic prius. s̄t at̄ bui⁹ mōi lapides salsi nō duri s̄t

quent qz oportz virtutē esse fortem q̄ sic trāsmu-
 tat corpora aialū. ⁊ hoc pburū aliquātuluz ter-
 restre in b̄ūdo et sic ḡnat salis saporē. hoc at̄ te-
 stat fabula gorgois q̄ ad se respiciētes dicit con-
 uertisse in lapides Gorgon virtutē forte minerali
 ū vocauerit respicm̄ at̄ ad eā vocāt dispōem b̄ūo-
 rū corporū ad virtutē lapidificatiuā. Nec igit̄ s̄z
 q̄ de lapidib⁹ in communi videbantur dicenda
 Finis primi Libri de mineralib⁹

**Incipit liber secundus q̄ est de lapidibus p̄ciou-
 sis. Caplm̄ p̄mū de causā virtutū lapidū p̄-
 ciosoz et redarguēde dicentiū in lapidibus
 non esse virtutes**

Considerationē aut̄ facientes
 de lapidib⁹ p̄ciosis. nō loq̄-
 mur de causa colorū eoz. neqz
 de passibilitate ipoz. vel du-
 riciē vel aliquo h̄o modi. eo qz
 de om̄ib⁹ his in superiori libro

expeditū est q̄ntuz sufficit ad hāc intentionē. sed
 tria s̄z q̄ potissime s̄z i uestiganda. virtutē eoz.
 causa vicz. et descriptio eoz sigillatim et sigil-
 la q̄ iueniunt̄ in q̄busdā eoz depicta. His tri-
 bus habit⁹ nō q̄rimus ampli⁹ pbuice scire de la-
 pidū natura. Causa aut̄ virtutū lapidū occul-

Liber Secundus

ta est valde & varia in ea sensisse vidēt multi phisicologozū. Multi etiā dubitare vident an insit lapidibus virtus aliq̄ de his q̄ vident esse in eis sicut curare antraces, fugare venena, dissillare corda hoim facere victorias, & hmoi afferentes nihil inesse proposito nisi ex opoe & opoitis. Operatio em̄ talis qlis dicit inesse lapidibus non catur ex opoentib⁹ eisdē. Et illa em̄ non puenit eis nisi calidū & humidū & durū & passibile esse et hmoi que in accitibus determinata sunt.

Amplius autē cū nobilitiora sint animata q̄ lapides deberēt vt inqunt pon⁹ hre virtutes q̄ lapidibus attribuunt q̄ lapides. His igitur & hmoi rōibus vtunt q̄ nullas pcedūt lapides virtutes hre. **H**uius autē p̄rariū expertū est sapientissime, qm̄ magnetē videmus ferrū attrahere, & adamantē illā virtutē in magnete restringere. Adhuc autē expertū est saphiros aliquos antraces fugare, & vnū tale vidimus oculis nostris. H̄ etiā ab oibus vulgatū est & non p̄ eē qn̄ in toto vel in parte sit vey qd̄ ab oibus coiter est dictū. Fuerūt autē aliq̄ qui etiā virtutes sp̄ales lapidibus dabāt, & hoc ab aia lapidū eē dicebant, & sunt qdā pictagoricoz, hi em̄ dicūt solius aie esse h̄, & non in vna materia tm̄, sed ab vna extēdi in aliā p̄ opatōes aiales, sicut hō ad intelligibilia extēdit intellectū et ymagatōez ad

ymagiabilia. Et hō mō dicūt aīa vni⁹ hoīs vlt^a
 terius aīalis egredit^r ingredi in alterū. ⁊ fascina
 re ipm ⁊ impedire opatōes ipsi⁹ ppter qđ p̄cipi
 unt in opationib⁹ cauere ⁊ declinare oculū fasci
 cinantē. Et hoc etiā modo dicūt qđā augures
 impedimētū ⁊ p̄fectū opationū fieri visu ⁊ audi
 tu auuū q̄rundā. vel aliarū bestiaz. Isti ḡtales
 dant aīas lapidib⁹ ⁊ ipsas extēdi ad naturas q̄
 lapidib⁹ attribuunt. ¶ Schola autē pietagori
 coz quā in multis secut⁹ est Democrit⁹. q̄ lapi
 des aīas habere dixit. oīa plena dijs esse dog
 matizat. sicut in carminibus suis postea ceantē
 Orpheus em̄ dicebat deos p̄tutes diuinas in
 reb⁹ diffusas. deū etiā nihil aliud esse nisi illud
 qđ res format in oībus reb⁹ diffusus. In lapidi
 bus ergo dicebat p̄tē diuinā esse quā lapidum
 aīam dicebat esse extendentē se ad res circa q̄s
 operat. hec autē absurdissima sunt. Et de fasci
 natione qđem an verū sit an non ad magicas
 ptinet. deīsi autē diffusum in reb⁹. ita qđ reb⁹ sit
 vnitus ⁊ p̄mixtus sicut aliq̄ p̄tus essential^r reb⁹
 demētis est dicere. qm̄ si p̄misceat^r rebus erit ge
 nerabilis in quibusdā reb⁹ ⁊ exiēs de non eē ad
 eē ⁊ de potētia ad actū que omnia impossibile
 est deo conuenire. quamlibet autem rem ha
 bere aliquid diuinum per quod appetit ⁊ agit
 ad esse diuinum. vel diuino simile est verum.

Liber Secundus

et alibi hoc est determinatū. Alias aut nullas
 habere lapides in antecedentib⁹ huius libri de-
 terminatus est, ppter qd etiā hec 7 his similia qsi
 derisoria relinqntes dicamus lapides absq; oī
 ābiguitate p̄tutes mirabiliū effectū habere. q̄
 qdem p̄tutes insunt eisde; nō ex p̄ponētib⁹ sed
 p̄positū p̄sequuntur ex cā qm̄ infra determinabi-
 mus. Nec est verū q̄ has p̄tutes aīata potius
 habere debeāt q̄. sicut est in omī re naturali q̄
 res occupata altioribus p̄tutib⁹ abstrahit et i-
 pedif ab inferioribus. Cuius signū est q̄ intel-
 lectualia sicut hoīes nō bñ p̄cipiūt imutat: oēs
 elemētōz; quē ad modū bruta. sic pulli diuersi-
 tates horarū et tpm̄ melius indicāt q̄ hoīes 7
 hō ip̄e qm̄ occupat meditādo nō opatur per vi-
 su; 7 auditū ita q̄ nō p̄cipit ea q̄ st̄tān̄ oculos. sic
 igit̄ ē in tota nat̄a q̄ et; aīata altiorib⁹ p̄tutib⁹
 anime occupata non operantur virtutibus in-
 feriorib⁹ nobilibus q̄b⁹ p̄mixtā nō aīata opant̄.
 Nihil tñ ē in vn̄uersa nat̄a qd̄ nō habeat p̄p̄riā
 sue sp̄ci opatioēz. sic scamonea colerā purgare
 7 alia huiusmōi. s̄ at̄ in simplicibus p̄bat̄ medi-
 cinis. 7 in scia de icatōe 7 alligatōe vbi oīdif
 mēbra diuersorū aīalū. aut collo aut core aut
 ali; m̄bro corpis hoīs alligata mirabiles opari
 effcūs. Idē est de herb̄radicibus 7 lignis s; ip̄e
 carnes hoīū. 7 qd̄ min⁹ videt̄ sup̄fluitas sicca

gesta ab hoīe et sterus lupoꝝ mirabiles ꝓtra
 venenuꝝ vel ab aliis pestes hñt operatioēs ꝓpter
 qđ ꝛ lapides ꝓculdubio opatioēs habere ꝓstat
 aut omnes aut fere omnes licet in ꝓlibus sint ig
 note opatioēs eoꝝ Et ideo dē Joānes damas
 cenus qꝫ nulla res destituit a ꝓꝓria et sōnali oꝝ
 patione. Rūibile em̄ esset valde qꝫ diceremus
 qlitates ꝓimas vehemētes habere opatioēs
 ꝛ formas sōnāles ipis ꝛibus vt fines nature da
 tos sicut diuinū ꝛ optimū oīno nullas habere
 opatōe. licet nō sint actie ꝛ passiue ad iūiceꝝ ad
 transmutandā materiā cū sint opatic operatio
 nis illius q̄ illi ꝓfecto ꝓuenit quod natura ꝓferi
 cit ꝓ illud diuinum et optimum

Capitulū secūduꝝ d̄ q̄tuor opinionibꝫ ꝓhilosoꝝ
 ꝓhorum circa cām virtutum lapidum.

Uesitū aut̄ est mltō tpe a ꝓhilosophis ex
 qua cā tales ꝓtutes infundunt lapidibus
 et diuersas opiniones recitare dispendiū esset.
 Tangamꝫ igitꝫ q̄tuor ꝓbabiles ꝛ ꝓstea nostrā
 dicamꝫ sententiā deinde ꝓ rationē ꝓfirmemꝫ
 eandez Quidaz aut̄ dixerūt ab elementꝫ ꝓꝓo
 nentibus tales lapidibus iesse virtutes Quibꝫ
 cū obicitꝫ elementa nō opari nisi qlitatibus ꝓis
 et operationes lapidū ad qlitates ꝓimas nō
 posse reduci Rñdent elementa quasdā habere
 opationes ꝓ se. quasdā aut̄ in mixto qꝫ in mix

Liber Secundus

to qualitas elementaris opat mota sicut instru-
mentū z tūc habet mltā operari q̄ p se nō opat
Et ideo sicut ad aliā fructū nō reducit alteratō
cibi. et eleuatio et mutatio ad carnē nisi ad calo-
rē digestiū quē scimus esse calorē ignis. z q̄ cō-
gregat homogēna z disgregat eterogēna si-
cut dcm̄ est in sc̄o metherozo. Ita dicit isti et
nō alij virtuti q̄s elemētari esse attribuēduz qd
sit in elemētato eo q̄ elementatus nō opatur ni-
si mediāte virtute elemētoz que it̄ in ip̄o. Hec
ergo est opinio quorūdam antiquoz ph̄ozū
quā Alexander grecus peripathetic⁹ defendere
videē eo q̄ ip̄e om̄ia q̄cumq̄ sūt siue sint aiata si-
ue nō elemētā attribuit. Ita etiā q̄ dicit intellec-
tū esse quoddā elemētoz cōplexionē cōsequens
Ip̄a. n. elemēta cū cōplexa sint mirabilioz z al-
tissimarū dicit eē cōplexionū Virtutē at̄ que in
cōmixto regit et dirigit q̄litates elemētales. nō
dicit eē nisi cōplexionē cōsequētes. z hāc mirabile
asserit esse. z pbat per opa alchimie i q̄bus sim-
plicia parū p̄sunt. z cū cōplexa fuerit ad mirabi-
les valde reddūt effectus. Hec aut̄ opinio Pla-
toni nō placuit. q̄ oia inferiora dicit eē ydeata a
superioribus ydeis q̄s sepatas z mire potētie eē
dicebat Ille. n. sūt q̄ ḡnant q̄cquid generat̄ vt
asserit. Dicit at̄ q̄ ea q̄ sepatoz maiorē accipiūt
similitudinēz in q̄bus sepatā min⁹ imergunt̄ mate

ric esse virtutes mirabiles in opatōe sili opatōi
 ydee separe Opationē ydee separe eē dicit opa
 ri trāsmutando et alterādo materiā gnabiliuz
 et corruptibiliū In qbus ergo reb⁹ minus mer
 git ydea materie in his adhuc postq̄ incorpar
 ta est mirabiles res opari nō cessat. ⁊ sic dō esse
 in lapidib⁹ p̄ciosis ⁊ i alijs mltis reb⁹ nat̄alib⁹
 Probatōez āt b⁹ mōi sentētie nō q̄dez ex Pla
 tone. s; ex platoic; sic ab Apulegio ⁊ q⁹ dā alijs
 colligem⁹. dicētib⁹ q̄ s̄iecto mortalū rez ⁊ de
 functo s̄ q̄dez qd̄ imortale est in reb⁹ mirabilia
 opari nō cessat Dicūt et; isti q̄ si opatōes iste e
 lement; attribuerent; sicut qdā dixerūt pictago
 rici. aut elētoꝝ p̄plexiōi. q̄ tūc sicut p̄plexio est
 vnica ita opatio lapidis est yna nūc aut mltas
 videm⁹ Adhuc āt siue q̄litas elc̄ntal' operet p̄
 se. siue i p̄plexo nō opāt q̄litas elc̄ntales nisi
 trāsmutando materiā q̄m afficiūt. n̄lla trāsmuta
 tōetli scā s̄bne vident opari lapides p̄ciosi. p̄t
 qd̄ etiā alic⁹ seperati p̄cipij videt eē operatio
 istoꝝ. Nec igit ē opinio platoicoꝝ. Hermes
 āt et qdā sequaces eius indoꝝ pl̄mi mlti de
 vniversalī virtute d̄serētes dicebant omnuz
 inferiorum virtutes esse in stellis et ymagini
 bus celozum Omnes autem virtutes inūn
 di in inferioribus omnibus per circulum alaur
 quoniam primum circulum ymagnū cele

Liber Secundus

stitū esse dicebāt. has at̄ stutes in res descēdere
 nature nobiliter et ignobiliter. Nobiliter at̄ q̄
 qñ materie recipies has stutes fuerit superiori
 magis siles in lamie et p̄spicuitate. Ignobiliter
 aut̄ qñ materie fuerint p̄fusa et seculente in qua
 q̄si opprimūt stus celest̄. Hāc igit̄ caz̄ ut̄i dicūt
 qm̄ lapides p̄ciosi p̄ alijs hñt mirabiles stutes
 qz̄ vicz̄ in substātia magis simulant̄ superiorib⁹ et
 i luie et p̄spicuitate. p̄pter qd̄ a q̄busdā coz̄. stel
 le elemētales esse dicūtur lapides p̄ciosi. In su
 periorib⁹ em̄ vt̄ inqunt̄ q̄si quatuor colores in
 ueniunt̄. q̄ et̄ frequētiorez̄ s̄ in lapidib⁹ p̄cios̄.
Quaz̄ vnus est orbis nō stellati q̄ ab om̄ibus
 dicit̄ saphū⁹ et hūc colorē primo habz̄ saphū⁹
 et denoiat̄. Participant̄ aut̄ ip̄m posteri⁹ alij q̄
 dem lapides. **Secūduz̄** aut̄ est q̄ c̄plurium
 stellaz̄. et̄ ille q̄ vocat̄ lux cādēs et albescēs. et
 hūc colorē hz̄ diamas et berill⁹ et mlt̄ aliorū.
Tercius est q̄ vocat̄ ignescēs et rutilās qui
 ē in sole et marte et in q̄busdā alijs. et hūc p̄tio q̄
 dē accipit carbūculus. et postea palachius siue
 palati⁹ et granatus et q̄dez̄ alij. Ideo qz̄ dicūt
 carbūculus nobilissimū et vniuersaliter hñtem
 stutē oīuz̄ alioz̄ lapidū. qz̄ sol cuius stutē siles
 accipit nobilior est oibus stutibus celestib⁹ et
 ē suz̄ stus vniuersal̄ dās lucem oibus stutib⁹
 celestib⁹ et stutes. **Quartus** aut̄ est rubens

obscurus tā in stell' q̄ in q̄busdā alijs māsiōib
 lune iuentus et h̄ iuenit̄ in lapidibus h̄ntibus
 obscuras nubes. sicut in calcedonio ametisto. ⁊
 aliqn̄ in smaragdo ⁊ in q̄busdā alijs. p̄ter hoc
 et h̄mōi dcā talez isti induxerūt opinionē Qui
 cenna aut̄ et q̄dā alijs seq̄ntes eūdem dixerūt in
 om̄ibus naturis q̄dam aliqn̄ apparere p̄digia
 ex imagiatiōe sup̄iorz motorz. Contendit em̄
 hic ph̄us intelligētiā q̄ mouent orbes neq̄q̄
 posse int̄dere p̄ticularez motū hūc vel illū nisi
 p̄ apprehensionē aliquā particulariū. ⁊ h̄c ap
 p̄bensionez dicit ymagiatiōez equocare seu eq̄
 uoce vocari ad ymaginē q̄ ps ē anime sensibil̄
 in aialibus **C** Practice aut̄ oīa q̄ sūt vt inq̄t
 p̄xistūt in p̄ceptiōib⁹ motorz stellarū ⁊ orbiuz
 Adhuc aut̄ talem inq̄t esse obedientiā toti⁹ ma
 terie ḡnabiliū ad motorez qualis est obediētia
 n̄ri corporis ad n̄ras animas Nos at̄ in nobis
 sentim⁹ q̄ad q̄mcunq̄ formam concepimus
 mouet corpus nostrz delectabilē vt horrendo
 vel fugiendo Sic igit̄ d̄t frequēter diuersa cōci
 pe aias celestū ⁊ tūc materiā moueri p̄ obediē
 tiā ad illō ⁊ h̄ ē q̄d diuersas p̄tutes ḡnata acci
 piūt que nos cōplexionales vocamus et maxi
 me lapides in quibus est commixtio. primo fa
 cilis mota ad ymaginazionez h̄mōi q̄s alia in
 quibus est maior diuersitas p̄ter anime opa q̄

Liber Secundus

infundunt illi. Nec igitur dicta sunt ab Autocena
 et sequentibus eum, ut videtur accipi in quibusdam di-
 ctis suis quae de magicis et alchymicis proposuit.

Capitulum tertium de probatione dictarum opinionum.
 Icta vero Alexandri peripathetica ueni-
 entia ideo non sunt, quia scimus quod licet quolibet
 calidum simplex et calidum mixtum diuersas huius
 operationes, tamen ueniunt in genere congregandi, ut
 videlicet homogenea et etherogenea. Idem autem di-
 cimus de frigido humido et sicco. Operationes au-
 tem lapidum nec in genere nec in specie ueniunt cum
 simplicium operatione, sed magis prodigiose et mira-
 biliter dirigere et informare qualitates elementorum ni-
 si ipsam mixtionem et complexionem. Sic enim non oportet
 esse species et forma alia nisi complexio quod falsum
 esse, omnino sum est, et ostenditur a nobis in libro de aera
 et in philosophia prima, propter virtutes enim lapidum non
 complexionales nec elementares, propter omnes magi-
 ci utuntur lapidibus preciosis tam in anulis quam in ce-
 teris ymaginibus quorum effectus est mirabilis pro-
 pter hoc autem et huiusmodi falsificatur dictum Alexandri.
 Quod autem dicitur Plato de ydeis a multis inconueni-
 enter dictum esse ostensum est, et nos de hoc alibi
 disputabimus, quia negocium de ydeis maioris est
 regis inquisitionis quam sit, propositum negocium in quo su-
 muntur. Sed licet hoc supponatur non esse ydeas alias for-

mantes generatiua necq; aliqd̄ immortalium in
corporeb; mortalib; z corruptibilib;. qz corrup
tis his nil manet eoz que st; in ipis. nec e; resolu
tuo mixtoz in elementa z ydeas s; potius sou
lu i elementa ex qbus pponunt Si ponerent at
esse h; modi ydee mutiles eent. eo q nō pportō
narent materie nec tingerēt eā. nec trāsmutarēt
Omnia em̄ talia vident esse in materia ipa z nō
seperari ab ea Per h; igit; z silia dictū Platois
iprobaf. omib; m̄ antiq; pabilius dixit Her
mes de cā p̄tutis lapidū. qz scimus p̄stanti o
nū inferior; p̄tutes a superiorib; descendere Su
periora .n. substātia et luie. situ. motu et figura
influit in inferiorib; omnes nobiles p̄tutes q; st;
in ipis. tñ h; dcm̄ impfectū est in phisic; lic; forte
in astronoicis et magic; esset sufficiens qz in phi
sic; d; cā q; est in materia opans. talis at est ele
mental' aut qlitates elemētoz. put st; in mixto
vel forma substācial' tales p̄plexioēs psequens
Docet em̄ Ptolome; in libro q; alarba dicit. ef
fectus stella; ideo esse diuersos z incertos. qz i
ferioribus influxu pueniūt ad ipa per aliud et
per accēs Per aliud qdem qz p̄tutes elemē
tales q; informāt Per accēs aut qz nō pueniūt
ad inferiora nisi per esse vniuersale qd̄ iconfusū
et icerta; dispositionū est eo q; aliqñ materia e;
receptibil' p̄tutis celest; aliqñ nequaq; et aliqñ

Liber Secundus

recipit eā s̄m parū. aliqñ s̄m multū. ⁊ hoc igno-
rantes multi q̄ diuināt in astris sepe mētunt ⁊
abhorribilem suis mēdacijs faciūt sciām cuz sit
bona ⁊ vtil' valde. Que autē Anticēna de pro-
digijs dicit. prodigiōsa eē vident. Nō em̄ ymagi-
natio p̄t aliquo mō intelligētis celestib⁹ pueni-
re. nisi em̄ s̄t̄ deceptiones tales in eis q̄ motu ce-
li ⁊ elementalib⁹ q̄litatibus non explicent. eo q̄
nihil est inordinatū in eis. s̄ autē alibi ostendit.
qz multa oꝝ permitti. s̄ hec pueniētē deberent
oñdi. Sed h̄ sufficit q̄ in phisic⁹ ⁊ in celo ⁊ mū-
do perfecte de talibus dictū est q̄ntū permittit
p̄sideratio phica. Intellectus. n. practici s̄t̄ ⁊
per se formales ad opus nature h̄s celest⁹ mot⁹
explicat sicut instrumētū. Nec vnq̄s deceptio aliq̄
est in motore nisi tal'. Un̄ at̄ est q̄ intēdit hūc v̄l
illū in parte dictū est in celo ⁊ mūdo sufficientē
at̄ in prima phisica habet determinari.

CLa. iij de vera cā virtut⁹ lapidū p̄ciosorū

Refutatis igit̄ oib⁹ h̄is dicim⁹ cū p̄stanti
no ⁊ alijs q̄busdāq̄ virtus lapidis cātur
ab ip̄a lapidis sp̄e ⁊ forma sb̄nali. Sūt at̄ q̄dā
virtutes mixtorū miscibilia h̄ntes p̄ causa. que
dā autē ipsam speciem. Et hoc clarius videt̄ in
his q̄ melius alijs specificata et formata s̄t̄ sicut
est homo q̄ opatione q̄ hō est habz̄ intelligere q̄

et nullo catur complexionate Idez ar est in brutis
 et in vegetabilibus sicut pbatur in ethicis ita q
 omis rei ppria est operatio z pprius bonu fm
 spem q formatur et perficitur in esse naturali
 Huiusmodi aut speciei instrumenta s; omnia z
 complexionata eo q ipa continent omnia et ipa no
 exite corrumpitur et dissoluit complexionatu Forma
 em continet materia sicut diuinu z optimu
 illius et non continetur ab ipsa nec desiderat
 materia in natura quia sui non indiget nisi ad
 esse indiuidui et non adesse diuinu Nec aut in
 libro de intellectu et intelligibili et in pna phio
 sophia clarius elucidabuntur Forma igitur
 ista inter duo est hec inter celestes virtutes a qu
 bus datur et super materiam complexionata z
 cui infunditur Si ergo in se consideretur ipsa
 est essentia simplex vnus tantum operatiua
 quodcumq; est illud quod vnus est tantum
 efficere vnum et ab vnico est vnicum sicut tra
 dit tota vniuersitas philosophorum Si aut
 hec forma consideretur vt est virtutibus celesti
 bus primo multiplicatis per superiores et infe
 riores et omnes ymagines et circulos quos du
 odecim signa cu stellis suis distribuunt super oriz
 zontes rei illius cui influit forma . secundo s; q
 q ad eam operantem sunt stutes elementa
 les erit ipsa forma multiplex valde fm po

tentias naturales suas q̄ circumstāt eēntiā suāz
 simplicē. ⁊ sic multoz efficiētū erit effectiua. li
 cet forte vnicā habeat ppriā opatōem. Nō em̄
 p̄t dici p̄tutes causarū p̄ aliqd̄ nō manere in ef
 fectib⁹. Et hoc est q̄ fere oēs res nō ad vnicam
 tīm. s; ad multa valz q̄n̄ sue sciant opatōes. Eō
 parata s̄o ad illud cui⁹ est forma s̄ est ad ma
 teriā est potētior ⁊ ipotētior. s̄m qd̄ dicit Her
 mes; Et hac de cā lapides eiusdē sp̄ei inueniū
 tur potētiores ⁊ min⁹ potētes in effectib⁹ suis.
 Forte etiā inueniūt aliq̄ nullū oīno habere sp̄ei
 effectū p̄pter p̄fusionē materie. sicut hō nullā h; z
 opationē humanāz s̄m q̄ est hō. licet em̄ sp̄es
 s̄m rationē non participet s̄m magis ⁊ minus
 s̄m tū esse ⁊ p̄cipiū actionū s̄m magis ⁊ min⁹
 in esse videm⁹ sp̄ez in oībus reb⁹. Et idō in his
 q̄ sp̄ez fere p̄sequūt p̄tutib⁹ inueniūtur efficacio
 res res v̄l minus efficaces vel oīno ipossibi
 les ad opatōes q̄ sūt p̄ p̄tutes sp̄em s̄m naturā
 p̄sequētes. Est ad memoriā s̄ reuocandū q̄ in se
 cūdo metheroz dixim⁹ lapidū sp̄es ad indui
 dua quodāmō esse mortalia sic ⁊ hoīes ⁊ extra
 loca ḡnatiois sue diu contenti corrūpūt ⁊ non
 nisi equo cece retinēt nomē sp̄ei. licz in figura et co
 lore eoz. hoc nō nisi p̄ longissimū temp⁹ poss; z
 dep̄bendi. Et sicut in animalium factura et in
 p̄p̄reione aliq̄n̄ tāta est discrasia q̄ aiā boīo

nō attingit. s; solū qualēcunq; hoīs figurā Ita etiā est in lapidū generatōe. aut ppter inordina tōem materie. aut ppter vehemētissimas virtu tes celestiu in strariū mouentes. sicut diximus in scōo nostro phisicoꝝ. Nec igit̃ 7 tanta de vir tutibꝰ lapidū dicta sunt in ꝑmuni 7c.

¶ Tractatus scōs libri secundi de lapidibus nominatis 7 eoꝝ virtutibus ¶ Capitulū pri mum de lapidibus incipiētibus ab a.

Upponamus aut̃ noīa precipuoꝝ la pidū 7 virtutes fm qꝰ ad nos aut p ex perimētū. aut ex scripturis auctoꝝ de uenerūt. Nō aut̃ oīa que de eis dicūt̃ referemꝰ eo qꝰ ad sciam nō pdest. Scie em̃ natural' nō est simplr narrata accipe. sed in rebꝰ naturalibꝰ inqꝛere cās. Ut aut̃ in latina lingua ꝑpetētius ordo seruet̃ fm ordinē alphabeti seqꝑmur noīa lapidū 7 vtutes eoꝝ. eo mō quo mos ē medi cis describere simplices medicinas ¶ In pri mo caplo. ergo ab a incipiētes nouem famosi apud phos inueniunt̃ lapides. videlicz abestō absintꝰ. adamas. agates. alabādina. allectoriꝰ amādinꝰ. ametistus 7 androsmata ¶ Abestō aut̃ coloris est ferret qꝰ fm plurimū in arabia in uenit. cuiꝰ virtus mirabilis narrat̃ 7 in tēplis deoꝝ est manifesta. eo qꝰ semel accēsus vit̃ viij

ABestō

VIRTUS

Liber Secundus

¶ potest et tignu co q natura bz lanugis q vo
 cat plua salamadre cu modico hūdo vinctuo
 so pigui inseparabili ab ipso et illud fouz igne accē
 suz in ipso Adamas aut sicut super fecim⁹ mē
 tionez lapis est durissim⁹. par cristallo obscu
 rior. color tñ lucidi fulgēt a dō solid⁹ vt neqz ig
 ne neqz ferro mollescat vl' soluat. soluit tñ 7 mol
 lescat sanguie 7 carne yrei. p̄cipue si yre⁹ aliq̄ diu bi
 berit vinū. 7 p̄scilnū et siler mōtanū cōcederit
 qz tal' h̄yrei sanguis et ad frāgendū lapidē in
 vesica valet infirmis de calculo Soluit etz la
 pis iste qd mirabilius videt plūbo p̄ mltum
 argentuz viuū qd est in ipso Dic at lapis pene
 trat ferrū et ceteras gemas omnes p̄ter calibez
 in quo retinet Non trahit aut ferrū eo q sit p̄
 p̄ius locus gnatiois eius vt qdā mendose dix
 erūt Dator aut q̄ntitas istius lapidis adhuc
 iuenta est magnitudo auellane Nascit aut in a
 rabia et cipro p̄ in pl̄m̄. sed cypus est magis
 moll' 7 obscurus Et q mirabile videt mltis h
 lapis qñ magneti supponit ligat magnetem et
 non permittit ipm ferrū trahere Dator at vir
 tus eius est in auro vel argento vl' calibe Dicit
 qz magi q la certo sinistro alligat⁹ valet contra
 hostes 7 infamā. 7 indomitas bestias. et feros
 homines. 7 contra iurgia erraticas. 7 contra ven
 ena 7 incu sus fantasmātū et incuborū Hūc

Adamas

CLV

aut lapidem dyamantē et q̄daz vocāt. etiā qui
 dam ferrū attrahere mentiūtur **Abstintus** ē
 de genere gēmarū colorū nigri rubeis virgulis
 et aliquñ guttul' **Huius** at̄ ptus v̄r esse unitas abe
 stino. abstintus. n. p̄manet calidus p̄septē dies
 vel amplius p̄pter eandē cām q̄ dca est de abe
 stino lapide **Agates** at̄ lapis est niger cū al
 bis venis. et quoddāmo istius sp̄ei lapidis in
 ni' alius modus eiusdē speciei simul corallo Et
 scū genus qd̄ p̄mplimū in creta insula nascit̄
 qd̄ habz in nigro venas croceas Et q̄rtum ge
 nus est variū q̄si sanguineis guttū respersū Et
 primū q̄dez gen' aptū est ad formas q̄ lapidib'
 insculpunt̄ p̄pter qd̄ plurimi lapides hñtes ca
 pita regū insculpta nigri sunt. et cū iacet ad ca
 put dormient' fert̄ oñdere mlt̄a siml'ebra som
 nioz. Tercū at̄ gen' qd̄ creticū est facit vt ait
Auicēna vincere picula. et vires p̄fer copozib'
 gratū et placentē facit vt d̄t **Eua** rex arabū. et
 persuasorē et coloris boni facit hominē et facun
 dū et munit eū contra aduersa Genus aut̄ indi
 cū visum fouet et valet ōtra sitim et venenū Cū
 aut̄ accendit̄ odoriferū est valde **Alabādina**
 a loco in quo p̄m plimū gnatur sic vocat̄ hoc ē
 ab effūso qd̄ alabādia vocat̄ alio nomine. est at̄
 ruborē hñs fulgentem et est lapis clarus fere vt
 sardinus **Allectorius** est gemma q̄ vocat̄ la

Abstintu

Xtis

4^{or} gen

Libri Secundus

psis galli, et est albus nitens chustallo obscuro
simil' Extrahit aut ex ventriculo gallinacij p^o
q^o fuerit ultra q^ortu^m annu^m, q^oda^m dicunt q^o p^o nonu^m
annuz extrahit, et est melior q^o extrahit gallo de
crepito **D**aria ac h^o q^ontitas est iuenta accede
re ad quantitate fabe Virtus aut ei^o est excitare
venerē g^ouz 7 pstantē victorē et discretū, facere
oratoriā tribuit facultatē, amicos p^oliat, 7 ten
tus sub lingua siū extinguit vel reprimit, 7 B vici
mū exptū ē. **C** **Amadunus** p^o gēma est color
varij, d^o ac **E**uates q^o venenū oē aut extinguit
aut reprimit, 7 vicere facit aduersarios, 7 p^ohe
ciā 7 interpretatōez somniorū facit intelligi et es
enigmatū **C** **Ametistus** est gēma multū cois
et nota ē, q^ore colorū purpurei 7 trispārentie alii
q^ontulū obscure, 7 iueniunt in ista spē mltē d^oze
sz q^ong^o st^o mag^o note p^o d^oras obscuritatē, oēs ac
cepte Nascat ac in hac spē in idia Est ac melior
ad sculpendū eo q^o alijs est minus dur^o **O** pas
ac p^o ebrietatē vt d^o **A**aron, et scit vigilē 7 mltas
reprimit cogitatōes, 7 bonū i scibilib^o p^ofert itel
lectū **C** **Andromanta** lapis est colorū argētei
q^o fm plumū in mari rubro nascit, ē aut q^odrat^o
vt tessera, 7 dur^o sic admas, p^otutē h^o p^otra furo
reme, facilem animi p^ocitationem et tristitiam
et granitatem

C La. ij. de incipientibus a littera **S**

Balagius qui et palacius dicitur est gemma
 coloris rubei valde lucide materie. et sibi
 valde transparentis. et dicitur femina carbūculi huius
 debilem colorem et virtutes eius remissas. sic se habet
 ad mare. quodam dicunt quod est domus eius et ideo pa-
 latium carbūculi vocatur Generat. n. frequenter car-
 būculus in loco isto. et iam visum est hoc nro tempore quod in
 lapide vno exterior pars fuit balagius et interior
 carbūculus. propter quod Arz. hunc lapidem dicit esse de
 genere carbūculi Dicitur etiam quodam lapis qui vocatur
 borax a quodam bufone dicitur eo quod in capite ipsum
 portat. et est duorum generum vnum album aliquid ful-
 cum. aliud nigrum. quod si palpitante bufone extrahitur. in
 medio habet oculum quasi ceruleum. de quo dicunt quod glu-
 ticus sordes purgat intestinum et superfluitates
 et rebus nostris extractus est de bufone puus
 viridis Aliquos etiam vidimus bufones habentes
 in se depictos qui de hoc genere dicebantur vul-
 garter at carpodine dicuntur hi lapides

Berillus autem est lapis coloris pallidi lucidi
 transparentis et ideo superius diximus quod in uol-
 cane in eo videtur moueri aqua. sicut plimum genera-
 tur in india sicut multe aliarum gemmarum Sunt autem
 multa genera et modi in specie lapidis istius sed
 melius esse fertur qui magis pallet et lures habet
 guttas que videntur in ipso manare Fertur autem
 operari contra pericula hostium et contra lites

Liber Secundus

et reddere iniectū Dicitur etiā in moribus dī effi-
cere et ingeniū bonū dare Medico ꝛ etiā qđā
dicūt qđ valz ꝓtra pigritiā ꝛ epatī dolores. ꝛ ꝓ
suspiria et eructatōes. ꝛ qđ valet oculū humidis
Expertū est. n. qđ qñ rotū datū est oculo sol' op-
ponit a durit ignē accendit Dicūt eiꝛ aurifices
qđ ꝓiugū conciliat inter maritū et vxorem

¶ La. iij. de incipientibus a littera .c.

Q Arbunculus qđ grece antrax et a nōnull'
rubinus vocat lapis placidissimus ꝛ ru-
bicū dissim' et sold' est hñs se ad alios lapides
sicut se hꝛ aurū ad cetera metalla. hic plus oīuz
alioꝝ lapidū v̄tutes habere dī sicut et supius
diximus Spēalis tñ effectus eius est venenū
aerēū ꝛ vaporosū ꝛ fugare. ꝛ qñ vere bonus ē lu-
cet in tenebrꝛ sicut carbo et talem vidi ego Qñ
aut min' bonus est et tñ ver' emicat in tenebrꝛ
supfusa aq̄ clara ꝛ limpida in vase nigro mūdo
polito Qui aut nullo mō lucet in tenebrꝛ hñ nō
hꝛ nobilitatē p̄fectā. fm aut plimū sin iuuenit in
libia et licz habeat p̄les drās vt ait Euax qđ dī
eū habere vñdecim spēs. tñ Arꝛ. vt ꝓstantinus
refert dī eū habere tres spēs q̄s supra numera-
uim'. s. balagiū granatū et rubinū. et qđ mlti mi-
rant' dicat in eis ꝓcellere granatū qđ tñ minoris
valorꝛ apđ gēmarios extimat' Calcidonius

Xtus

aut lapis est pallidus fuscus aliquantulum obscurus. h. si perforat et cum virtute lapidisque sinter dicitur collo suspendat dicitur valere contra illusiones fantasticas ex melancolia exortas. facit et convincere carnes et virtutes corporis servat et h. ultimum est expertum. **C** Calcaphanos lapis est nigri coloris virtus vocem clarificandi et raucedini mederi. **C** Leraum lapis esse fertur chrystallo similis infecto colore ceruleo qui dicitur cadere aliquando de nube cum tonitruo et invenitur in germania et hispania. sed hispania est cadens ut ignis provocat dulces somnos ut dicunt et ad plura et carnes vincendi et periculum tonitruum dicitur operari. **C** Celidonium duas habet species unus est niger alter rufus invenitur. trahuntur ambo de ventre yrundinis Rufus autem involutus panno lino vel corio vitulino et sub sinistra axilla gestatus dicitur valere contra insaniam et antiquos languores et lunaticam passionem. Et constat dicitur eum valere contra epilepsiam predicto modo gestatus. Quare autem refertur quod facundum gratum et placentem reddit. Niger autem ut ioseph dicitur contra nocivos humores et febres et iras operatur et minas. et lotus aqua oculos sanat ad finem etiam incipit perducit negotium. et si involvatur folijs celidome herbe dicitur obscurare visum. Sunt hi lapides parvi valde et tales iam vidimus per socios nostros de stomacho yrudium extractos in mense augusti. tunc. n. abstracti magis valere dicuntur ut fre

Liber Secundus

Anter at sp duo simul in vna yrudine iuentur
Celonites lapis est purpurei coloris. et dicitur in
corpe testudinis inueniri. qz qda sunt maxime
testudines hntes domos q st sicut margarite
nitetes. Dicitur at q diuinatore futuroz facit eu
qui gestat eundem sub lingua. hac aut virtute
non dicitur habere nisi cu luna primo e accesa et cre
scens. et monoydes Et itez cu est vigesimano /
na monoydes in vltimo decrescens. dicitur aut hic la
pis ab igne non corrumpi **C** Legolites lapis e
in colore et quantitate silis ossi oliue. de quo refe
runt qd est exptum et dissolutus in aq et rasus et
sic haustus dissipat lapide in renibus et vesica.
C Corallus lapis est duaz spem. a mari (si
cut supius dixim) extractus. et pncipue a mari
qd est circa marsiliu. vna eius spes est rubea si
cut ebur antiquu. alia vero alba figurat ad mo
du ramusculoz plantaz. de quo exptum est q
valet ptra quelibet fluxu sanguinis. Dicitur etia
collo suspensus valere ptra epilepsia et ptra opato
nes mestruoz. et ptra tepestates fulmiaz gradi
nes. Et si pulueriset et sup herbas et arbores af
pgat cum aq ferit fructus multiplicare Referunt
et q pncipia expeditz fines negocioz **C** Cor
neolus aut que qdam corneliu dicunt lapis est
coloris carnei. h est rubei. abscondit sicut lothura
ra carnis. h apud rhenu flume inuenit frequen

elissime. et est valde rubeū hñs fere colore; sicut
 minū et qñ polū mltuz micat Exptū at̄ est q̄
 strigit sanguiez. et p̄cipue mēstruo et emoroi
 daz. fertur et s̄ iras mitigare ¶ **Crisopassus**
 lapis ab india veiens et raro inuenit̄ p̄ qd̄ et ca
 rus etumaf̄ In colore etiā est q̄ si sit ex succo pi
 ri coagulatus. hñs auri guttas it̄rinfecas p̄ q̄
 q̄s et tale nomē accipit. et crisos auruz sonat in
 greco. et multā similitudinē h̄z cū crisolito ¶ **Cri
 solit⁹** lapis est in colore habens tenuem viridi
 tatē lucidā in q̄ ad oculū sol̄ micat stella aurea
 et nō est rarus. dicitur at̄ venire de ethiopia. ex
 ptū est at̄ q̄ spūalia p̄fortat. p̄pter qd̄ trit⁹ asina
 ricis dat. fertur etiā q̄ p̄forat⁹ et seris asini in fo
 ramie repletus et brachio ligat⁹ sinistro fugat
 frozes et melācolicas passiōes. et h̄ d̄r in phisic⁹
 ligatur⁹. in auro et s̄ posit⁹ et gestat⁹ fugat fatal
 mata vt dicūt. stulticiā et s̄ r̄pellere. et sapiāz cō
 ferre phibet ¶ **Cristallus** lapis ē q̄ aliquñ sit vi
 frigor⁹ vt d̄t Ar̄; aliquñ at̄ in tra sicut sepe expti
 sum⁹ in germania. vbi mlti inueniūtur. vt q̄ aut̄
 mod⁹ gnatiōis facile exsuptiorib⁹ erit in aūfest⁹
 Sic frigid⁹ oculo sol̄ opposit⁹ ignē eicit. s̄ si ca
 lidus sit h̄ p̄ficere nō p̄t. cur⁹ rōez dedim⁹ in li.
 de causis. p̄uetatū elēto et planeta et. D̄r
 et s̄ siti refrigere s̄ lingua posit⁹ et exptū ē q̄ trit⁹
 et melle mixt⁹ r̄cept⁹ a mltiērb⁹ r̄plet vba lacte

Libeꝛ Secūduꝛ

Trisolitus gēma ē colorꝝ auri ꝛ i horis ma-
tutinis visu pulcherrimꝰ ē In alijs aut horꝝ dis-
similis. ab igne aut corrupit et fugat. ꝛ vt q̄daz
dicūt inflāmat. et iō timere ignē dī Dicūt aut
q̄dam q̄ aliud est genus istius lapidis qd̄ ē la-
pidis ignobil' substātie incorpatū. ꝛ h̄ nō est vez-
s; hoc est marchasita aurea q̄ mediū qd̄ dāmo
est inf̄ metalla et lapides sicut nos in seq̄ntibꝰ
oñdemus. Dicūt aut̄ terciū genꝰ istius lapidis
esse colore mediū inf̄ ceruleū et rubcū: vniuers
sal. ter aut̄ dī h̄ lapis tritus scabies curare ꝛ vl-
cera In māu gestatꝰ calozē febzꝝ mitigare habz
Tebulopagion gēma ē ab ethiopia venies
h̄ dī lucere in tenebzꝝ et euanescere a luie supue-
niente. ita q̄ non retinet nisi colorē ebetez obscu-
ro ꝛ q̄si subrenui colore opti auri. ꝛ sit in ip̄o fm
diuersitatē lūinis et tenebraꝝ ꝛ capcatio colorꝝ
nō determinati velud iu quercu putrefacta ꝛ noc-
tiluca De omnibus autem his in libro de aia
dabimus rationem perfectam et veram

TCa. iij. de noibꝰ lapidū a lra. d. incipientiuꝝ

Herunt aut̄ q̄daz lapis demōis vocari bi-
color vt archus demonis q̄ yris vocat. ꝛ
pferre hūc dicūt febzicitātibꝰ ꝛ venenosa pelle
re et tutū et victozē reddere Est at̄ diamon dic-
tū qd̄ grece intellectus vel stellā clarā vel scintil

lantē sonat **C** Diacodos aut lapis pallidus dicitur
 esse aliquatulus berillo similis. dicitur autem inter fatalissima
 ta excitare quod magi maxime utuntur tamen applicat
 defuncto inter vires amittit quod mortem horrei e
 phibeat **H**oz autem ratio quod per heri ex libris magorum
 Hermetis et Ptholomei Thebiti Bēcherat
 hī de quibus non est p̄ns intentio **C** Dyonisia
 lapis est niger ut ferrum inter micās rubeis guttis
 et spirat vinum. et de odore ipsius vini fugat ebri
 etas quod mirabile multis apparet **C** Causa autem quod
 vinum non odore sed vapore opilando iducit debile
 ebrietatem. lapis autem simplex odor apertus et expl
 siuus vaporis vini **C** Draconides aut lapis est
 a capite draconis extractus. et fertur ab oriente ubi
 sunt dracones magni. Est autem fortis efficax eius sicut
 et boracis quoniam de viuo dracone adhuc palpitante
 extrahitur **I**nsidiatur autem draconibus dormienti
 bus et subito scisso capite draconis adhuc palpi
 tante euellit lapidem **A**ie. n. actus multa profert his
 et supfluitatibus quae generantur in animalibus. et mortis
 corruptio aliat ea quoniam naturali morte corruptis
 humoribus moriuntur. vel quoniam mortua et corrupta
 occisa iacuerunt **E**go autem in partibus almanie in
 suenia vidi lapidem super quem conuenerat plus quam quatuor
 genti serpentes inter montes in quodam prato. et
 cum transitum ibi faceret dominus terre sui milites eu
 ginat gladijs sciderunt serpentes in multa iusta i

Liber Secundus

fundo tñ q̄daꝫ magn⁹ serpens iacuit in multis
ptes iscus 7 sub capite serpēt̄s inent⁹ est lapis
niger formatus vt piramis abscisa nō plucid⁹
in circuitu colore pallido. pulcherrimū vñs de
scriptū serpentē Et hūc lapidē ab vxore illius
nobilimibi p̄ntatū cū capite serpēt̄s eiusdē ego
habui Dī at venenū fugare p̄cipue q̄ s̄ ex icō
sib⁹ venēator̄ aialii victores eis dicūt efficere

¶ La. .v. de incipientibus a littera . e .

Echites gēmarum optia est coloris pur
nicei et vocatur aq̄basdā aquileus 7 ab a
lijs erodialis eo q̄ aq̄le hūc aliq̄n ad nidū suū
iuxta oua collocantes eundem sicut grus inter
duo oua q̄ facit lapidē collocat Jā. n. expti su
m⁹ ad sensuz in colonia. vbi grues fetus fecerūt
m̄ltis ānis in quodā orto Inueniē at echites
p̄m. plimū sui generis iuxta littoꝝa oceani. vbi
etiā optimū gen⁹ est herodioꝝ q̄ s̄ hoies auiū
dicūt at in persia aliq̄n inueniri Est at modus
eius q̄ in se p̄tinet aliū lapidē q̄ in ip̄o sonat q̄n
manu mouet et quassat Fert autē q̄ suspensus
sinistro lacerto p̄fert pregnātibus. ipedit aboz
sum. 7 periculū pturitōis mitigat. Et aiūt q̄dā
q̄ caducoꝝ hoīm phibz frequentē casum. 7 q̄d
his mirabilis est tradunt caldei q̄ si de minis
tratione veneni cibus aliquis suspectus fuerit

possit in cibo prohibet ne possit glutiri ab us illo
 le. et si lapis subtrahit mox deglutit. Quare autem
 aq̄le hūc lapidē nido suo imponāt nō satis scit
Expr̄i cū sum⁹ grues nō observare cur⁹ gñis
 lapidē inter oua sua ponāt. s; ponūt mō vnū et
 in alio anno vnū aliū. Dicūt autē q̄ faciunt
 h ad mitigandū calorē ouoz. v̄l corpis aq̄le ne
 oua nimis calefiāt. et hoc est p̄babile. Quidā tñ
 dicūt aliqd̄ p̄ferre ad eoz formatōez et viuif. ca
 tōem. Q̄ autē q̄dam dicunt q̄ lapis ab his aui
 bus interponit̄ ouis ne frāgant̄ oīno falsum est
 qz citius ad lapidē q̄ ad seip̄a collisa frāgerent̄
Aunt etiā quidāz q̄ si aliq̄s suspect⁹ habet de
 mīstratiōe veneni q̄ si in cibo ei⁹ quocūq; lapis
 immittit̄ statim ad cibū strāgulat̄. et qñ subtra
 hit̄ glutit̄ cibū si est re⁹. et si est innocēs glutit̄ ci
 bū in quo lapis missus est. **E**liotrophia la
 pis est viridis fere smaragdo silis. respersus san
 guineis guttis. hūc eliotropiā dicunt esse voca
 tum nigromāti. ex gēma babiloniē. s. q. si vi
 gat̄ succo herbe eiusdē noīs et in vas aq̄ plenū
 remissus facit sanguineū solē videri sicut si pa
 teret̄ eclipsim. Cui⁹ cā est qz totā aquā ebullire
 facit in nebula q̄ inspissando aerē ipedit solē vi
 deri. nisi q̄si in rubore et spissa nuberozādo. post
 modum autē descendit illa nebula rozando si
 aut p̄ guttas pluuię. Q̄ p̄z autē q̄ quodā carmī

Libet   Secūdus

ne sacratuſ ſit ⁊ q̄buſdam characteribus mict⁹
et ſi tunc arepticij preſentes ſunt diuinando q̄dā
p̄dicūt p̄pter q̄d temploꝝ p̄ſonifices iſto lapide
utebātur. et maxime in feſt⁹ ydoloꝝ. Dicit autē
reddere hōinem bone fame et icolumez et lōge
vite. ⁊ q̄ fluxū ſanguinis et venena valere. Dē
et⁹ q̄ vinctuſ herba ſui nominis vt p̄dixim⁹ vi-
ſum fallit iñm vt hōiem p̄hibeat videri. Inueit⁹
autē pluries in ethiopia. cipro. ⁊ india. ¶ Ema-
tites lapis eſt inuentuſ in affrica. ethiopia. et
arabia. ferruginei color⁹ hñs venas ſanguieas
imittas. Virtus autē eius eſt valde ſtiprica. p̄p̄t
q̄d exptū eſt q̄ valet cōtra fluxū veſice. ventr⁹. et
m⁹ ſtruoꝝ. qñ cōtrit⁹ in aquā mict⁹ bibi⁹. ſanat etiā
fluxū ſalue ſanguinee. vino et⁹ p̄mictuſ pulu⁹
eius ſanat vlcera ⁊ vulneta. ⁊ carnē et⁹ ſu p̄fluā
in vulueribus natā corrodit. Et viſuſ ebetes ex
hūida cauſa cōfortat ⁊ ſanat. et temperat aſperi-
tatē palpebraꝝ. ¶ Eyndros lapis eſt chriſt al-
lo in colore ſimilis q̄ p̄peruis guttis diſtillat q̄
febricitātibus valere dicūt. tñ lapis non mino-
ratur nec corūpitur. Cā autē huius ē p̄fecto qz
ex ſubñā lapid⁹ iſte gutte nequaq̄s diſtillāt ſz p̄-
pter nimia frigiditatem aereſ ſe tāgentez cōtinue
mutat in aquā ſicut faciūt duri lapides et poli-
ti poſt reſolutōez frigoris. ¶ Epiſtrides lapis
eſt natus in mari rutilāſ ⁊ rubicūduſ. in cantō

nibus aut ⁊ phisicis ligatur⁹ dī ant q̄ cor gest⁹
 tutū hominē seruat. et ⁊ pescit seditiones. ⁊ cō
 pescere et⁹ dicit locustas et volucres. et steriles
 nebulas. ⁊ grādinē et tēpestates a fructib⁹ frē
 ⁊ pescere fert Expertū et⁹ est q̄ oppositus oculo
 solis ignem et radios igneos emit. dicit etiā
 q̄ si h lapis in aquā feruentē picia⁹ cessat ebul
 litio ei⁹ et p⁹ modicū frigescit Et ā āt h⁹ alia eē nō
 p̄t nisi q̄ p certo frigidissimus est. et motus a ca
 lore bullient⁹ aque frigiditas sue ⁊ plerōis age
 re incipit ¶ Exacolutus ꝑ lapis esse dicit vari
 us ⁊ dissolutius vt dicit periti medicoꝝ. ppter
 qd̄ vniu pmittus et potatus dicit ꝑ colicā ⁊ ili
 acā valere passiōes ¶ Exacotalitus āt lapis
 est sexaginta coloribus distinctus pue q̄ntitat⁹
 valde q̄ frequēti⁹ in libia inuenit. ⁊ apd̄ trogadi
 tas et nocet neruis valde. ppter quod etiā ⁊ ocul
 los hominis dicitur efficere tremulos

¶ La. vi. de incipientibus a līa. f.

Alcones qd̄ alio noīe arcentiū vocat. et
 a vulgo auripigmentū idem significat.

Est āt de gñe lapidū citrinū ⁊ rubeū quē lapi
 deni vñ de spiritibus vocat alchimici h⁹ autē
 naturā sulphuris in calefacēdo et desiccādo et
 cū calcinat p ignem nigrū efficit et statim subli
 matōe efficit albissimū nū silē Et si iter⁹ calci
 nat⁹ iter⁹ efficit nigrū. ⁊ iterata calcinatōe efficit

Libri Secundus

Et cum hoc ter vel quater iteratur in ipso tantum
 efficit adustum. quod erit oppositum statim facit foras
 mina per ipsum. et erit vehementer omnia metalla
 propter aurum solum appositum aut erit ipsum in albo colore
 transmutat propter quod falsarii vident ipsum quoniam esvo
 lunt facere simile argento quod magnum in hoc habet
 effectum. Ferunt et gemmarum quod gemma que vocatur Filac
 terium eadem sit cum chrisolito et eiusdem virtutis

Ca. vii. de incipientibus a littera B

BAgates est catabre. que quidem lapide de
 genere gemmarum. ego reputo. Inuenitur autem in
 libia et britania iuxta littus maris. et habundant
 iuenitur in mari quod attingit ad lonalem partem reo
 tome. Etiam in anglia frequenter iuenitur. et est duv
 plias coloris. nigri videlicet et crocei. sed croceum est
 plucidum ferens topasion. Inuenitur et glaucum
 et declinans ad pallidum. coniunctum cum citrino colore
 Confricatum autem trahit paleas. et incensum ardet
 sicut thus. dicitur autem quod profert ydropicis et fluidos
 firmat dentes ut aiunt. de exptis autem est quod lotus
 cum aqua et per subfumigationem mulieribus inferi
 suppositum puocat menstrua. Ferunt et quod fugat ser
 pentes et versus contra stomachi et veteris subuersiones
 contra sunt asmata melancolica que quidam demones
 vocant. Aiunt autem de exptis esse quod si colatura et
 eius lotura cum rasura detur virgini bibita quod re
 tinebit eam et non minget. Si autem non est virgo statim

mingeret et sic debz pbari an aliq sit virgo. dicitur
 etiā valere ptra laborē ptinentē. **C Sagatroi**
 ca ē lapis diuersi colorz sicut pell' capreole. cuius
 virtutem Auicenna dicit esse q' victores reddat se
 gestantes. Exptū dicit esse in Albide pncipe
 quoddā q' quotiens hūc lapidē secū habuit sp
 vicit in terra ⁊ mari. quotiens aut' caruit ferru r
 hostib' succubuisse. **C Oelofia** dicitur ē lapis hūc
 figurā grādinis et colorem. duricie adamāti si
 mul. Et tate fert hūc esse frigiditatis vt ab igne
 vix vlt' nunq̄ calefieri possit cuius causa est ni
 mia porozū p̄stictio non permittēs vim ignis
 ingredi. Auic' etiā hunc irā et luxuriā et ceteras
 huiusmodi calidas passiones et desideria mi
 tigare. **C Salarides** quam quidam galarice
 tadem vocāt lapis est similis cineri. et p̄m pluri
 mum inuenitur in nylo et acoleo fluuijs. Dic
 ritus dat saporem lactis et succus eius in ore
 clausus turbat mentem. Dicitur et i libro de ligatu
 ris phsucas q' alligatus collo replet vbera lace
 te. et alligatus remori facit faciles part'. Auic'
 etiā pastores egypti q' si vespere contritus cū
 sale mixta aqua ouile circūsp̄rgatur vbera oo
 uium replentur lacte et fugatur ab eis scabies
 generaliter etiā dicitur contra scabiem vale
 re. **C Serachidem** autē lapis est vt fertur
 nigri coloris probatur autem veritas huius

Liber Secundus

lapidis sic q̄ gestās lapidē totū corp⁹ suū vnc
 tu melle muscis et vespis expōit. ⁊ si intact⁹ ma
 net ab eis lapis est verus. et si deponat lapidē
 statim musce et vespe super mel cadūt et sugūt
 Aut̄ at̄ q̄ in ore portat⁹ facit bñ iudicare opio
 nes et cogitatōes Fertur etiā q̄ gestātem se ho
 minē amabilem et grōsum reddit ¶ Becolit⁹
 lapis est vt fertur orient⁹ olio oliue sil'is Quis
 p̄tūcē esse dicūt q̄ tritus et cū aq̄ haust⁹ lapidē
 frangit et educit de vesica et renib⁹ ¶ Branat⁹
 sicut constantin⁹ Ar̄ refert dicere de gñe esse car
 būclī. Est aut̄ lapis rubeus et plucid⁹. in colo
 re sil'is balaustris q̄ sūt flores malorū gnatorū
 Est aut̄ rubeus aliq̄ntulū obscurior q̄ carbū
 cul⁹. cū substernit̄ ei niger color in sigill' tūc ma
 gis rutilat. et inuenit̄ in hoc genere q̄daz mod⁹
 q̄ inter ruborem aspersum habz viole colorem
 p̄pter qd̄ h̄ gen⁹ violatū dicūt et est p̄ciosior oi
 bus alijs granatis. dicūt at̄ letificare cor ⁊ pelle
 re tristitā. et fm̄ Ar̄. est calidus ⁊ siccus Et qd̄
 q̄dam dicūt hūc esse de gñe iacincti est falsum
 Inuenit̄ at̄ h̄ lapis fm̄ plūmū eius in ethiopia
 et aliquotiens iuxta tirū inter arenas maris

¶ La. viij. de incipientibus ab J lra

Aspis est lapis multorū colorū. et habz
 species decem melior tñ est vindis trāsu

cens rubeas habēs venas. ⁊ in argento p̄rie lo
 cari h̄z ⁊ in p̄tib⁹ m̄ltis inuenit̄. Expertū. n. est
 q̄ stringit fluxū sanguinis ⁊ menstruoꝝ. Aiunt
 etiā q̄ negat cōceptū ⁊ iuuat p̄rū. et q̄ gestātez
 se a luxuria p̄hibet. In magicis ēr legatur⁹ q̄
 si incantatus est reddit gratū ⁊ potentē et tutū
 ⁊ fugat febres ⁊ ydropisim. ¶ Jacitorum duo
 s̄t genera. aquaticus v̄z et saphirinus. Aq̄tic⁹
 est flauus albescens acli p̄uim aque de subfla
 uo p̄spicuo erumpat. ⁊ superare p̄tendat ⁊ hic ē
 vilioꝝ. et inuenit̄ i isto genere aquescens rubens
 i quo ēt superat p̄uetas aq̄ Saphirinus ēt est
 flauus valde p̄lucidus. q̄si nihil habens aq̄ita
 tis. ⁊ h̄ ē melioꝝ. Et iō tria noia h̄z. d̄r. n. aliquā
 iacinctus saphirinus. an ethiopia aut̄ p̄m pluri
 mum inuenit̄. Et q̄daꝝ dicūt q̄rtum esse qd̄ est
 aquaticū ceruleū sic̄ topasion ⁊ h̄ est durissimū
 v̄lissimū generalit̄ q̄ in se sculpere vix p̄mittat
 de exptis aut̄ est qd̄ ē frigidus sicut viridis. ⁊ cō
 fortat corpa sicut oē frigidū qd̄ construngit p̄ru
 tes corpum. int⁹ In ligaturis aut̄ p̄h̄sicas ē v̄l⁹
 ei⁹ q̄ collo suspēsus v̄l digito gestatus tutū red
 dit p̄grinū ⁊ gratum hospitib⁹. ⁊ v̄z p̄ pestifer
 ras regiones. Et exptum ē qd̄ somnū puocat
 p̄pter suam frigidam cōplexionē. Saphirin⁹
 aut̄ h̄ specialiter habere d̄r q̄ est p̄tus eius cō
 tra toxicū. Aiunt ēt qd̄ p̄fert ad diuicias ⁊ naꝝ
 S .i.

curale ingenium bonum fert et leticiam. ¶ Jena lapis est a bestia que vocatur yena sic dicta. eo quod ex oculo eius cum in lapidem vertunt tollitur. Alium tamen antiquum Euar et Aaron quod posuit sub lingua fert diuinando predicere futura. ¶ Iris lapis est crystallus lilius et est ut frequenter exagonus. dicit autem Euar quod ab arabia venit. et in mari rubro nascitur. Nos autem inuenimus maximam copiam horum lapidum in montibus germanie que sunt inter rhenum fluvium et treuerensem civitatem et diuerse quantitates omnes sunt exagoni. In alijs autem lapidibus nati circumpositio lapidum cum naturaliter sunt rotundi exagoni efficiunt. sicut foramina apum in medio posita exagona efficiunt. tamen illa que sunt in extremis sunt rotunda. Est autem lapis siccissimus quod sua indicat secabilitas materia. Fit autem ex aqueo sicco quod euadit de materia lapidis que generatur ex rubeo luto. et quia hoc aqueum est vehementer a sicco apprehensum siccum et durum est valde lapis. Cum autem sub tecto soli pars eius immittitur. et pars in umbra tenetur precipit reflectendo pulcherrimos colores yndis super oppositum parietem. vel super alio quod corpus proprie quod yndis vocatur. Cuius causa est superius as signata. Aliud autem sile huic nascitur in gipso. quod etiam precipitum est in extremis et siccissimum valde. et yndis eo quodammodo per vitro in vitreis. ¶ Iustus ut dicit Isidorus et Haro sile est lapis in ultimis hispaniarum

prius frequētius inuētus iuxta gades Herculis
 in scio et scdo climatib⁹ ultra hispaniā illā. quā
 mō hispaniā vocamus. Est aut lapis filabil' p
 ter viscositatē in eo arefactā. et si de ipso vestis fi
 at nō oburit, s; igne purgat⁹ et nitet. et forte illud
 est qd pennā vocat salamādre, qre hec lanugo
 qdam ē sicut lanugo lapidis humidi Quare aut
 nō cremet in meteoroz expeditū ē. hui⁹ spēm
 quandā dicit eē quēdā lapidē quē qdā vocat car
 būculū albū et qdā alij calculū albū Imitat' em
 carbūculū in h' q' fantasmatib⁹ et p'stigij s' resis
 sit. valz etiā p' dolore oculoꝝ et hūida cā et re
 dactus in puluerē sanat scabiē. Idē Isidor⁹ dicit
 de lapide iudaico q' est alb⁹ ad modū glādis in
 q̄ntitate scripturis q̄busdā insertus q̄si lris q̄s
 greci grammas appellāt. Judaicū aut dicit Auicē
 na hūc qz frequētius in iudea inuenitur

C La. nonū de incipientib⁹ a littera. **K.**

Alcabree est idem vt diximus quod ga
 gates. sed quidam dicūt q' kacabre meli⁹
 est. atz tamen nec colore nec virtutibus discre
 pet ab ipso. **C** Kacabres autem lapis est si
 milis cristallo. de quo ferunt q' eloquentiā dat
 et honorem et gratiam. et q' valet contra ydro
 pism **C** Kacamā lapis est frequenter alb⁹ in
 toto vel in parte. Varius em est in colore frequē

Libet Secundus

filium inuenit in mixtus onixine Virt^{us} ei^{us} aut^{em}
fert esse ex ymaginib^{us} et sculpturis que inueniunt^{ur}
in ipso et ex sigillis de quibus in sequentibus
habebitur tractatus.

Capitulū decimū de incipientib^{us} a Irā. **L**:

Iguri^{us} lapis est qui fit ex vna lincis. et hec
aialia dicit Plini^{us} esse oriens. qui tamen frequen
ter in theutonia et sclauonia inueniunt abūban
ter in siluis. Dicit etiā Plini^{us} quod h^{oc} genus aiialis
vina suā sub arenis abscondit quasi inuideat iuuā
mentuz quod est ex lapide. Beda dicit quod hic lapis
nascit in vitibus bouis Dicit autē Plini^{us} quod ē ru
bens sintillās vt carbūculus p^{ro}ter h^{oc} quod nō lucet
de nocte. Inuenit autē frequētius croceus pa^{er}
tendēs ad ingredinē. Et est exptum de ipso quod
fricatus trahit paleas quod fere puenit omni lapide
di p^{re}cioso. Dicit etiā valere p^{ro}tra dolorē stomas
chi et ictericā et fluxū ventris **C**ippares dicit
esse lapis qui frequētius in lybia inuenit. Fert autē
lapidis h^{uius} esse mirabil^{is}. omnis enim bestia a ven
natoribus et canib^{us} infestata currit ad eū et ipm
intuet^{ur} quasi patronū. et vt aiūt canes et venatores
nocere nō p^{oss}unt bestie quādiu lapidem h^{ab}ent p^{ro}tem
quod si verū est mirabile est valde et absq^{ue} dubio
celesti p^{ro}te deputandū. quōd Dermis mirabil^{is}
les esse dicit in lapidibus et etiā in plānis. p^{er} quōs eti

Folium xliij

am naturalr fieri posset qcqd sic sciētys magia
cis si virtutes ille bñ cognoscerent

Cap. xi. de incipitib⁹ a lrā **D**

Magnes siue magnetes lapis ē ferrugines
coloris. q̄ fm plurimū in mari indico inue
nit. z uitantū habūdare dicit q̄ periculosuz est in
eo nauigare nauib⁹ q̄ ferreos clauos hñt Ino
uenit etiā in tragontidis regionib⁹. Ego vidi
inueniri in ptibus theutonie in ea puincia q̄ frā
cia oriētalis vocat: vnū magne q̄ntitatis z ma
xime efficacie. z fuit valde niger ac si eēt ferrū ru
biginosum z robustū cū picce. Virtus autē ei⁹ est
mirabilis in attractōe ferri. ita q̄ virtutē ei⁹ trās
mittat in ferrū vt illud etiā attrahat. z aliqui mē
te acus h̄ inō suspense ad se inuicē vident. Unce
tus at lapis alleo nō trahit. z si supponit ei ad
amas iterū nō attrahit. ita q̄ pu⁹ adamas ma
gnū ligat magnetē. Inuētus autē est nris t̄pib⁹
magnes q̄ ab vno angulo trahit ferrū z ab alio
fugauit. z hūc Aresto. ponit aliud gen⁹ eē mag
netis. Narrauit mihi vn⁹ ex nostris socijs curi
osus experimentator q̄ vidit Fredericū impato
rē h̄re magnetē q̄ nō trahit ferrū. sed ferrū vice
uersa trahit lapidē. Ar⁹. dicit q̄ est qdā genus
aliud magnetis qd trahit carnes hoīs. In ma
gicis autē tradit q̄ fantasias mirabilr pmouet

Libet Secūdu

principaliter seu precipue si consecratus obsecra-
tione vel caractere sit sicut docet in magicis. Ferūt
etiā hoc cum mulla acceptū curare ydropesim.
Fuit etiā hūc lapidē capiti mulieris dormientis
suppositū statim eā moueri ad āplexū mariti sui
si casta est. Si autē est adultera pre nimio timore
fantasmatū dicit eadere de lecto. Dicūt et q̄ su-
res domū intrātes positus carbōibus in quatuor
āgulis domus lapidē hūc stritū supspergūt et
tūc dormientes in domo ita fantasmatib⁹ terre-
tur q̄ fugientes edes relinquūt. et tūc fures fu-
rant q̄ volūt. ¶ Margarita lapis ē in obscu-
ris cōchilibus iuentus. meliores ab india veni-
ūt. mlti autē a britanico mari q̄ nūc anglicū dī-
ct et versus flandriā et teutoniā iueniūt. ita q̄
ego habui in ore meo decē in vna mēsa q̄ in cōe-
dendo ostrea iueni. Iuuenes. n. cōche dñt me-
liores q̄dā autē ex eis pforate sūt et q̄dā itegre. colo-
ris sūt ac si pua lux penetraret i mltū albū. et idō
nitēt cū tñ sint albe. Fert et q̄ in tōitru q̄si aboz-
tiēdo eas ostree enomūt. et idō in fluie iueniūt i
musella et q̄būsdā gallie fluuijs int arenas. estāt
vtus earū expta ad confortatōez spūuz. et d̄ cardi-
acā et sincopi. v3 et d̄ fluxū sanguis et d̄ fluxū lie-
seriā et d̄ diarriā. ¶ Sed lapis esse dī q̄ a re-
giōe medoz vbi ples iueniūt sic vocat. due sūt
spēs ei⁹. vn⁹ niger alt viridis Virtutē ei⁹ eē dī

Foliū xliij

eūtra venerē podagrā et oclorū cecitatē ⁊ ne
 freticā. refouere et; dī fessos et lassos ⁊ debiles
 Ferūt at q; ei? q; niger ē si fragmēta in aq; calida
 resoluta fuerit. ⁊ se aliq; illa aq; lauerit incurret
 mēbroz. excoziatōez ⁊ si biberit ex eo pibit vom̄
 do **C** Melochites qm̄ qdā melonitē vocāt
 pis est arabic? grosse viriditat;. sed nō trāsuci
 dus sicut smaragdus. et est mollis Ferūt aut q;
 frute h; custodiēdi gestantē se a nociuis casib?
 et silr cunabula infantū **C** Memphis lapis
 ē a ciuitate egypti q; memphis vocat sic dicit? q;
 dicit vt ignis calere. frute q; dez non actu h; tri
 tus et aq; mixtus ⁊ in potu datur vrendis vl' se
 cādis. q; iducit isensibilitatē ne sentiat cruciād?
C Magnesia quē qdā magnosiā vocāt. lapis
 est niger quo frequent; vtiunt vitrearij. hic lapis
 fluit ⁊ distillat in magno ⁊ forti ignez nō aliter
 et tūc imixtus vitro ad puritatez vitri deducit
 subā **C** Marchasita siue marchasida vt qdā
 dicūt ē lapis in subā et h; mltas spēs qre colo
 rē accipit cuiuslibet metalli. ⁊ sic dicit march
 sita argētea ⁊ aurea ⁊ sic de alijs. metallū tñ qd
 colorat eū nō distillat ab ipso s; euapat in igne
 et sic relinqtur cinis sbul. ⁊ h; lapis not? est apd
 alchimicos ⁊ in multis locis inuenitur

C La. xij. de incipientibus a lra .A

Liber Secundus

Nistrū etiā accedit ad lapidis congelatōem
 est autē subpallidū ⁊ pspiciū. et huius vir
 tus pbata ē q̄ dissoluit et attrahit et v̄z v̄ictori
 ciā et est de ḡnesal. **C** Nichomar idē est q̄d ala
 bastrū q̄d q̄dem est de ḡne marmorū. tñ q̄z p̄t̄
 eius est mirabil̄ inter lapides p̄ciosos ponit̄. et
 exptū ē de hoc q̄ frigiditate sua p̄seruat aroma
 tica vogueuta. Et ideo p̄ixides de hoc lapide
 fecerunt antiqui. Conseruat etiam frigiditate
 sua corpora mortuoz a fetore excellenti et ideo
 monumēta ⁊ manscola antiq̄ de h̄ lapide scā in
 ueniūtur. est at̄ albus nitens. Aiunt etiā q̄ vic
 toriā dat. ⁊ amicitia p̄seruat. **C** Sūt etiā q̄dā
 q̄ dicūt lapidē quendā. Muse vocatū. esse de ge
 nere lapidū bufonis. et i mltis iuenit̄ bufonib⁹
 Et sunt duo ḡna. vnus subalbidus sicut si lac
 intrauerit sanguinē et vicerit eū. ⁊ ideo sanguis
 obscuras venas dicūt in eo apparere. Et alter
 est niger et aliqñ in eo depingitur bufo spersis
 pedib⁹ añ et post. Dicūt eti⁹ q̄ si abo siml̄ icludā
 tur p̄nte veneno eos adurere manū tangentis.
 Probatōez at̄ hui⁹ lapidis eē dicūt q̄ exhibit⁹
 bufoni viuo bufo eleuat̄ p̄ eū ⁊ agit eū ore si p̄t
 D̄r eti⁹ q̄ p̄nte veneno vari⁹ efficit̄ q̄ sbalbid⁹ ē

C La. xij. de incipientibus a lfa **D**
 Nix gemma esse pbibet nigri coloris iue

nū̄ melius gen^o et n̄ igrū cē alb̄ s̄ venis variatū
 Venit .n. de india ⁊ arabia Inuenit̄ aut̄ q̄nos
 diuersitatū p̄pter varietatē venaz ⁊ coloz ⁊
 Auunt q̄ collo vel digiro suspēsus excitat tristi
 cias ⁊ tiores. et in sōno fantasias terribiles. et
 multiplicare facit tristicias ⁊ lites Dicūt q̄ augz
 saluā pueris Si aut̄ sardius sit p̄ns ligat̄ ōm̄
 et suspendit̄ a nocumento. hec aut̄ ōm̄ia si habz
 habz p̄fecto ideo qz s̄tutem hz mouendi melā
 colia p̄cipue in capite. ex motu .n. illius ⁊ vapo
 re oia ista p̄cedūt Dicūt aut̄ q̄dam oniciū siue o
 niculū esse idem qd̄ verisimile est. vel q̄ sit alia
 species eius. s̄ colore nō niger nisi aliquñ sed co
 lore hz vt hūanus vnguis sicut supra diximus
 Sed in onichinis n̄ris iueniunt̄ mlti colores
 albi et nigri et rubicūdi q̄ tñ oēs in subā quadā
 fabricant̄. q̄ similitudinē exprimit vnguis homis
 Auūt etiā q̄ ex lachrima arborz q̄ onica dicit̄ in
 durata in lapidē generat̄. et hāc esse cāz q̄ odo
 riferus est in igne Hāc etiā cāz inqunt̄ esse q̄ fre
 q̄nti^o alijs depict^o ymagib^o mirabili^o iuenit̄. qz
 lachria a p̄cipio mollis facile formabil^o pingit̄
 ⁊ picturā retinz qñ in lapidē induratā coaglat̄
 Hūc lapidē dicūt insensibiliter intrare in oculū
 et h̄ esse mirabile Sed ego vidi saphirū intrare
 in oculū et lapidē galli. et quendā aliū cui^o nos
 men ignorari sine lesione oculi. politū em̄ tenue

Libet Secundus

non ledit oculū nisi tangat aciem sine pupilla
oculi sensibile extra foramē vuce **E** Obtralmi
lapis ab obtralmia dicitur cui⁹ color non noiat
forte id qz mltroz ē colorz Valere at dicit gestā
ti extra omnes morbos oculo z. visus at circūstā
tiū dī obcecāre. ideo et patron⁹ furū vocat. ge
stantes. n. eū qsi insibiles reddunt **E** Drites
bz tres spēs qz vna nigra et rotūda. alia virid
maculas albas hñs Tercia cui⁹ altera ps ē al
pa altera plana. z est color ei⁹ qsi ferri lamia. et
talis etiā est dispositio corpis ei⁹ de quo ferūt q
vinctus oleo rosato et gestat⁹ pseruat ab aduer
sis casibus et pestiferis morib⁹ reptiliū Dicit⁹
in phisic⁹ ligaturis qz appensus mulieri phibet
ipam ipregnari et si pregnās est abortum facit
E Diphanus est lapis qz in corona romāi ipa
toris est. neqz vnqz alibi visus ppter qd etz orfa
nus vocat. est at in colore qsi vinosus subtilē ha
bens vinositatē. z hoc est sicut si cādiduz niuis
candens seu micās penetrauerit in rubeū clarū
vinosū. z sit supatū ab ipō Est at lapis plucid⁹
et tradit⁹ qz aliquñ fultit i nocte. sz nūc tpe nostro
nō micat in tenebris Fertur at qz honorem ser
uat regalem

P **E** La. cūqz de incipientibus. a. lra p
Anterus lapis est mltos hñs colores

47

Folium xlvj

Vno corpelapidis Nigrū videlicz 7 viridē 7 rubrū
 beū. 7 alios mlros Inuenitur at pallidus pur
 pureus et roseus Ferūt at luscōs efficere visus
 Inuenit̄ p̄m plimū in india. debz at gestās adip
 suz inspicere in mane oriente sole vt sit efficac̄ et
 victoriosus. tot at p̄tutes dicit̄ h̄e quot colores
 habz **P**eranites lapis ē gn̄at̄ de michetō
 et est feminei sexus Nā certo tpe dicit̄ p̄cipere
 et parere p̄silez lapidē naturalē. valere at̄ dicit̄
 pregnatibus **P**eritesive peridoni lapis ē
 fului coloris. dicit̄ et̄ valere p̄tra arthetica **S**i
 tabile etiā referūt de isto lapide q̄ si fortius cō
 stringat̄ manu adurit manū. vult ergo leuif et
 pauide tangi. Dicit̄ aut̄ de hoc genere esse alia
 species q̄ est chusolito silis nisi q̄ est maioris vi
 riditatis **P**raffius est lapis qui est matrix
 et pallaciū smaragdi. frequētius est at̄ viridis co
 lozis. habens viriditatē spissam sicut praesium
 quod est marubiū Inuenit̄ aut̄ aliquñ cū rubeis
 guttis et aliquādo cū albis Expertū aut̄ est q̄
 cōfortat visū. et quasdam iaspidis et quasdam
 smaragdi habet opratioes In epistola et̄ **E**le
 culap̄i cuiusdam p̄bilosophi ad Detantianum
 augustum ferunt q̄ aliquod venenum est tan
 te frigiditatis q̄ cor hominis interempti illo ve
 neno conseruat ab igne et si cor illud in igne p̄
 nat̄ tā diu q̄ in lapidez abtesti p̄uertit̄ lapis ille

Liber Secundus

vocat pirofilius ab igne. vocatur humanus a materia. preciosus aut esse dicitur eo quod victores facit et a veneno preseruat. Narrat autem licet fabule sit sicut quod Alexander macedonius hoc lapide sub angulo suo in plio utebatur. cum rueretur ab india et vellet lauari in eufrate. de postio subcingio morsu spens casu percudit lapidem. et euomit eum in eufrate. et de hinc mentem dicit fecisse. Atque in libro de natura serpentium quod liber ad nos non puenit colore autem rubet hinc lapis colorem habens admixtum

¶ Ca. xv. de incipientibus a lra. Q

Quirin lapis est qui inuenitur in mudo vpupe aliqui quod tota est auis prestigiosa et multa auguras ut dicit magi et augures. Est autem lapis hinc predictor secretorum et fantasias commouens si ponatur superpectus dormientis. ¶ Quam dros lapis est qui aliqui inuenitur in cerebro vultur. cuius virtutes ferunt esse quoslibet nocuos casus et replere manillas lacte

¶ Ca. xvi. de incipientibus a liera. R

Rannai quod in medicinalibus reperitur et alchimicus quod idem est quod bolusarmenus. Est autem lapis subrubeus. Huius autem virtus per certo extra est quod est obstrictia ventris et precipue sanguis dissentere et menstruum. ¶ Radaym lapidem et donatidem eundem aiunt. dicunt autem quod niger est

lucens Ferunt autē q̄ qñ capita galloꝝ comedere dantur fornicis q̄ aliquñ post tpa m̄tra in capite maris galli hic lapis inuenitur Ferunt etiam hunc valere ad quodlibet impetrandū

C L. xvij. de incipientibus a l̄ra **S**

Saphirus est lapis valde notus. et fm pl̄mū eius venit ab oriente et india Inuenitur et in ypydonio apud rhodanū puencie regionē et ciuitatē. s; nō est adeo p̄ciosus vt p̄ omnia sit silis orientali Est autē in colore perspicu⁹ flauus sicut celū serenatū. s; vicit in eo flau⁹ color et ideo est melior q̄ est non sat̄ perlucidus Op̄tinus at̄ q̄ nubes h; obscuras ad rubedinē declinātes Inuenit̄ et̄ bonus q̄ albidas h; nubes. et s̄bua sua sic sic fusca nubes aliqñtulum transparentis. huius at̄ p̄tutē ego vidi q̄ antraces duos fugauit Sunt etiam hūc lapidē hoīez castū reddere et interiorē ardorem refrigerare ⁊ sudorē strigere. dolorē curare frontis ⁊ lingue. vidi ego vnū in oculū intrare et sordes et oculis purgare. s; añ vult poni in aq̄m frigidā ⁊ post silr Qd̄ autē dicūt q̄ amittit p̄tutē et colorē p̄ q̄s semel fugauit antracē. est falsum qz vidi vnum q̄ successiue iteriecto spacio fere añorū q̄tuor fugauit antraces duos Dicūt etiā q̄ corp⁹ vegetat. pacē p̄ciliat. piū ⁊ deuotū ad deū efficit. et

Liber Secundus

animā firmitat in bonis. hic lapis alio noīe sŷrī-
 tes vel vt alijs placuit sirtites vocat eo q̄ in sir-
 tibus iuenit ¶ Sardonix quē q̄daz sardonix
 cem vocāt. etiā p̄positus ē et duobus lapidib⁹
 sardio videlicet et onice Est ergo rubeus. et h̄ co-
 lor sup̄emiet in ip̄o ex sardio. est etiā alb⁹ et nig⁹
 et colozē vnguis p̄ferēs et onice Laudabilior
 aut̄ est q̄ hos colozes magis habet distinctos et
 q̄ densioris est substantie Inuenit aut̄ q̄nq; mod⁹
 et forte pl̄ibus p̄pter diuersaz coloz. p̄mixtiōez
 et sub̄ie diuersaz densitatē. et frequenti⁹ iuenit
 in india et arabia Fertur aut̄ luxuriā depellere
 et hominē castū reddere et pudicū Est at̄ mari-
 ma eius p̄rus in h̄ q̄ cū onicib⁹ nocu⁹ sit. hic
 nocere nō p̄t sardinū sibi in sub̄ā h̄ns admixtu⁹
 ¶ Sardinus lapis est ab antiq̄ssimo int̄ p̄cio-
 sos lapides p̄meoratus Est aut̄ rubozē spissū
 h̄ns cū sub̄ia obscure p̄ua sicut si p̄uertas yma-
 ginet̄ i rubea tra. et p̄m h̄ac diuersitatē iuenit
 v. mod⁹ ita q̄ aliq̄s nihil habz de p̄ueteate et for-
 te ille est matrix alioz et domus in q̄ ḡnantur
 In sardis aut̄ ciuitate prius esse regi⁹ dicit̄ ideo
 sic vocat̄ Quint aut̄ hūc accendere animū ad
 gaudiū. et acuire ingenia. et p̄ sirtites d̄rias liga-
 re a nocumento onicib⁹ ¶ Garda v̄l vt aliq̄
 dicit̄ sardo lapis est q̄ se habz ad tablas ligni
 sicut magnes ad ferrū. et ideo adheret ita fortit̄

tablis nauū q̄ euelli nō p̄t nisi abscondat̄ cū ip̄
 so ea p̄s tablc̄ cui adberz. est at̄ i colore prassin⁹
 h̄ ē virens **S**ilenites lapis de quo varia re
 ferunt̄ Dicūt q̄dā hūc nasci in quodā ḡne tellu
 dinis idico. z eē variū rubeo albo purpureoq̄
 colore pulcherrimū **A**lij at̄ dicūt hūc virentē z
 in parsidū p̄tib⁹ frequētius iueniri. dicūt at̄ hūc
 crescere lūa crescēte. et lūa decrescēte decrescere
 gestatū at̄ ferūt d̄ferre p̄sciētā q̄ndā futuroz⁹ si
 sub lingua portat̄. p̄cipue p̄ia lūa et decia. exi
 te. dicūt. n. q̄ māe p̄ia lūa vna tm̄ boza h̄z h̄ac
 p̄rutē. decima at̄ exi te lūa h̄z p̄rutē in p̄ia bo
 ra et sexta **M**od⁹ at̄ dīnatōis ē q̄ cū portat̄ sub
 lingua cogitat̄ de aliquo negotio vtz fieri d̄eat
 vel nō z si fieri debeat cordi tenacit̄ infigit̄ ita q̄
 euelli nō p̄t. si at̄ nō d̄z fieri statū cor̄ r̄silit ab ip̄o
Fertur et̄ q̄ curat p̄sticos lāguētes et debiles
Smaragdus lapis est p̄ciosior mltis alijs
 et nō rarus z ē color ei⁹ viridissim⁹ trāslucēs ita
 q̄ vicinū aerē videt̄ sua t̄gere viriditate **F**igu
 ra sua melior ē plāicies sup̄ficiēi qz tūc vna p̄s
 nō obūbrat aliā **M**elior at̄ ē q̄ nec lūe nec um
 bra variat̄ **M**od⁹ at̄ p̄t plāiciēi z colorz varietatē
 aut̄ eē diuersitates. xij. eo q̄ q̄nq̄z fel q̄dā nigz
 p̄ modū p̄glaz p̄mixtū h̄z **S**ūt at̄ alocz dei sci
 tici l̄burānici z miliaci. q̄ z i veis et̄ nascūt̄ z ma
 ciosi q̄dam z q̄dam calcedonij eo q̄ admixtū
 habēt cū illo lapide **M**eliores oibus s̄t sci tici

Liber I Secundus

Fertur at̄ q̄ illi de midis griffonū auferūt q̄ la-
 pidē hūc cū crudelitate magna custodiūt. dicit
 em̄ vnus de grecia veniens veridicus et curio-
 sus experimētator q̄ ille lapis nascit̄ in rupib⁹
 q̄ st̄ sub aq̄ maris. 7 q̄ ibi frequent̄ inuenit̄ Rō-
 nale et̄ est q̄ in venis eris i p̄spicuo qd̄ ad eris
 subāz nō veit̄ nascit̄ qz rubigis eris hz viridita-
 tē Expertū at̄ ē ip̄ibus n̄ris q̄ hic lapis si vere
 bonus 7 verus est nō sustinet̄ coitū. p̄t̄ qd̄ rex
 vngarie q̄ n̄ris ip̄ibus regnauit in coitū cū vxo-
 re sua lapidē hūc in digito habuit. 7 p̄pter coitū
 tū in tres p̄tes fractus est Et ideo p̄babile ē qd̄
 dicūt q̄ h̄ lapis gestātez se ad castitatē iclinat̄
 Ferunt et̄ q̄ augz opes. 7 in caus̄ dat̄ v̄ba p̄-
 suaforia. 7 q̄ collo suspensus curat̄ emuriceum
 et caducos morbos Expertū aut̄ est q̄ visum
 debilem p̄fortat̄ 7 oculos cōseruat. dicūt et̄ q̄
 bonā facit̄ memoriā 7 q̄ tēpestatē auertit̄ 7 va-
 let diuinantib⁹. p̄t̄ qd̄ a magicis q̄rit̄ ¶ Si-
 rus ē lapis a siria dicitur vt d̄t̄ Isidorus q̄ in te-
 ger natat. cōminutus fluctuat. Profecto hui⁹
 causa est qz in poris integer aerem t̄m̄z q̄ eua-
 nescit a puluere diminuti lapidis ¶ Sarcosfa-
 gus lapis est deuoratiuus cadauez mortuoz.
 Grece. n. sarcosonat archā. fagos at̄ cōedere
 Antiq̄ at̄ quidā de hoc lapide p̄rio fecerūt ar-
 chas mortuoz. eo q̄ in spacio .xxx. dierū cada-

per consumit. Ob h̄ aut̄ nostra monum̄ta lapsi
 dea sarcofagisti vocata ¶ Sarmus lapis ē a
 farmia insula in q̄ inuenit̄ dictus. Hoc aut̄ la-
 p̄ de polū auz. ¶ Fertur aut̄ q̄ potat̄ verus
 ginem sedat, et mentē solidat. habere aut̄ h̄ vici-
 um dicit̄ q̄ alligat̄ manu pr̄uentis impedit
 ptum ⁊ continz ip̄m in matrice ¶ Suetin⁹ la-
 pis est crocei coloris quem greci eliciam vocat̄
 Inuenit̄. n. aliqñ translucēs vt vitz, vocabulū
 at̄ trahit a materia. qz de succo vlt̄ gūma arboris
 nascit̄ q̄ pinus vocat̄ vulgarit̄ aut̄ libza vocat̄
 Conficit̄ aut̄ trahit folia paleas et fila sicut
 magnes ferrū dicitur aut̄ q̄ confert portantib⁹
 se castitatē. De exptis aut̄ ē q̄ fugat serpētes in
 census. p̄gnantib⁹ aut̄ valere dicit̄ ad faciē pri-
 ritionē. Melior aut̄ est q̄ fit d̄ succo q̄ in estate
 calida p̄silit̄ obscurior aut̄ q̄ fit de succo alteri⁹
 corpis ¶ Specularis lapis vocatur eo q̄ ad
 modū vitri p̄spicius sit. Dicit̄ aut̄ i hispaniaz
 vrbe segobia p̄mit̄ inuētus. Ego aut̄ vidi ille
 lū abundāter inueniri. ita q̄ currus inde onerā-
 tur in diuers⁹ ptib⁹ theutonie. vidi etiā in gallia
 inueniri cū gipso. qz gipsi extremitas qdā est. et
 fossus aut̄ scindit̄ in quasiibet tenues ptes. ⁊ fir-
 unt in fenestre sicut de vitro. nisi q̄ loco plumbi
 oz ponere lignū leue abienū Sūt vt videt̄ tres
 sp̄s eiusdē. vnū scz lucidū vt vitrū. aliud nigrū

Liber Secundus

penitus quasi atramentū. tertiū citrinū quod
vocat auripigmentū vel arsenicū sicut dixerunt
quod carus est et nobilis

C La. xvij. de incipientibus a. lra Z

T Opasion lapis sic vocatus a loco sue p̄rie
iuentiois q̄ fert vocari topasis isula et qz
auri similitudinē p̄tendit Sūt aut̄ due spēs in b̄
genere lapidis quaz vna est oīno silis auro et
hec est p̄ciosior auro Alia est crocea magis tenuis
coloris q̄z auri sit color. et hec est vilior Exp̄
tū aut̄ est in n̄ro tpe q̄ si in aq̄m bullientē iūtra
tur ita deferuere facit q̄ statim manu iūssa extra
bit et h̄ fecit vn̄ de focis n̄ris p̄ist̄ Dicūt etiaz
q̄ v̄let p̄ emorroidicā et lunaticā passionē. Hoc
aut̄ certū est q̄ speculū est lapis iste et ydolu ob
lecti corporis sicut speculū deauū in d̄uerū rep̄r̄
tat. cui⁹ cā eē nō p̄t nisi q̄ interi⁹ p̄ superficies dea
uas de rescat et coagulat **T** Turcois lapis est
coloris flauī et lucidi cādenti. ac si lac penetrat et i
flauū colorē et resultat p̄ ip̄z ad superficiē. dicūt aut̄
q̄ visū p̄uat et a nocis casib⁹ portatē se defendit

C La. xix. de incipientibus a. U. lra.

Arach q̄dem dicitur sanguis draconis s̄z
Ar̄ lapis est Quidā aut̄ medicorū dicūt
q̄ est succus cuiusdā herbe s̄m q̄ dicit Ar̄z oīo

51

Folium

dit in puluere cuius superficies nitet et aspera est si-
cut minutus lapis. et est rubeus valde. valz aut
pra quolibz fluxu. et p̄cipue sanguis. et ex eo et
argento vauo fit algala ¶ Cernix ē lapis q̄ d̄r
armenicus. est aut coloris subpallidi. valz ceruilli
¶ melancolia et ¶ vicium splenis et epatis. et cōtra
cardiacā passionē ¶ Virites est gēma quā su-
p̄ p̄rites dixim⁹ color aut ei⁹ est fulgēs vt ignis
vt supra dixim⁹ leniter et suaviter vult tāgi aut
adurē tāgēs manū. nimirum qz et̄ no criluca aial
aliqñ adurē manū s. ē ego ip̄e exptus suz sepius

¶ L. xx. de incipientib⁹ a lra. Z

Emech est lapis qui vocatur lasuri huic
inest tenuis color flauus cū corpusculis
aureis fit at̄ in azurū ¶ Ceruilli v3 sumptus ¶
melancolia et q̄rtanā et sincopim ex vaporib⁹ me-
lancolicis puenientē ¶ Zigriles lapis ē coloris vi-
trei alio noie euas vocat Et d̄r q̄ gestat⁹ collo
v3 ¶ nocturpā et q̄ stringit sanguinē et depellit
mentis alienatōez ¶ Hec de lapidib⁹ in spēali
dicta sufficiāt qm̄ si spēaliter de p̄tute cuiuslibz
lapide velim⁹ dicē modū volumus excederem⁹
Sic enim a principio dixim⁹ si q̄s expimētari
voluerit vic lapillū inueniet q̄ nō habeat aliquā
p̄tutem. sed per ea que dicta sunt iudicare d̄ oī-
bus est planum

Libet Secundus

Tractat⁹ tertius scđi libri de lapidib⁹ in q̄
est de sigillis lapidū. z q̄ter est dōm de sigillis
et quorū mōi sigilloz. z de exptis. La. primū

E ymaginibus at lapidū z sigillis
post hec dōm est. licet em̄ p̄a ista sit
p̄s nigromātie f̄m illam speciem ni
gromātie q̄ astronomie subalterna
tur. z q̄ de ymaginibus z sigillis vocat. tñ p̄pter
bonitatē doctrine. z q̄ illud cupiūt a nobis scia
re nostri socij aliqd de hoc h̄ dicemus. om̄ino
im̄p̄fecta z falsa reputātes q̄cquid de his a mul
tis scriptū inuenit. Antiquoz em̄ sapiētū scrip
turam de sigillis lapidū pauci sciūt nec sciri pōt
nisi sit z astronomia z magica z nigromātie scie
sciant. Incipientes igit de ymaginibus lapidū
dicimus nos tres modos ymaginū in lapidi
bus inueniri. Quoz vnus est q̄ inuenit in lapi
de ymago nec exarata nec sup eum eleuata. sed
ineo depicta q̄si colorib⁹ z picturis variata sit.
Alter est q̄ inuenit eleuata q̄si opere exdufio
sup lapidē. Tercius modus est q̄ figura incisi
onis est exarata in lapidū q̄busdā p̄tibus lapie
dis abrasis. z q̄busdā remanētibus Adhuc au
tem in ymaginib⁹ q̄ sunt pictē aliqñ pingit yma
go colore eiusdem lapidis z tunc non ostendit
ymaginē. nisi modus terminatōis linearū qua

rūdā q̄ sunt in sup̄ficie lapidis. aliqñ ymago
 h̄z colorem oīno aliū a colore lapidū. Si autē
 duo mōi s̄t ymaginib⁹ q̄ eleuate sunt sup̄ lapie
 dū sup̄ficiem. ¶ Uolo autē primo narrare q̄ vī
 di ⁊ exptus suz ego ipe. ⁊ postea oīdere cām et
 modū p̄ quē a natura efficit ymago. ⁊ tercō loq̄
 de ymaginib⁹ factis p̄ artē. ⁊ ostēdere v̄tutes si
 gilloꝝ. Dico igit q̄ me exite venetijs cū eē in
 uenis incidēbant marmora p̄ terras ad pietes
 tēpli ornādos. Stigit autē in vno marmore tā in
 ciso tabulis incisis sibi applicat⁹ apparere depic
 tā caput pulcherrimū regis cū corona ⁊ longa
 barba. nec ī aliquo peccare videbat⁹ pictura. nī
 si in h̄ solo q̄ frōtē videbat⁹ in medio h̄re nimis
 altam ascendēte x̄sus x̄ricē capinis. Scimus
 autē oēs qui aderam⁹ hoc a natura fuisse pictū
 in lapide. ⁊ cū a me q̄reret cā inordinatōis fron
 tis. dixi lapidē illū ex vapore fuisse coagulatum
 et in medio p̄ calorem fortiorē vaporem inordi
 nate ascēdisse vltra modū. Fuit at̄ pictura eius
 dem coloris cū lapide. H̄mōi autē sile est in nu
 bibus in q̄bus oēs appent figure qñ v̄ctis non
 agitant. ⁊ p̄ h̄c p̄pter calidū eleuas eas etiam
 dissipant. q̄ si app̄benderēt loco ⁊ v̄tute lapidī
 b⁹ multas effigiarēt figuras. p̄ hoc ḡ apper̄ figu
 rā picture simplicis eē a natura. ¶ Post h̄ at̄ lō
 go tpe cū eē in parisi⁹ de nūero doctoꝝ ⁊ grege

Liber Secundus

Stigit adueire ad studium filii regis castelle
 coqui cum pisces emerent pnoinati nobilis famuli
 piscem emerunt qui latine peccet vulgariter pleis
 vocabatur. et erat maxime castitatis in illo genere
 piscis. cum autem exenteraret piscis in ventre eius appa-
 ruit percha ostrei maximi quam ad me memorat
 nobilis fecit causa dilectionis apportari. percha ergo
 illa in percauo suo quod est planum et politum habebat
 figuram trium serpentum ore eleuato optime factorum
 ita quod nec figura defuit oculorum cum tamen essent valde
 parui. exterius autem in puero quod erat asper habebat
 figuram multorum. .x. videlicet et amplius serpentium
 sibi per omnia opere factorum. nisi quod omnes exteriores
 nodo quodam in collo viderant colligari. capitibus
 tamen et corporibus seperatis. neque fuit vlla ista-
 rum ymaginum que non esset perforata foramine ab ore ser-
 pentis incipiente et infero ad caudam serpentis cre-
 uite et erat foramen ita paruum quod videbatur filofactum
 fuisse. Hac autem cocham ego multo tempore habui et multum
 ondi. et postea eam misi per munere in teutonia cui-
 dam Constat igitur per illud epimentum etiam figuram
 eleuatas super lapides aliquando fieri a natura. Harra-
 uerunt autem mihi quedam nobilis et potens quod quodam tempore
 ab vno rustico suorum puerorum fuerat. bi ouum mio-
 ris quantitate quam galline in quo opere exduo sibi
 in testa optime figuratus fuit serpens cristatus et ala-
 tus et habebat figuram pedis sic pes galli. omnia

hec indicāt tales formas aliquñ a natura forma
ri. et hoc puto ego et scio vez esse

¶ Ca. ij. de figuris lapidū a natura factis.

Queramus igit qualiter a natura formantur
Reuocem igit ad memoriā ea quae in scdo
phico et dō mōstris loqntes de miuim. Nō igit
ignoramus quod sunt quedā loca in celo in quibus cū
lūaria uenerint ipedūt etiā in ppria et efficaci
materia figurā hūana et gñari. et materia tūc cō
crescit in horribile monst. Aliquñ etiā pcurrūt
lūaria et ceteri planete ad locū in quo tāta pte
est gñationis hūane quod in semine valde deformati
pra vim formatiua illi semini insita imprimunt for
mā hūanā et ppter hōc tringit aliquñ porcellos in
capite pferre figura hois et fet^o vacca et sili. Qd
quod ex pmissione seminis hois cū dicto et aialū se
minib^o esse nō possit in phicis nris satis est oñ
sum. Decigit est cā et nō alia quod etiā in lapidib^o
vaporabilis i materia coagulat^o imprimūt figura
hois vel alia de figuris spē et quae pducit natura
aut pingendo tñ. aut etiā figurado totū eleuā
do in toto vel in pte maxime cum sit huius effi
cients in onichinis propter materie maiorem
molliciem ut diximus supra ¶ Est enim colo
rie in capsula trium regum magne quantitatis
onichinus habens latitudinem manus vnius

Liber Secundus

hoīs et amplius. in quo super materiā lapidis
 omnibini q̄ est sic vnguis. picta duo s̄ capita iu
 uenū albiūna. ita q̄ est unū sub alio. sed elucet
 p̄positione nasi et oris. et in fronte capitū est fi
 guratus nigerrimus serpens q̄ colligat capita
 illa In mādibula aut̄ unū in ea pte vbi ē angul
 lus curuatis mādibule inter p̄tem que descen
 dit a capite et eā q̄ ad os inflectū est caput ethi
 opis cū lōga barba nigerrimū. et subrus in col
 lo itez est lapis habens colorē vnguis et videt̄
 esse vestimentū decoratū floribus circa capita
 pbam aut̄ q̄ non est vitrū s̄ lapis. p̄pter quo d̄
 p̄sumpsi illā picturā esse a natura et nō ab arte.
 files multi inueniunt̄ Non latet tñ al̄ qñ p̄ arte
 fieri tales ymagies duobus modis: vnus quo
 rū est in quo operant̄ ars et natura et illa q̄ de
 ars effingit figuras et materie colores. et postea
 totū ponit̄ in aqua in qua fort̄ est vis mineral̄
 lapidificatia. et ex illa coagulat̄ in lapidem sicut̄
 diximus supra ¶ Secundus aut̄ modus ē de
 ceptorius q̄ effingunt̄ ymagies in materia et di
 uersificant̄ colores et figure per sigilla et postea
 ope alchimie p̄ aquā vl̄ aliū liquorē coagulātē
 idurat̄ in silicudine lapidis. et hoc maxie fit p̄ il
 lud qd̄ alchimici vocāt lac virginis. fit aut̄ qñ
 litargirū fortissime lauat̄ in aq̄ et sepius colet̄ p̄
 ip̄am quousq̄ fit sicut lacrima. et iste due aquē

p̄miscant̄ esse m̄ hec. aqua certissime coagulās
 et videbitur lapis q̄ p̄ cū coagulat̄ ē **C** Dul
 tis aut̄ alijs modis sūt coagulatoēs materieꝝ
 ita q̄ videbūtur lapides cū m̄ nō sūt. si q̄s subtri
 liter per lunā temptauerit **C** Aliqñ̄ at̄ hūt bu
 lus nōi colores in vitro simplici. sūt ymaginez
 et h̄ vulgus iperitū putat esse lapides. his ergo
 de causis sūt ymaginez picte et exulse siue cle
 liate ille at̄ q̄ exarate rasura vident̄. nō intelligo
 q̄liter fiat nisi ab arteriō a anturap̄ aliqñ̄ mod̄
Sed in gēnis durissimis dicitur fieri p̄ pres
 ad amātiās acutas z durissias ab eis q̄ scribūt
 de gēnis qd̄ ego nequaq̄s credo vez. et ad ties
 em̄ exaratoēs oꝝ habere instrumenta decenter
 aptata. qd̄ nō p̄t esse in partib̄ ad amātiās nisi
 mollirent̄ sanguine hirano. et tūc ess̄z dispendiū
 et nimis sūptuosus. eo q̄ aliqñ̄ par̄ valentes ge
 niam exarata esse vidim̄. Que igit̄ exp̄sum̄
 etiā h̄ dicim̄. distillatur em̄ et depūrat̄ calibz
 sepius donec fere h̄z albedinē argenti. et tūc ex
 ea formant̄ instrumenta sculptoꝝ angulis duob̄
 entib̄ et subtilibus. et tūc exprimitur succus ra
 phani et p̄miscet̄ cū succo raphani aqua que
 extrahit̄ de lūbācis terre p̄uisis z exp̄ssis p̄ pā
 nū ita q̄ factum sit vnus q̄stū alter̄. et postea
 candens instrumentū extinguit̄ in aq̄ illa bis vel
 ter vl̄ plures quoties oport̄z et efficit̄ us duris

Libet Secundus

q̄ radit gemmas et incidit aliud ferrū sicut plū
bū. **H**ec igit̄ dicta s̄ de causa ymaginū q̄ appa
rēt in gēnis. **E**t si aut̄ q̄s q̄rat q̄re ymagies
in alijs lapidib⁹ nō iueniūt i nisi gēnis. dicem⁹
q̄ prius nos exptū idurim⁹ q̄ aliquñ appent in
marmore. s̄ in alijs gēnib⁹ lapidū idō nō appa
rent qz materia eoz est grauis et grossa t̄rest̄s
et p̄tutib⁹ mouentibus iobediens. idō celū eā
mouere z imprimere non p̄t. lapides aut̄ p̄ciosi et
q̄daz marmora vt supradixim⁹ vaporales h̄nt
materias facile mouentib⁹ obediētes. et idō in
eis tales generant̄ ymagines. **E**xemplū huius
est in vaporibus semialibus in q̄bus de facili
apparēt ymagines q̄ n̄ in subā cerebri vel car
nis vl' ossis non ip̄amūtur. om̄es em̄ motus ce
lestes p̄t impedire cōfusio z inhabilitas materie sic
dixim⁹ sepi⁹ in p̄cedētib⁹. z est h̄c si sigillū lapi
dē tāgat vl' durā cerā tūc nequaq̄s imprim̄. si at̄
tāgat aqua imprim̄. z si aqua cōgelat̄ tūc figu
ra p̄seuerat in glacie. **H**ec at̄ nō oīno pb̄ifica s̄
n̄. p̄pter doctrine bonitatē hic s̄ interponēda

Ca. iij. de cā q̄re gēne p̄mit⁹ sculpi p̄cipi
ebant. q̄ sic iuuamentū in ipsis sigillis

Nunc aut̄ determinemus cām q̄re gēne p̄
mitus a sapientibus sculpi p̄cepte sunt. et
q̄ sic iuuamentū in ipsis sigillis eozū. huius aut̄

eāz cognoscere et ipsa scientia oportet magoꝝ
 quā oꝓluerūt **D**agoc grecus ⁊ **S**erma babi
 lonicus et **H**ermes egipti⁹ i primis. postea at
 mirabiliter efulsit in ea **P**tholomeus sapiēs et
Beber hūpalensis **T**ebithāt plene tradidit ar
 tē **E**st autē principū in ipsa sciētia oīnia quecū
 q̄ sūt a natura vel arte moueri a p̄tutibus cele
 stibus primo. et hoc de natura nō est dubiū **I**n
 arte etiā constat eo q̄ aliquid modo et non aī ino
 citat cor homis ad faciendū ⁊ hoc esse non p̄t
 nisi p̄tus celestis vt dicūt sapiētes prenomiatē
Est. n. in homie duplex principū oꝓez. natu
 ra sez et volūtas **N**atura q̄dez regit sideribus
 volūtas at libera est. s; nisi renittat trahit a na
 tura et inclinā. et cū natura moueat motibus
 siderū incipit volūtas tūc ad motus siderū et fig
 uras inclinari pbat **P**lato ex oꝓib⁹ pueroꝝ
 qui libertate voluntatis non adhuc renittuntur
 nature at siderū inclinationi **I**lli cū ex siderum
 virtute preostendunt in se habilitates ad vnā
 artem vel aliā in qua si exercitentur perfecti effi
 ciuntur. et si reluctentur et alias exerceant nū
 q̄z propter nature ad illam artem ineptiaz per
 fectionem consequuntur **N**on autē dubitā⁹
 q̄n illō qd̄ ē cā aliquo mō cause. ē et cā aliq̄mō cā
 cān **S**i igit vis ⁊ afflat⁹ siderū influit q̄ndā
 cālitates artū inartifice p̄ certo nisi impediāt ifluet

Liber Secundus

omnibus operibus artis aliquid sue virtutis
 His habitus p principio sumim⁹ a dicit^r phis qd
 etiā alibi pbandū est figuras celoꝝ primas esse
 figuras. et añ oīum gñatoꝝ natura et arte figu
 ras Qd aut pñcipiū est gñatoꝝ et ordine gene
 rantiū absq̃ dubio cālitatem suā p modū vni
 cuiq̃ dgrū oībus influit sequētib⁹ Hos. n.
 nō intēdim⁹ hic de figur⁹ mathēatice sumpt⁹
 s; de figuris. put indicāt diuersitatē generantiū
 et gñatoꝝ in ordine et spēbus ⁊ natura forme ⁊
 materie sue. habebit igit^r figura celest⁹ cālitatē i
 oīū figura gñatoꝝ a natura eo q̃ ars resoluit^r
 in pñcipiū nature. qz pñcipiū artis. put dixi
 mus natura ē fm q̃ exiit a suo celesti pñcipio
 cuius pñcipiū est intellectus p̃acti⁹. sicut idē in
 tellectus est pñcipiū artis sicut diximus sepius
 in celo et mūdo ⁊ phisicis ¶ Ex his aut de ne
 cessitate cludit^r q̃ si obseruare ad celestē figurā
 ip̃imat^r figura in materia p naturā vel artes q̃
 celestis figure aliqua ṽtus influitur operi natu
 re ⁊ artis. et inde ē q̃ obseruare ad ymagies ce
 li p̃cipiūtur fieri opera et exitus ⁊ introit⁹ et in
 cisio vestū ⁊ vestitura a Ptolomeo sapiente Hic
 est q̃ in scia geomātie figure pūctoꝝ ad ymagi
 nes tales reduci p̃cipiūtur qz alit nō s̃ vtilis
 Hac ergo industria p̃siderata primi p̃ceptores
 et professores phie gēmas ⁊ ymagines metalli

nis ad ymagines astroꝝ obseruatis tꝑibꝰ qñ
 vis celestis fortissima ad ymaginē candez esse
 probatur vꝑura celestibus multis a diuascul
 pi ꝑcipiebāt. et ita ꝑ tales ymagines mira ope
 rabātur Imagines autē celi ex mltis quidē adiu
 uātur. sunt tamē ꝑcipue qñqꝰ obseruāda. s. yma
 go circuli nō stellati. qz circulus signoꝝ nō stel
 latus est ꝑimꝰ hñs morū figure et vire Secūdo
 uiuat ex ymagibus stellatis q̄ etꝰ obseruare oꝝ
 debite Tercio autē est ex situ planetaꝝ in signis
 ꝑfortantibꝰ signa Quarto autē q̄ qñtitate eleua
 tionis et elōgationis sꝑm longitudinē ⁊ latitudi
 nē a linea eqñoziali et ascendente Et quinto ex
 respectu oꝝum horū ad latitudinē climatꝰ. Hñm
 multū est obseruandū qz ex hñc quarto variat
 tota qualitas anguloꝝ quos describūt radiꝰ su
 per figurā rei generate vꝑ facte ꝑ artē. et sꝑm qñ
 titatē illā anguloꝝ ifundūtur rebꝰ virtutes celest
 tes. hoc em̄ pauci obseruāt et pauciores obseru
 uare sciūt. ⁊ dū sine scia nꝑūtur ad opꝰ artꝰ yma
 ginū. ꝑpter fallaciā sue opatiōis tradūt se allere
 sciam ⁊ ꝑtē ꝑribilē reddūt eā. sic igit ad celestes
 ymagines ifculpi gēne et hac de cā ꝑcipiūt Sz
 nō lateat nos q̄ sicut ꝑtutes naturales ꝑdurāt
 in qōdā tempꝰ ⁊ nō vltra ita est etiā de ꝑtutibꝰ
 ymaginū. nō em̄ influūt aliqꝰ ꝑtus de celo in qō
 dā tempꝰ periodi sicut diximꝰ in fine perigēos

Libet Secūdu

et postea cassa et inutil' remanet ymago frigida
et mortua. et hec est cā q̄re q̄dam ymagines nō
opant hoc tpe qd fecerūt tpe antiquo. Dicitur
q̄ dūtingunt in astronomia diuersi sūt ymar
ginū celū et planecarū et q̄rundā stellaꝝ dicuntur
eē anni maiores et medij et minores in q̄bus ex
plicāt suā cāta fortiora vel min⁹ fortia vī media
¶ Ca. q̄rtū q̄lter ymago dicat̄ orientalis. occi
dētalis. meridionalis. vel aquilonaris

Noc autē qd̄ inuenit̄ in Euace et Aaron et
Dyscoride et q̄busdā alijs. q̄ q̄da figure
sunt orientales. et q̄dā meridionales. et q̄dā aq̄lo
naris. et q̄dā occidentales. oīno abusiue intelli
gitur ab vobis nostri sp̄is q̄ de lapidib⁹ se intro
mittūt. Eā em̄ dicit̄ antiquorum est q̄ ymago
sculpta est ad triplicitatē orientālē vel occideta
lem. et sic de alijs ¶ Diuidunt̄ autē signa in q̄tu
or triplicitates sicut dixim⁹ in libro de causis pe
prietatū elementorū et planetarū. nec oī illud h̄
iterare. et d̄: triplicitas terrea meridional' non
ob aliā potestē cām vt d̄: p̄ tholome⁹ nisi qz si
ab ipsa eleuat̄ vent⁹ meridional' diu durat. et si
alius cito desinit̄ p̄pter qd̄ triplicitatē terree ma
ior vis est in meridie q̄m in alijs plagis mūdi. Ea
dē oīno de cā triplicitas signorū aq̄orū vocatur
aq̄lonaris. et triplicitas ignea orientāl'. et q̄rta ac

rea vocat occidentalis Imaginē autē esse aq̄lona
rem vel meridionalē ⁊ c. hoc idē est dictū qđ ad
talē ymaginē hui⁹ triplicitatis impressam. ⁊ qđ
nō. qđ in tali vel tali plaga plus vel min⁹ valeat
sed nī si tpe figura tōnis ymaginis fortiter fiat
vētis triplicitatis fortis cognoscit eē celestis esse
fectus. ⁊ iō efficacior ymago eē p̄sumitur. Est
autē solertissime sciendū qđ celestes effectus spe
ciales ⁊ obseruatas materias q̄ruūt suarū yma
ginū. ⁊ ideo antiq̄ qui non de vno lapide vl̄ me
tallo. sed modo de vno. modo de alio s̄m diuer
sitate celestium figurarū p̄cipiebant fieri ma
terias que figurarentur ¶ Quia autem magis
isti lapides ex india veniunt q̄ ex alia regione
et ex egypto causa est. qđ virtus planetarum in
illis partibus est efficacissima. eo qđ ille partes
aut sub equinoctiali. aut inter equinoctialem ⁊
tropicum aut in quarto climate. et in illis locis
que sunt prime vel secunde positionis planete
spargunt radios ab oriente ⁊ occidente ⁊ aq̄i
lone ⁊ meridie ⁊ confortant suos effect⁹. In me
dio autē climate qđ est quartū p̄pter temperati
onem p̄fortat effect⁹ ex q̄litaribus planetaꝝ quas
efficiūt in elemētis. ⁊ iō fortiores ⁊ veriores s̄t
ille ymagines. In alijs autē climatibus nunq̄
sunt planete in aquilone sed sp̄ ⁊ oblique ex me
ridie respiciunt ille. ⁊ iō tantam virtutem non

Liber Secundus

Infundunt his ymagibus q̄ sunt in his climati-
bus quāta; ille q̄ fuit in illis. Diuis autē cā red-
dita est in libro de naturis locoꝝ a nob̄. Hocmō
ad sapiam habendā; legit̄ rex Pirrus gestasse
in oliguro acharē in quo miro decore nouē muse
in sculpte fuerāt, et Apollo deus sapiētie in mee-
dio in manu tenens citharā. Quō autē vulgariū
est de istis sculpturis q̄ sic sculptura filioꝝ israel
p̄ficiētū et egipto neq; ānuo neq; abnuo. scio
em̄ q̄ legi de Moysē q̄ fecerit ānulos obliuio
his et memorie post huiusmōi sculpturā et dee-
dit uxori sue a se resistēti. Traditio em̄ phie h̄z
mathēaticas scias primū extitisse circa egiptū
a mathēaticis at̄ sciētis h̄mōi sculptura ortū h̄z
Filij igit̄ israel in egipto poterāt ibi artē h̄mōi
ymaginū didicisse et p̄ longā viā itinēs in solati-
ū redij lapides sculpsisse. s; h̄ tenendū est q̄ ea
arte fūt q̄ deā est ymagines. lapides et sigilla

¶ Ca. v. de significatōib⁹ ymaginū i lapidib⁹

Hicet autē absq; dubio ea sufficiāt ad p̄ntē
intencioēz que dicta sūt in ad solatiū legē
tū quedā ponemus de significatiōe ymaginū
et postea de ligaturis et suspensioib⁹ eaz, et postea
p̄plebim⁹ de lapidib⁹ tractatū, vt ḡnāliter igit̄
et in cōi sit dicere. aries vel leo vel sagittan⁹ in-
sculpti p̄pter ignē et orientālē triplicitatē desigo

nant lapides illos habere extra febres p̄letatē
 et infirmitatē sicut ē idropis et palis et h̄mōi. et
 q̄z calidū bñ mouet dicūt gestantes se facere in
 geiosos et facūdos et exaltare in honorib⁹ hui⁹
 mūdi et p̄cipue leo. ¶ Semina autē et libra et aq̄
 rius p̄p̄ triplicitatē aereā et occidentalem si debi
 te insculpāt lapidib⁹ calorē tēpatū humorē et
 preparare dicunt ferentes se ad amiciā et iusticiā
 et ciuitatē bonā et legū diligentē obsequiā et
 p̄cordiā Cancer autē scorpio et pisces insculpti la
 pidib⁹ p̄p̄ triplicitatē aqueā et septentrionalem
 tēperāt febres calidas et siccas sic ē ethica et cau
 son et huiusmodi. Inclinat autē s̄m artē imaginū
 ad mēdaciū et iniusticiā et incōstanciā et lubrici
 tatē. huiusmodi signū est q̄ dicūt scorpionē esse
 ymaginem machumeti. q̄ nunq̄ nisi mendaciū
 et lubricitatē docuit et iniusticiā. Si autē scribūt
 thaur⁹ et ḡgovl capricorn⁹ isti p̄p̄ triplicitatē t̄
 reā et meridionalē frigidī q̄ ad effectū s̄s et siccī
 idō curare dicunt ferentes se a synocha et infir
 mitatib⁹ calidis Inclinat et ferētes se ad deu
 tiōez et religionē. et ad opa rusticā. sicut ad a
 griculturā et ad vineaz et ortoz plantationez
 Et at eadē ars in p̄sideratōe ymaginū celi ex
 tra zodiacū descriptoz. ¶ Pegasus. n. de luce
 inscriptus lapidi bonus est militatib⁹ et pugnā
 tib⁹ in eq̄s et bello t̄apestri et dicit valere p̄ra

Libet Secundus

equoꝝ infirmitates Est at figura Pegasi ima-
go dimidiꝝ eq̄ alari ppter hmoi effcū vocatus
fuit i arte imaginū Pegasus Belloforō q̄si. fōs
belloꝝ ¶ Andromade aut ē imago puelle ad
vnū lat⁹ puerse supra sellā sedēt⁹ ⁊ man⁹ remit-
tētis ⁊ imago illa i scripta i gēnis p̄siliantib⁹ ex
natura sua amorē q̄ supra describe st⁹ facit sta-
bilē amorē iter viꝝ ⁊ vxorē ita et⁹ q̄ adulteros
recōciliare dicitur ¶ Lasiopēia ē p̄go sedēs i carbe-
dra hñs man⁹ erectas ⁊ cācellatas ⁊ hmoi i scri-
ptio i gēnis sumniū p̄stātib⁹ ⁊ refociliātib⁹ inē-
bra. dare dicitur q̄etē post laborē ⁊ debilia corpa ro-
borare ¶ Serpētariꝝ astꝝ ē vir cinctus serpē-
te c⁹ caput ⁊ dextra manu ⁊ caudā sinistra. et h
imago i scripta lapidi q̄ venēa fugat valere p̄ ve-
nēa dicitur ⁊ morsus venēatorꝝ curare siue portet si
ue rasura bibat Hercul⁹ astꝝ ē vir genu flexo
clauā i māu hñs seu aliō mōstꝝ ⁊ leonē interfic-
ciēs c⁹ pellē b3 i manu alia. Si ḡ imago hercu-
lis sit i scripta lapidi ad victoriam p̄tinēt ⁊ ge-
stās hūc in bello cāpestri victoriosus fore dice-
bat. In celo aut iuxta poliū arcticū due vire
pingunt. in q̄ꝝ medio draco tortuosus dispo-
nit. et si h i lapide ad sapiam et ingeniū p̄tinēte
scriptus inuenit. iuuabit astutiā ⁊ calliditatē et
fortitudinē. ⁊ deo ⁊ hoib⁹ placētē facit ferentē
¶ Saturni aut i scriptio bec ē viri senis sal-
ci decurū in manu hñtis. ⁊ nō bilaris neq̄ ri

dentꝝ fusci paucos pilos in barba hñtis ppter
 frigiditatē et siccitatē dicitꝝ pferre p̄tatem crescē
 tē et stabilē. p̄cipue si sit in lapide eiusdē p̄tatis
 et h̄cia p̄fert ignobili q̄ nobili. q̄ saturnꝝ nō a
 mat nobles s̄m artē astroꝝ Jupitꝝ plimas tā
 s̄m Arꝝ. q̄ alios. p. h̄z figuras. d̄ q̄z numero vi
 stꝝ obfuste. de q̄z vna sufficit h̄ dicere Si. n.
 scribat hō cū capite arietꝝ rugosos hñs calcā eos
 capillꝝ mltū sp̄z ꝛ pectoris tili iouis ē filiꝝ. si ḡ sic
 iueiatꝝ iscriptꝝ gēme q̄ p̄fert grāz. boiem scit grō
 suz ꝛ ipetrantē ab hōibꝝ qd̄ voluerit ꝛ fortunatuz
 vt dicitꝝ p̄cipue i his rebꝝ ꝛ honoribꝝ q̄ fide ꝛ reli
 giōe q̄rūt Si iscribitꝝ gēme sapiāz bonāti. hō ḡ
 cilꝝ corporꝝ barbā hñs pl̄chzā. rarā ꝛ puā. labia
 s̄tilia ꝛ nitida. ꝛ nasū s̄tilē hñs alas i pediꝝ ꝛ i
 sinistra manu p̄gā i q̄ supꝝ i fixꝝ sit s̄pens iuolu
 tꝝ q̄ iscriptō frequētissimē iueniūt i lapidibꝝ q̄ extrac
 ti stꝝ d̄ tēplis anq̄s ydoloꝝ ꝛ p̄cipue i p̄tidꝝ ger
 maie. signū h̄ mercurij st̄lbōꝝ ē ꝛ p̄fert d̄r sapiē
 tiā ꝛ faciūdiā p̄cipue i r̄thoricꝝ ꝛ mercatoribꝝ ꝛ a
 lijs Idē d̄ siḡ martꝝ q̄ ē h̄ milis cū lācea si sc̄l̄ pa
 r̄ i lapide iracūdiā ꝛ audaciā p̄ferēte aiosos scit
 ꝛ bellatoꝝ De venere breui s̄mōe n̄l̄ dicitꝝ p̄t. cū
 d̄ ea. ij. m̄gnū libri i magicꝝ sc̄pti stꝝ q̄ n̄ stꝝ nisi d̄ y
 magibꝝ eꝝ De sole ꝛ lūa p̄les stꝝ diuersitates d̄ q̄
 b̄ trāsumꝝ Idra. s̄. draco s̄r se hñs v̄znā p̄ caput
 coruū aū caudā s̄. dorsū lapidi dicitꝝ p̄fenn̄ icū

Libet Secundus

ferre dī diuicias et sapientiā z resistentiā Stra
nocumēta ¶ Centaurus at̄ inscript⁹ H est hō
hñs in sinistra manu leporē suspensū cū cultello
et in dextra baculū in quo est bestiola infixā sus
pensa cū lebetē dī ferre stabilem sanitatē. ppter
hōdicūt fabule q̄ Centaur⁹ magister fuit Achil
lis eo q̄ hūc lapidē in māu ferebat ¶ Silr ara
inscripta ad modū capsule claudēt̄ sacra dicit̄
dare amorem p̄ginitatis et castitatis ¶ Let⁹
etiā inscriptus et in ventre hñs cristatū serpētē
ī dorso z tubā magnā dī ferre felicitatē in tra
et in mari et prudētiā z amabilitatē z ablata re
stituere ¶ Flauis iscripta cū velo alto extenso
fertur dare securitatē in negociatiōe et q̄busdaz
alijs ¶ Lepus aut̄ inscript⁹ ptra versucias et
p̄ba insanie valere p̄hibet̄ ¶ Canis q̄est in leo
ne insculptus. cum Leo sit ignee z sicce nature.
futuram ydropesim non p̄timeat Et pestilen
tie communis morbus non nocebit. Et q̄ nec
Leo nec canis nocebit ei ¶ Orion aut̄ hñs in
manu falcē vel ensem inscriptus gēme eiusdem
p̄tutis dī ferre victoriā ¶ Aquila at̄ cū sagit
ta añ caput suū inscripta. p̄seruare veteres z no
uos honores acq̄rere p̄hibet̄ ¶ Lignus q̄ pre
est aquario insculptus lapidi p̄cul dubio lapis
ille te liberat a paralisi et febre q̄rtana ¶ Silr
aut̄ Aquarij signū inscriptū liberare a quartay

na dicitur **T**arsus at in dextra hñs'ensem et
 i sinistra caput gorgonis . liberare dicit a fulgu
 re et tempestate. et ab inuidie icursu **T**erius
 at cū venatore ⁊ canib⁹ inscriptus sanare dī fre
 naticos et maniacos **T**enus at cū magna
 vestelaurū tenens in manu inscripta pferre dici
 tur pulchritudinē ⁊ ornatū **S**ilr autē h de mul
 tis introducemus. s3 nō o3 quia de his alia scia
 est. et nō pnt hec ex pñcipijs phisicis pbari. s3 o3
 ad h scire astronomiā et magicā et nigromati
 cas sciencias de qbus in alijs considerandū est

Ter vi de ligaturis et suspensiōibus lapidū

Et vero q ad hanc sciam magis p̄tinere
 videntē s̄ ligature lapidū et suspensiones
 qz in ill' nō nisi naturaliter ex p̄tibus p̄ferūt me
 dicinā et iuuamē De his igit aliqua dicēda s̄
 ex **A**rs. sumpta et **C**ostaben luce. et **H**ermete
 phis et alijs qbusdā **Z**eno autē in libro suoz
 naturalū quasi reddens rōez p̄tū ligaturaz
 et suspensionū et virtutū ipozum lapiduz dicit
 q est p̄tus occulta vniuersal' q facit ex igne lapi
 des . et silr ex aqua qñ fundit sup locū q vocat
 boron. tūc em coagulat subito. nec amplius in
 suā materiā reuertit **S**ibiūgit at **Z**eno ad huc
 de lapidibus dicens quia qd accidit igni. aque
 et terre illud etiā accidit aialibus et plantis quia

Libet Secundus

virtute occulta materie seu tps aut loci fit eoz
dissolutio omnino. aut in lapidē puerfio. Hec
āt ſēba zenonis philofophi q̄ ſ̄ intelligam⁹ ex ha
bitis in primo pōt intelligi. Non eim ex igne fit
lapis niſi effectiue. Uniuerſal̄ āt virt⁹ non eſt ni
ſi virt⁹ celi que oīa generata ad eſſe deducit ⁊ a
liquid ſtutis celeſtis ad effect⁹ aliquos mirabi
les donat. quos ſic dicūt Plato et. Socrates
opant cū puenient̄ membris alligant̄ et in collo
suspendunt. Cū āt socrates dicat incantatoēz
fieri p̄ q̄tuor. ſ. ſuſpenſiones vel alligatioēs rerū
et iprecationes ſiue adiuratōes. characteres et
imagines. et dementare dicit rōnales animas q̄
cadūt in timores ⁊ deſperatōes vel in leticias ⁊
p̄fidērias. et p̄ hec anime accūtia mutari vt cor
pa etz ad iſſirmitates croicas v̄l ſanitates. Nos
cū nō itēdim⁹ hic niſi de ligaturis et ſuſpen
ſionibus lapidū et quem effectum habeant ſm
philofophos precipuos. Dicunt autem duo
philofophi ſm q̄ narrat Coſtabē luce in libro
de phificis ligatur⁹ Arz. vicz ⁊ diaſcorides q̄ ſi
fuerit ex gagate ex kacabre onix ⁊ in collo ſuſpē
diē auget triſticias ⁊ conuertit in pallore et tior
rem ⁊ melancoliā totū hoīnez. et ad egritudiēs
ex his accidētib⁹ p̄ſequentes. Dicit autē Arz. q̄
onix ex corallis ē ⁊ ſi ſuſpendat̄ collo epilentici
p̄hibet caſum. ecōtra d̄t diaſcorides q̄ ſi fuerit

et gagate et kacabre fumigū accelerat casū epile
 tici et excitat ipm. Idem Dial. dicit qd est lapis
 qdā q galadites dī et dū ponit et disponit sicē
 dium ignis extinguit Arz dicit q smaragd^o col
 lo alligatus ipedit epileſiā et aliqñ in toto curat
 pp̄ qd̄ p̄cipitur nobilibus vt filiis suis alligent
 huiusmodi lapidē ne epileſiā incurrāt Adhuc
 at in libro d̄ lapidib^o dicit angl^s magnet^s cui^o
 dā ē cuius p̄t^o attrahendi ferz ē ad zoron h̄ est
 polū septētrionālē et h̄ vtunt^r nauē. angul^o p̄o ali^o
 magnet^s illi opposit^o trahit ad afron. i. polum
 meridionālē. et si appropies ferz vsus āgulū zoro
 p̄uertit se ferrum ad zoron. et si ad oppositū an
 gulū appropies p̄uertit se directe ad afron.
 In eodē libro adhuc asserit Arz. qd adamas fer
 rū et lapides omēs nō p̄fringit. et plumbū p̄fran
 git eū qd̄ est mollissimū int̄ metalla. adamas. n.
 et laboris h̄ b̄nt p̄p̄ū qd̄ penetrat oēs lapides
 solidos et adoz corrodit eos et detegit eoz splen
 dores. Idēz Arz. tradit qd si magnetes duo vl
 p̄les subtus et supra coequat^r vtutibus ordinen
 tur et corpus ibare h̄ est ferro qd̄ est in medio di
 sponat pendebit in aere. Itēz dicit Arz qd spēs
 magnetis s̄t vald̄ diuerse. qdāz enim trahit au
 rū et alia diuerſa ab ea trahit argentū. et qdā cu
 prū qdā stangnū qdā ferz qdā plūbū et qdā ab
 vno āglo trahit et ab altero fugat q̄t qd̄ ab oppo

Liber Secundus

sito angulo tractū estet q̄dam trahit carnes hu-
 manas ⁊ dī ridere hō qm̄ trahit a tali magnete
 et manere apud ip̄m donec mori si valde mag-
 nus est lapis. ⁊ q̄dam trahit ossa. et q̄daz pilos
 et alia aquas et alia pisces ¶ Dicit et q̄ nap-
 ra alba trahit ignē p̄ quē temploꝝ custodes de-
 capiunt populū vt putent lumē de celo accendi
 Est aut̄ napra nō lapis s̄ gen^o bituminis inuē-
 tū in caldea. sicut etiā ignis sulphuris trahit fer-
 rū et adurit ip̄m multū et s̄r lapides. et modū
 cū opatur in ligna ¶ Idem dī q̄ est magnes
 q̄ vocat̄ olearis q̄ trahit oleū Et lapis aceti q̄
 trahit acetū Et lapis vini q̄ trahit vinū. ⁊ spūa
 illius trahit spumā vini. ⁊ feret^o trahit ad se fecē
 quasi sit delectamentū lapidis in illis ant̄ aīa p̄
 quā moueat ¶ Adhuc at̄ Dyascondes Ar̄.
 dicit dicit cametistū ⁊ sardonē lapides positos
 vel suspensos sup̄ vmbilicū ebrii vel potantis vi-
 nū habet vapozē vini phibere et ebrietatē solue-
 re et a stagione liberare ¶ Echites ꝑo alligatū
 cubito epilenteci soluere dicit̄ epilensia et pgnā-
 tē ad partū iuuare ¶ Dyascondes dī positū
 saphirū sup̄ algū. i. arteriā calozē mitigare. et
 positū sup̄ cor hoīs tollere suspicionē multaz et
 malā ⁊ a stagione liberare ¶ Abeston at̄ inflā-
 matū a sulphure. phibet nō extinguī q̄ diu ali-
 quid remanet ex eo ¶ Idem aut̄ phus phibz

lapides liparū trahere ad se bestias et reptilia
 oia. Dicit em̄ q̄ lapis opus trite securitatem a
 bestiis p̄ber. et si ponat̄ in alembico hoc est i va
 se aque bulient̄ cessat̄ apulle ebullitōis et q̄ la
 pis endros liquefacit. et qd̄ ex eo resoluit̄ restau
 rat̄ eidē Idē dicit q̄ lapis generat̄ ex spuma
 maris q̄ etiā spuma maris vocat̄ q̄ ligatus sup
 coram p̄gnantibus m̄leribus accelerat̄ partuz
 et alligatus pueri collo tussim vehēntem ha
 bentis sedat̄ tussim. Galienus aut̄ et Auicenna
 dicūt exptos se esse q̄ si rubeus corallus sup do
 lentem stomachū directe p̄ locū doloris sit sus
 pensus sedat̄ dolores. Hec s̄ exp̄m̄ta p̄bica
 et a magnis viris p̄bata. q̄ lapides p̄tutibz sua
 rum formarū et specierū opant̄. Ego aut̄ lapidū
 dariū Ar̄ exposuissē nisi q̄ nō ad me tot̄ lib
 sz q̄daz p̄positōnes d̄ libro excerpte duenerūt.

Incipit liber. iij. d̄ mineralibz in quo defmiat̄ d̄
 metall̄ in cōi La. i. q̄ sit libri. itentioz ducedoz
 ordo Tractat̄ p̄m̄ est de subālibz metalloz

Emp̄ aut̄ est nūc cōsequēt̄ de me
 tallorū natur̄ inq̄rere p̄ lapidū in
 uest̄ gatā naturā qz metalloz ḡn̄e
 tio frēq̄nter in ip̄is lapidibz tanq̄z lapiduz sub
 stantia sit quasi locus p̄p̄us metallice genera
 tionis in libro hoc sicut in p̄cedentibus Ar̄.

Liber Tercius

tractatū nō vidi nisi per excerpta quedā q̄ dilio
 gener q̄sui p̄ diuersas mūdi regiōes Dicā igit̄
 rōnabilē aut ea q̄ a phis sc̄s tradita aut ea q̄ ex
 ptus sum Eul em̄ aliq̄n factus fui lōge vadēs
 ad loca metallica vt expiri possem naturas me
 talloꝝ. Hac et̄ de cā q̄sui in alchimicis trans
 mutatōes metalloꝝ vt ex his inotescerz aliqua
 tenuis eoz natura et accidentia eoz. p̄pua Est
 at̄ optimū gen^h inq̄sitōis. et certissimū qz tūc
 p̄ cām vnuscuusq̄ rei. p̄riā res agnoscat et de
 accidētibus eius mīme dubitat. nec est difficile
 hoc cognoscere. sicut nec de lapidib⁹ scia difficilē
 ter iuestigat. qz cause eoz sc̄s māifeste. z corpa eo
 rū nō sc̄s diuersa sed homogenea p̄ totū et non
 sicut alia corpa q̄ p̄ter sui diuersitatē p̄ anatō
 nomiā nō in toto possunt inuestigari et sciri. p̄
 lapidū aut̄ cognitōem ponem⁹ tractatū de me
 tallis: qz sic dicitur lapis semp̄ fere inuenit̄ locus
 gnationis eē meralloꝝ. Ego em̄ ipse aurū purū
 iuentum vidi in lapide durissimo. et aurū vidi
 imixtū substantie lapidis. et silr argentū ego ipse
 iueni imixtū in lapide. et purū in alio laipde q̄si
 essz vena currens p̄ lapidē distincta a substantia la
 pidis. Silr aut̄ excerptus sum de ferro. ere. stang
 no et plūbo. sz hec a subā lapidis nō vidi distic
 ta. Sed ab excerptis in talib⁹ p̄ certo didici qz fre
 quent̄ distincta a subā lapidis inueniunt̄ sic iueni

onf auri grana inter arenas **C** De transmuta
 tione horū corporū et mutatioe vnus in aliud
 nō est phisica determinare s3 art3 q̄ est alchimia
 Sillr aut in q̄bus locis et mōtibus hec iueniū
 tur. et q̄bus iudicijs par im est scie natural' r p
 tum magice q̄ vocat̄ de inuētiōe thesaurorum
 Signa q̄bus hec loca gñationis metalloꝝ di
 noscunt̄ infer' ponem'. et dē alio mō iuentiois
 istoꝝ corpoꝝ magis dñitemur eo q̄ scia illa nō
 demōstratōibus s3 q̄busdā occultis r diuinis ni
 tit̄ experimentis Sic aut̄ pcessimus in libro de
 natur' lapidū ita pcedem' et hic. primo in cōi
 querētes q̄cūq; de naturis metalloꝝ videbunt̄
 esse inq̄renda et in 3° plebim' librū tererū mie
 ratū nroꝝ. In quarto. n. q̄rem' de metallis in
 speciali s̄m om̄es septē spēs ipozuz. et in boc cō
 plebutus sciam de mineraibus q̄ s3 p̄io omo
 genea mixta iter corpa naturalia sicut dixim'
 in fine metheozoz. Tādē aut̄ loquemur de
 medioꝝ natura et p̄plebim' in eis totā isti' scie
 de mineralib' intentōem. Nō em̄ dubiū est lapi
 dis natura minus distare ab elemētis q̄ natu
 ra metalloꝝ. p̄pter qd̄ sit facilius d̄mixtiōis et
 p̄ima eoz materia vident̄ esse elementa a se in
 uicē aliq̄liter passa sed nō sic ē in metallis. s3 quē
 admodū in aialiū corporibus p̄cedere hūozuz
 contpantiā oꝝ in materia. ita añ formas metal

Liber Tercius

loꝝ stempancias opꝫ p̄tistere salphuris ⁊ ar
genti viui ⁊ d̄purandem istoz ⁊ forte salis ⁊ au
ripigniēti ⁊ alūinis ⁊ q̄ūdaꝫ alioꝝ. Hac igit̄ rō
ne potissime scia lapidū metalloꝝ p̄cedit scia ⁊
talē ordinē nature etꝫ nos seq̄ congruū eē videtur

C La. secunduz de p̄ria materia metalloꝝ

P Er artes q̄ iā in metheois tradita ē s̄t
m̄ q̄ oīuz liquabiliū p̄ria materia est
aqua. om̄e em̄ liquabile q̄s diu liq̄tum est que
rit̄m̄inū alienū nō d̄scens int̄ terminos p̄rios
bācrōem hūidi dicit̄ in sc̄do libro p̄igenos

C ū igit̄ om̄e liquabile nō ob aliā cām sit li
quabile nisi q̄ b̄uidū q̄d erat ligatū in ip̄o solu
tū est et redactū ad actū p̄riū ⁊ p̄ritē. hec cog
nitio q̄ ē s̄m̄ nomē cū dicit̄ hūidū liq̄idū ad q̄d
p̄ denomiatiōnez d̄r liq̄factū. nō em̄ p̄t esse q̄n
om̄e fluens ⁊ q̄rens terminū p̄tinent̄ extrinsec̄
causet̄ a cā vna sc̄z illa cui essentialit̄ ⁊ p̄rio p̄ue
nit termino alieno et nō p̄rio p̄tineri. hoc aut̄
est hūiduz sicut alibi est determinatuz. **C** Om̄ia
igit̄ liq̄factibilia s̄t fluentia abundāte hūido a
queo icorpato q̄d est in ip̄is. **C** Ampli⁹ aut̄ q̄
cūq̄ congelant̄ a frigido ostendim⁹ esse aquea in
materia sua p̄ria in. ij. metheoioꝝ. Non at̄ du
biū est metalla congelari frigido aq̄. igit̄ hūoz erit
oīuz hoz materia. p̄t q̄d etꝫ Arꝫ. p̄ipateticoꝝ

præcepti. v. meth phice dicitur oīuz liq̄biliū materiā
 esse vnā q̄ est aqua Sc̄m̄ ex his q̄ in meth eo
 ric̄ p̄libata s̄t̄ aq̄uz hūiduz esse defacili euapa
 tiuū Indicāt et̄ exp̄imēta alch̄imica qm̄ si aq̄ v̄l
 ea q̄ simpliciter aq̄az h̄nt hūiditatē siue naturalē
 et̄ pp̄riā siue alienā r̄ ifusa in alembico sup̄po
 to lento igne vaporāt p̄ modicū ignē r̄ opatōez
 et̄ distillat ex eis aq̄ r̄ arida ip̄a remanent **T**ē
 tallita at̄ videm̄ oīa suas et̄iam ī magnis igni
 bus retinere hūiditates. Op̄z igit̄ hūiditates
 materiales metalloꝝ nō eē simpliciter aq̄. s̄z ali
 o passe ab elementis alijs Si aut̄ considerem̄ eas
 hūiditates que difficile sepant̄ ab his q̄bus s̄t̄
 naturales nō iuuenimus aliq̄s nisi vinctuosas et̄
 viscosas q̄sicut in meth eoꝝ d̄terminatū ē ha
 rū ptes onectunt̄ sicut cathene. r̄ vna eaꝝ de fa
 cili euelli nō p̄t. cū ergo et̄ magna adustioē r̄ ē
 metallis hūiditates eorum non euellant̄ ex eis
 oz ip̄as eē vinctuosas. Signū at̄ huius est oēs
 radicales hūiditatem in qua calor natural' ani
 malium calefcit esse vinctuosā qd̄ p̄culdubio sa
 piens non prouideret natura nisi quia difficul
 ter seperabilis est et̄ difficulter siccabilis. natu
 ra em̄ desiderat p̄māerem esse diu r̄ īsd̄induo
 et̄ perpetuo in specie et̄ ideo in alimentum ea
 lous vitalis huiusmodi ordinat̄ humidum.

Cum igitur similiter in calore liquat̄

remetalla huiusmodi inseparabile videatur huiusmodi. erit
 absque dubio huiusmodi illud quod est metallo et materia
 vinctuosum. Sed adhuc videmus vinctuosum in oleo
 et in omni pingui esse de facti inflammabile et adu-
 ssum eorum quibus cognatum est. Et videmus quod ig-
 nis non recedit ab ipsis donec consumantur. sicut vi-
 demus in oleo lapidis et in huiusmodi radicali etico-
 rum. nihil tamen omnino tale videmus in huiusmodi metallo et
 videbitur igitur alicui non esse forte huiusmodi vinctuosum
 materia metallo. Hos autem ad omnia huiusmodi obiecta
 excusamus per hoc quod diximus in quarto merito eorum
 nostrorum. quoniam videlicet duplex est vinctuositas in mi-
 tis rebus. quarum una est quasi extrinseca subtilis valde
 nihil feculentum vel cremabile huiusmodi admixtum. et hoc
 non est inflammabile et intrinseca rei retenta in ra-
 dicibus rei ne per ignem possit euellitur et potari. et nos
 dedimus de heremulo in liquore quod eliquitur ex vi-
 no in quo una est vinctuositas supernata inflammabile
 et facile abstergibilis et quasi accidentalis. Altera
 admixta toti substantie liquoris ipsius non separabilis
 et ipsa substantia liquoris nisi per defectum subest. et hoc
 non est cremabile. idem etiam est in omnibus quae profert na-
 tura. Signum autem huiusmodi est quod videmus in arte al-
 chimie fieri quod inter omnes artes maxime naturam
 imitat. hec enim cum vidit nullo modo meliori fieri di-
 ximus elixir quod per sulphur. in sulphure autem vidit
 vinctuositatem viliam vehementer. ita ut omnia me-

talla adurat, et adurendo demigret sup que liq̄fa
 era p̄icit̄. p̄cipit lauari acutis loturis et decoq̄
 sulphur ita diu donec ab ipso decocto aq̄ nō ci
 trina egrediat̄. et sublimari loturas has donec
 tota vinctuositas ab eo cremabil̄ egrediat̄. eo q̄
 tunc tm̄ subtile vinctuosum manet q̄ sustinet ig
 nē et nō cremat̄ ab igne Op̄z igit̄ sile vinctuosuz
 humidū habū dare in metallo et materijs que a
 natura p̄ducunt̄. et hoc eē cām ductibilitatis et
 liq̄bilitatis eoz. et h̄ exp̄sse dicūt auctores Au
 cenna et Hermes et multi alij p̄tissimi in natu
 ris metalloz. Adhuc aut̄ in oībus metalloz
 generib⁹ videmus q̄ liq̄facta nō reddūt humi
 da infundēdo ea sup q̄ fundūt̄. neq̄ desunt in
 sup̄ficie vna neq̄ oīno dilatant̄ in ip̄a. sicut vi
 demus fere omne humidū aqueū vinctuosuz si
 cut aquā vinum ceruisiā oleū. om̄ia em̄ hec sup
 fusa sup lapidem terrā vel lignū qm̄ planam in
 ueniūt sup̄ficiē. infundēdo sup̄ficiem humefaci
 unt eā et dilatant̄ in ip̄a. metalla aut̄ liq̄facta ni
 hil hoz faciūt neq̄ adherēt tangētib⁹ neq̄ dis
 fundunt̄ in toto sed poti⁹ et cōstāt fm̄ aliqd̄ et de
 fluūt fm̄ aliqd̄. Op̄z igit̄ q̄ humidū subtile vnc
 tuosum nō sit solū materia eoz. s̄ p̄fecte mixtū
 cū terrestri subtili qd̄ nō sinit ip̄m adherere tan
 gētī neq̄ in toto defluere. s̄ q̄si p̄ globulos con
 stare. eo q̄ vbiq̄ in ip̄o terrestri subtili app̄ben

Liber Tercius

dicitur et quasi glutinando tenet humidum et terminat ipsum
 ad hoc quod non sinit ipsum adherere alij quod sibi et hu-
 midum ubique sic extra se ipsum educit siccum terreum
 quod fluit et currit in superficie plana. si. n. est non ubique
 protectum ab humido siccum terreum profecto in igne liquen-
 te obureret et efficeret scabrosius sicut omnes sic-
 cum terreus quod non cooperit humidum inuenit ignis
 in ferro adurit ipsum et facit scabrosius. idem autem
 est fere in metallis omnibus ¶ Sed igitur prima
 materia est metalloꝝ humidus et viscosus subtilis
 quod est incorporatum terreis subtili fortiter commixto ita
 quod plurimum utriusque non tamen cum plumo utriusque sed
 etiam in plurimo utriusque

Lapis tercius et est correlarium precedentis quare
 lapis non producit neque liquitur sicut metalla

Ex quo ulterius facile questio determinat
 quod quod consuevit quare lapis non liquitur. sed est et
 metallum. Adhuc autem lapis comminuitur et calcia-
 natur quod non fit metallo omnino sed per solum ignem
 Huius enim facile per solutionem lapis enim terre est
 magis neque habet humidum ubique protegens terreus
 neque habet humidum sic viscosus sicut metalla. et ideo
 cum in igne operet. componitur euanescit humidum aqua
 et lapis redigitur in calcem et cum siccum in lapide
 vicerit humidum oino est lapis comminibilis cum
 eoduerso in metallis humidum vincat siccum et me-

illud liquatur Eadem autē causa est quare la-
 pis nō est pducibil' malleis s; metalla malleis
 pducuntur pfecto. n. metalla hnt vinctuosa s; hūi-
 ditatē abundantē q̄ fortissime sicut ansis ligatur
 secū tenet ptes terreas. cūq; in ictu mallei de si-
 tu suo expellit ps aq̄a cuius semp est cedere tan-
 genti vt dixim' in p' geneos et in metheozis vi-
 olenter z inseparabiliter secū trahit terrea. et sic cō-
 tinue pducit. z nō diuidit ppter viscositatē z op-
 timā et fortissimā p̄mixtionē terrenoz. cuz vnc-
 tuos a queis In lapide autē pualet sicci qd̄ tā-
 gēti resistit et nō cedit in seipm et cū effect' sicci
 sit sc̄ndi ad ictū mallei in se cedere nō valēs dis-
 silit et p̄munit Terrestre autē natās et absortū
 in hūido i materia metalloz ē subtile valde nō
 corruptuz neq; exp̄sum in toto ab hūido sicut
 facit frigus extremū. sed potius quasi digestuz
 pep̄ansit z non coctū op̄seli neq; assatū op̄seli vt
 tradit Auerrois. est. n. hūiditas sibi frigida p-
 pria z nō aliena. et ideo i ip̄a decoctū et digestū
 et sibi p̄naturales factū. ita q' siccū currit et fluit
 cū humido et siccū retinet cū siccō terreo. sic em̄
 in tali ceruce s̄m Emp. capita colligunt ḡna-
 noz Si autē esset op̄seli digestū vt nōnulli i pe-
 ricū tradūt alchimistarū esset p̄culdubio intra z
 extra hūidum et non totū a toto traheret hūi-
 do. q̄num at̄ esset si op̄sel. esset digestū vt q̄daz

Libet Tercius

aliū preter rōnem dixerūt. tunc em̄ extra nō eēt
apprehensum ab hūido sed derelictū et intrin
secū sui paucā haberet hūiditatē Quis at̄ sig
nuz est quomā ea que nō plene digesta sunt sed
molinsim quādā passa aut scabrosa inueniunt̄
vt ferrū et es. aut incōpleta vt plūbū. aut bal
butientē habētia sunt cōmixtiones vt stannum
Hec sūt in sequētibus erunt manifesta.

Capitulū quartū de sententijs antiquorum et
de materia metallorum ⁊ īpba tione eorumdez
Hoc aut̄ qđ Auicenna tradidit tā in phi
sics q̄ i alchimia sua eplā quā scribit ad
Nazez philosophūbis q̄ hic dicūt nō est tra
riū. Dicit em̄ in vtroq; istorū librorū argentuz
vitiū et sulphur esse oīm materiā metallorum.
Humidū em̄ de quo locuti sum⁹ sicut dixim⁹
terreo admixtū est materia argēti vitiū proxima
et substātia vinctuositatis quā descripsim⁹ ē pro
pria et cēntialis materia sulphuris Hermes at̄
et quidā aliorū dicere vident̄ metalla ex oībus
elemētis cōstitui qđ proculdubio negāduz nō
est. sed tū rerū materia nō determinat̄ ex his q̄
aliquo modo sunt in eis. sed potius ex his q̄ in
ipsis habūdant Sz pre oībus mirabilis et de
siderabilis est sententia quā qđā in alchimis
democrito attribuūt. qđ videt̄ calx et lixiuū
sunt materia metallorū. si em̄ calx eēt materia

cum ipsa sit cōbusta aqua p̄mixta sibi arefieret
 sicut in cemento. et rediret ad duriciē lapidis me-
 tallū z̄ d̄minuibile z̄ nō liquabile efficeret. Am-
 plius aut̄ igne supposito proculdubio metallū
 induraret̄ et nō liqueceret sicut videm⁹ fieri de
 cemento. Si aut̄ luxurū vocat aquā acurā sicut
 alchimici exponūt remouētē a calce falsedio-
 nem et a credinē q̄ est ex cōbustione. sicut docēt
 alchimici i locur̄ suis. et hec aq̄ sit materia me-
 talloz. adhuc inconueniēter dcm̄ est qz calc̄ est
 substātia terrestris. sed p̄ ea q̄ in methoeic̄ tra-
 dita sunt scimus quod om̄e terrestre cōbustuz
 contractos et cōstrictos habet poros. talis at̄
 calc̄ exaltēs īpedit ingressuz aque ad interiora
 calcis. non ergo vnq̄s bñ z̄ fortiter conglutinat̄
 propter qd̄ z̄ cementuz de facili p̄ ignē euanesce-
 te humido farinaf̄ et cadit de muro. Non ergo
 conueniēs est dictū Democrati de materia me-
 talloz. deceptus aut̄ fuit signo nō sufficienti. vi-
 dit em̄ qd̄ dicitur ad lunā melius s̄ est ad argen-
 tum habuit radicem in qua recipit calc̄ z̄ ceru-
 sa. et p̄pter hoc credidit aliquid sile eē in phisicā
 materia et naturali corporū metalloz. hoc
 at̄ nō est necessariū. multis em̄ indiget ars qui-
 bus nō indiget natura. ars at̄ nō indiget calce
 z̄ cerusa nisi ad indurādū z̄ color adu hoc at̄ in-
 p̄pria materia operat̄ natura sola digestionē

Liber Tercius

Nos. n. oñdum⁹ in metheoris omnez digestio-
 nem decoctionē facere ostare et inspissare digeo-
 sta et decocta etiā p̄ter h̄ q̄ aliquid extrinsecus
 apponat̄ his q̄ decoquūtur Sulgil at̄ quidā ex
 arabia hispalensi q̄ nūc hispanis reddita est in
 secretis suis pbare videt̄ cinerē infusus esse ma-
 teriaz metalloꝝ psuadens h̄ ratione debili qm̄
 nos videm⁹ q̄ p̄ affationē fortē calidi et siccī ci-
 nis liq̄tur in vitrū qui cōgelat̄ frigido et liq̄tur
 calido sicco sicut metallū. Videbit̄ ergo q̄ eoꝝ
 materia est vna. quoꝝ. n. vnus est modus p̄ge-
 latiois et vnus modus liquefactōis eoꝝ. mate-
 ria videt̄ esse vna s̄m naturā. sicut tradit̄ in scia
 metheoroꝝ vt dicit Amplius aut̄ terrestre non
 videm⁹ subtiliari et diuidi et p̄misceri cū hūido
 nisi p̄ maximā vim ignis subtiliant̄ et diuidēt̄
 ipm̄ et eleuant̄ ipm̄ in hūidū vt illi p̄misceatur
 sic at̄ se habet terrestre qd̄ est icineratū. cū ḡ sic
 se habet terrestre in metalloꝝ hūidis videt̄ isti
 q̄ cuius teri str̄ sit p̄pria materia metalloꝝ. p̄t̄
 hoc inq̄t mergunt̄ oia metalla. qd̄ non facerent
 vt ait si i p̄is abūdar̄ hūidū vinctuosuz vt dcm̄
 est Adhuc quecūq̄ h̄nt vinctuosaz hūiditatem
 vt inquit Sulgil s̄ cremabilia sicut ligna. nullū
 at̄ omnino metalloꝝ cremabile et inflāmabile
 est. et idō vinctuosaz nō videt̄ habere hūiditatē
 pro materia Habent igit̄ ciner̄ terrestre infusū

hūido aq̄o vt assertit Nec at̄ iconuenienter et stul
 te dcā s̄, qm̄ ip̄e Silgal mechaicus et non p̄ h̄s
 fuit. s̄ de mechaica alchimiā p̄sumēs p̄esup̄
 sit mentiri de phisicis Qd̄ at̄ dicat falsuz̄ patet
 p̄ ea q̄ in methenris de cinere dcā s̄ Ibi. n. dic
 tū est q̄ cinis p̄ aquā infusaz̄ non includit̄ eo q̄
 habet poros patulos vbiq̄ emittētes aq̄uz̄ hui
 de p̄ceptū. si igit̄ cinis esset materia metalloum
 nūq̄ p̄ aliqd̄ hūidum p̄glutinaret̄ in ip̄is Ad
 huc aut̄ p̄ opationes ignis in cineribus videm̄
 hūidum qd̄ distillat p̄ ciueres efficā citrinū vel
 rubeū. si igit̄ cinis esset p̄pria materia metalloꝝ
 oporteret q̄ hūidum metalloꝝ oium̄ cū coagu
 eā coloraret̄ in citrinū colorē vel rubeū qd̄ nos
 oculata fide p̄bam̄ esse falsuz̄ Silgal ergo sn̄ia
 nō est p̄ueniens Rōib̄ at̄ q̄s inducat̄ est facile
 r̄ndere Non. n. o3̄ oim̄ liq̄biliū calido sicco esse
 materiā vnā nisi remotā valde 7 h̄ est p̄cedendū
 S̄, 3̄ tūc negam̄ materiā q̄ intrat̄ in eē vitri eē
 cinerē s̄ potius hūidū illud purissimū qd̄ erat
 radicale et intrinsecū ei qd̄ incineratū est. quod
 p̄pterea vi ignis incinerātis extrahi nō poterat
 s̄ fluit p̄ ignē fortissimū in camino p̄fricatū. 7 h̄
 est hūidū passum a sicco vehemētissime sicut
 dixim̄ in sc̄ia libri de lapidibus Nec igit̄ mate
 ria liq̄biliū est materia p̄ria et remota vna cōis
 b̄m̄oi vicz̄ hūidum Qd̄ at̄ dicit̄ oporteret diui

Libet Tercius

di p̄ calidū ip̄m terreſtre ſiccū frigidū eſt abſur-
dum, calidū em̄ agēs cū hūido cōnaturali ⁊ p̄-
prio ē cōmiſcēs ⁊ nō incinerās ⁊ iō hoc dicens
oñdit q̄ non bñ ſciunt p̄ h̄icoꝝ rōes corporum.
Et ſi aliq̄s dicat q̄ cōmiſceri nō p̄t niſi diuidat̄
ddm q̄ his diuiſis non eſt incineratio. ſz cōmix-
tio q̄ eſt cōmiſcibiliū alteratorū vniō. ita q̄ mini-
muꝝ terreſt̄ eſt cū minimo aquei et ecor. uerſo. et
plurimū vni⁹ cū plurimo alterius. ita tñ q̄ neu-
trū a ſui gñis p̄icul' ſ ſepat̄. nunq̄s em̄ inueniē
pars terreſta ſepata ab alia terreſta. vel aquea ſeo-
parata ab alia aq̄a. ſed ita eſt plurimū vni⁹ cuꝝ
minimo ⁊ plurimo alterius. q̄ nequaq̄s vt iam
dixi alterutra ſepant̄ a ſuis hōgencis. et h̄ Sil-
gil ignorauit. Qd̄ cū d̄t mergi metallū non eſt
ſufficiens. cā aut̄ hui⁹ non ē vltra modū in eis
habūdare. ſiccū terreū cinereū. ſz poti⁹ q̄ h̄nt
terreū incorpatū hūidū clauſis por'is aerē reti-
nētibus p̄ hūidū ⁊ iō oñia ſubmergūt in aq̄
nec ē p̄ueniēs qd̄ d̄t de hūiditate vinctuoſa cre-
mabiliū. qm̄ nos in p̄hſicis oſtēdimus vincti-
onē oleagineā eē ſepatā a materia tali ⁊ reman-
ſiſſe ſubtilē hūiditatē nō cremabilē ¶ Decigūt
ſub p̄p̄dio dicta ſint de materia metallorum
¶ Ca. v. de cā efficiēte ⁊ gñatōe metalloꝝ cōl
¶ Ad hunc aut̄ modū loq̄mur de efficiente
¶ In ſup̄ficie. n. p̄ſiderādo videt̄ oia metalla

ad spēm ⁊ complementū deducere frigiditas. p eā
 .n. stat ⁊ gelant. coagulatio at ⁊ statia ipoz
 videt dare eē eisdē cū liqfactio sit ipoz dissolu
 tio ⁊ corruptio. c^o signū ē q^o in liqfactione i plu
 rib^o eoz aut oib^o aliqd a subā ipoz sepef. Hi
 bil at oio depdit de ipis p gelatōem. p qd ⁊
 plurimi dixerūt solā friditatē gelataz cāz esse
 gñatiuā in metall. S; h nō agruit rōib^o phicē
 gñans. n. vt pipatetici tradiderūt ē q^o manēt ⁊
 pmutat materiā vsqz ad inductionē spēl. frigidit
 tas at materiā nō pmutat nisi fm qlitatē. et nō
 pmutat subām ipi^o. s; poti^o stringit eā i seipā
 Et iō frigiditas n̄ pt eē cā gñatiua metallorum
 Amplius in his q^o vite accipiūt spēm ⁊ formā
 non ē ibi aliqd terminās materiā ad formā et
 pvertens nisi calidū. videt ergo sic eē eī in me
 tall. hec at matia videt ex hoc q^o metalla spēs
 suas retinent siue sint liqda siue sint coagulata
 si at frigiditas daret species n̄ haberēt spēs nisi
 qñ eēt coagulata l gelata. vī g frigiditas n̄ eē
 cā gñatōis metalloz. Abhuc at gelatio ⁊ co
 aglatio st^o spēs matiales q^o multi nō equo ce ac
 cidūt. q^o tñ ⁊ diuersa st^o formaz i spē ⁊ diuerso
 se nature. nlla at forma subñal^o h mō puenit di
 uerf. Ex his igit^o ⁊ h mōi stat q^o sine dubio nō
 frigidū n̄ dat spēs metall. qdā tñ plimi credūt
 pfūdātes p pstatōes suas in natur^o metalloz

Liber Tertius

Cū autē materia oīm metalloꝝ sit hūidū qđ in se hz. terreū subtile digestū qđ cū adurīt odorē fragrat sulphuris non oīno feridi. Sulphur at non gñat nisi p̄ calidū. oꝝ q̄ calidū digerens z p̄uertēs terreū z aq̄uz z p̄miscēs ea sit cā transmutās materiā. Est at eadē cā gñatiua z efficiens q̄ ē trāsmutans materiā. calidū igit̄ erit cā gñationis metalloꝝ. Ampli⁹ at̄ habitū est in metheoris q̄ illud qđ inspissat fluidū z p̄stare facit ē calidū digerēs. p̄stat autē q̄ cū cā p̄ima boꝝ q̄ vocam⁹ metella sit aq̄ terreū hñs admirum aliqđ facit eā p̄stare z inspissare ad mixtionē metalli hoc at̄ vt p̄z calidū est ex dictis. Oꝝ igit̄ calidū eē cām gñationis metalloꝝ. Adhuc at̄ nos sepe in ante habitis libris ostendim⁹ q̄ cā p̄mixtionis est calidū fm̄ p̄prios em̄ mot⁹ elemētū fugat extra aliud elemētuz. lz̄ em̄ aqua descēdat p̄ se. tñ̄ ascēdit a terra. z terra descēdit ab aq̄. Cū igit̄ frigiditas nō moueat fram̄ in aquā vt p̄p̄hendat̄ z p̄tineat̄ in ea. s. caliditas oꝝ q̄ calidū sit cā gñatōis metalloꝝ. Sꝫ̄ vlt̄er⁹ p̄siderādo videbit̄ nō solū calidū eē cā gñationis boꝝ. qm̄ sicut in libro de gñatiōe lapiduz dem̄ ē absq̄ dubio si solū calidū eēt cā p̄tinue ageret absq̄ hūidi nāl̄ desiccatiōis z t̄rei icneratiōe. nos at̄ videm⁹ q̄ stat ad spēm z formā metalli. oꝝ igit̄ q̄ ip̄m calidū sit sic instrū directuz

ad finē q̄ est metalli forma. ⁊ ne rectū ī opatiōe
 deuiet Adhuc at̄ inuenim⁹ inētas ec̄ artes plias
 vt q̄libet eaz ad finez ducat opationē p̄ instru
 mentū factā. sic student cocin̄ elixando ⁊ affan
 et om̄es aliq̄ q̄ p̄ aliā digestionē nitunt̄ p̄uere
 materias Silr̄ igit̄ oꝝ q̄ sit in natura q̄ in opi
 bus suis om̄i arte certior est ⁊ directior. sicut est
 in om̄ibus alijs ita p̄culdubio ꝑtus formatiua
 est in materia a stell̄is et celo influra q̄ ad sp̄m
 dirigit calidū digerens materiā metalli. sicut eī
 et in alijs dcm̄ est calidū ꝑ̄ habet rectitudinez
 et ꝑtutez formalem ex intellectu mouente. ⁊ effi
 caciā ex ꝑtute luminis ⁊ calidi q̄d̄ catur exluie stel
 laz et orb̄ et ꝑtutem segregadi homogenea ab
 etherogeneis p̄ ꝑtutez ignis Hec em̄ tria neces
 saria s̄t̄ vbi materia ad specificatā formā deduc
 cit̄. oꝝ. n. q̄ ibi icōuenientia ꝑsumant̄ calido ig
 nis digerent̄. cū digestio sit ꝑplexio a naturali
 et ꝑꝑuo calore ex ꝑiacentib⁹ passiōibus Remo
 tis at̄ his a materia oꝝ adhuc q̄ materia termi
 net̄ et ꝑpleat̄ ad sp̄z et hoc facit calidū t̄minās
 q̄d̄ nullo ꝑt̄ h̄ze ꝑtutē terminādi nisi p̄ ꝑtutez
 ei⁹ q̄ est terminus. Est aut̄ forma terminus. oꝝ
 igit̄ q̄ ꝑtus formalis dirigat et in formz ip̄m ca
 lidū t̄minās. forma at̄ hec nō est forma q̄ indu
 cit̄ in materiā Oportet igit̄ q̄ sit forma efficiēt̄
 primi q̄d̄ dat formas ī tota sp̄e naturali Hic at̄

Libet Trecius

est motor orbis formas naturales explicans p
motū celi et q̄litates elementoz sicut artifex ex
plicat formas artz securi et malleo. ppter qd̄ d̄r
Arz q̄ in ope nature est sicut in arte vt domus
est ex domo et sanitas ex sanitate ea q̄ in calid̄
et frigidis ex ea q̄ est in aia medici. Nec igitur
est causa generatiua metallorum propria

CLa. vi. de forma essentiali metallorum

Forma at̄ essentialis in om̄ibus dat esse
et videt̄ in metall' aliud esse a coagulatoe
ppter h̄ vt hic dixim⁹ etiā liq̄facta nomē et sp̄z
r̄tinēt Aurū. n. liq̄dū ē auz. z silr argētū et alia
metalla z hāc formā p̄cipue i metall' numeri p
portioēz q̄dā at̄ qd̄dā qd̄ vī fre d̄seq̄t eē dicūt
In q̄busdā. n. alchumic⁹ libz q̄ platon̄ iſcribūt
numerus vel p̄portio numeri vocat̄ forma meo
tallica quā p̄portōem in ſtutibus posuit d̄stitu
entiū elementoz. eo q̄ ip̄e om̄ia hec generat. p
portioē ſtut⁹ terre cū celesti Est at̄ ſtus terrea
nigra frigida sicca. ſtus at̄ celest⁹ est ſm varia
tionē. vij. planetaz vt dixit Si ergo plus fuer
rit ſtus terre q̄ ad tres ſtutes ip̄iusq̄ plaetn
rū in imiſſione luis z nobilitat⁹ oprinebit fuscū
et ponderosuz z frigidū est sicut plūbiz Si at̄
plus fuerit ſtutis celestis. min⁹ at̄ de potentis
terre erit fulgēs valde icorruptōi a propinquis
solidū. et qz solidū ido necessario ḡue. et quo ad
h̄ et econuerſa dicit̄ p̄portio d̄stituens auri sp̄z

Ad hūc mod̄ etiā alia d̄t formari, p̄t̄ q̄d etiā
 vij. ḡna metalloꝝ. vij. plaꝝ. noib⁹ vocauit di-
 centes Saturnū plūbū Jōuē at̄ stannū Dar-
 tez at̄ ferꝝ. 2 Solē aurū Cenerē es Mercuriū
 vero argentū viuū. 2 Lunā argentū. asserētes
 q̄ p̄pter diuersos nūeros sue op̄ōis. 2 p̄plexionē
 acq̄rūt. vij. planetarū. Hermes at̄ h⁹ i auctoz
 v̄z esse sine. l3 Plato postea fuerit hūc i op̄ione
 imitat⁹. Hoc at̄ ab his alchimicis vident̄ acco-
 pisse. asserētes lapides p̄ciosos stellaꝝ 2 imagi-
 nū h̄zē p̄tutes. vij. at̄ ḡna metalloꝝ formas h̄zē
 f3. vij. plas̄ inferiorū orbiū. 2 sic p̄tutes celoꝝ pri-
 mo i tra r̄ ultare 2 q̄si stellas sc̄das facere In te-
 stioniū at̄ h⁹ assertōis iducūt q̄d 2 vez ē q̄ orb̄
 mouet trā 2 hāc eē cāz diuersitat̄ figuraꝝ i ge-
 neratis i terra 2 multitudis q̄ ḡna i eadē pot⁹
 q̄ i alto elō Hāc op̄ionē p̄z Hermes trimegi-
 stus approbare v̄t. q̄ d̄t terrā eē m̄rem metalloꝝ
 ruꝝ. 2 celū p̄zem 2 ip̄gnari trā 2 h̄ in mōtib⁹ cāz
 pestrib⁹ 2 planis 2 i aq̄s 2 ceteris oib⁹ loc̄s nos
 at̄ hāc op̄ionē sic itelligim⁹ q̄ p̄portō p̄cipiorū
 p̄tutū vicz agētiū 2 patiētiū sit dispō ad formā
 sbalez. sic 2 i oib⁹ alijs. 2 q̄ foza ē q̄s dāt p̄ria for-
 malia 2 agētia p̄cipia q̄ p̄ si agētia tāq̄s h̄c
 foꝝtia i mā. sic nos dixim⁹ i scia lapidū. q̄ at̄ ḡna
 metalloꝝ sint maḡ attributa plāct̄ q̄ alijs stell̄
 tō d̄cīm ē q̄z cū lapid̄s sint stabl̄ eē 2 foꝝe coaglōis
 attribuūt stell̄ fixis et imaginib⁹ stellarū fixarū

q̄ ppetuos suos r̄tinēt situs ⁊ figuras. sitū āt vo
 co non illū q̄ est positio stelle in loco orb̄ qz illū
 mutat oīs stella. s̄z poti⁹ quēbz in ymagine ad
 aliā stellā sicut v̄bi grā q̄ in vna linea s̄m eq̄lez
 in om̄i tpe distātiā inueniunt̄ due stelle lucide
 q̄ st̄ in cornu ariet̄ cū ea q̄ vocatur genu parsei
 et sic de alijs stell̄ q̄a alit̄ ymagies celi corrūp̄nt̄
 sic inueniunt̄ i vna dispositōe ⁊ figura lapides q̄s
 diu st̄. s̄z metalla q̄si erraticū h̄nt motū modo
 liq̄da ⁊ modo coagulata. et cū liq̄dū sit materia
 eoz ⁊ liq̄dū sit errātis mot⁹ videbit̄ in ḡne due
 nire i planet̄ ⁊ virtutes plāetarū ifluere elem̄to
 rū virtutib⁹ dare sp̄m. h̄ virtutes sic cāte et ifluere
 formāt ad sp̄m ⁊ p̄ueiunt cū formis metalloꝝ
 sicut formatia q̄ est i seie aialiū p̄uenit cū forma
 in sub̄a q̄ iducit̄ p̄ ḡnatioēz. et sicut forma artis
 p̄ueit̄ cū artificiato ⁊ h̄ mō v̄ez ē qd̄ dicūt plo
 nia. h̄ mō p̄ia cā fecit semētē formaꝝ ⁊ sp̄ez oī
 uz et tradunt̄ eā stell̄ fixis ⁊ planet̄ exēq̄ndā vt
 d̄r in thimco Hec et̄ est cā q̄re iuxta plārū nu
 merū et p̄rietates. sp̄es metalloꝝ accipiūt̄. sci
 mus n. ex tradit̄ i p̄ia p̄bia ab Ar̄ q̄ oīs ḡnā
 tio ē ex p̄ueientib⁹. licz nō oīno p̄ueiens sit s̄z y
 deā ⁊ formā ⁊ rōez ⁊ h̄ mō et̄ oīs ḡnā° equoca
 ad viuocā h̄z reduci Qd̄ āt Aui. dicere v̄r q̄ a
 liq̄n vis tre a dat h̄ mōi formas. ⁊ qd̄a at̄t̄buūt
 hoc dictū false Ar̄ non intelligit̄ q̄ vis t̄rea est

q̄ sit s̄m solius terre potētias opans. est .n. scitū
 ex alijs q̄ id qd̄ dat formā puenit cū ip̄a intm̄
 q̄ Ar̄s. d̄t aiā esse in semine sicut artificē in ar
 tificiato. s̄z vis terreā vocat̄ a ph̄o vis t̄re i loco
 ḡnatiōis metalloꝝ. Hec at̄ h̄z in se p̄tutes cele
 stes p̄ modū quē dixim⁹. licz. n. forte p̄cedendū
 videret̄ q̄ vis terre q̄ est frigidō et sicco opans
 aliquo mō inspissaret hūidum i grossando ip̄z
 ad naturā et p̄formitatē terre. tū nullomō p̄t sic
 cū et frigidū dici cā fort̄ et tenac̄ p̄mixtionis q̄
 lem nouim⁹ esse in metalloꝝ. materijs Adhuc
 vis terreā hoc mō dicta non puenit nisi cuz sp̄e
 et forma terre. non igit̄ daret aliā formā que est
 elementi. eo q̄ iā cōstitit et supponit om̄ez ḡnatō
 nē esse ex p̄cienti et̄ eā q̄ est equoca. sicut est o
 nis ḡnatio lapidū z metalloꝝ in q̄bus neq̄z la
 pis et lapide neq̄z metallū ex metallo vnq̄z ḡna
 tur. et si hoc dicat̄ q̄ vnus solus lapis cōcipit
 aliū tamen nō intelligit̄ q̄ de p̄te sui semis ḡne
 tur. sed potius de alia materia quecunq̄ sit illa
 nisi forte sit mediū inter lapidem et plantam. si
 cut m̄l̄ta media inter planta z et animal inueni
 untur sicut spongia et stincus z buiusm̄di

Ca. vii de opinione calistenis dicentis for
 mam esse tantū vnā omnū metalloꝝ
 Experimenta aut̄ alchimicoꝝ graues du

Libert Tercius

as hic nobingerunt dubitaciones Uident. n. illud
cere q̄ sola aurispes e forma metalloꝝ. ⁊ oẽ me
tallũ aliud eẽ iconpletũ ¶ Adhuc ⁊ i via eẽ ad
aurispes sicut res iconpleta q̄ est in via ad p̄fec
tionẽ. p̄pter qd̄ dicũt egra esse metalla q̄ in ma
teria nõ hũt formã auri. et studuerũt ad medici
nã quã elixir vocãt p̄ quã egritudines metalloꝝ
i omixtiõe ⁊ omixtĩ materie metalloꝝ remouet
et sic dicunt se educere illã formã auri ad spẽm
et ad h̄ inueniũt mltos modos et diuersos qui
bus illud elixir componitur et tempatur vt per
netret et nõ adurat. ⁊ in igne maneat et coloret
et afferat p̄solidatõe et pondus Oportet igit̄
h̄ nos q̄rere de his Si. n. est vez qd̄ vic dicũt
absq̄ dubio nõ erit nisi vna spes metalloꝝ. et a
lia itĩ molinsum passa ab illo et sicut abortiuũ fe
tus nature q̄ spẽi et figurã p̄ue et formã nõdũ
acceperit. ¶ in h̄ et si hoc vez est ⁊ p̄batũ iuenit̄
nõ oꝝ nos laborare ad h̄ vt ⁊ spes i alchimicis
p̄mutent̄ vl̄ remaneãt. eo q̄ ¶ in h̄ nullas p̄sus
hũt spes nisi soli⁹ auri qd̄ alchimia nõ p̄mutat
Lactenes em̄ precipuus in hac sn̄a dicit̄ al
chimia esse scientiã q̄ inferioribus metallis nobi
litates attribuit supioꝝ. ⁊ vult dicere q̄ ea i au
rũ p̄uertit Propter hac questionẽ debite discen
tiendã plimõs isperi libros alchimicos ⁊ iueni
libros illos absq̄ sigillo ⁊ p̄batõe tm̄ exp̄s iueni

et celare intentionē eorū p̄ v̄ba methaphorica
 qđ nūq̄ fuit p̄suetudo phie Solus at̄ Auicen
 na v̄r t̄gere rōes ⁊ Raḥ valde paucas ad solu
 tōem dicte q̄stiois nos in aliq̄ illūnātes Ad ḥ
 at̄ q̄sola auri spēs sit metalloꝝ foꝛa. sic rōcinat̄
 qm̄ eorū q̄ eadē h̄nt elem̄ta p̄tia ⁊ vnū d̄mixti
 onis modū v̄r esse vna foꝛa tantū eo q̄ sicut d̄t
 Plato q̄ ḥm naturā materie forme dant̄. ⁊ sic
 p̄t̄ d̄m̄ ḡnatioēz ex d̄uicenti nec p̄t̄ ex eis dē
 et vno d̄mixtū plib̄ ḥz spēs differentib̄ esse
 d̄uicenti Est at̄ oim metalloꝝ d̄mixtio ex sub
 tili terreo ⁊ sulphurior ex radicali aq̄o cui oleū
 sepatū ē ab eo ⁊ sup̄flua h̄uiditas aq̄a sic; d̄stat
 ex p̄dcis. Videt̄ ḡ vna tantū esse spēs isti respō
 dens p̄ d̄uicentiā Ampli⁹ exptū est q̄ p̄ elixir
 es redit ad argentū ⁊ argētū ad aurū ⁊ silr̄ plū
 buz ad aurū. ⁊ silr̄ ferrū ad argentū. Videt̄ ḡ q̄
 sint in materia idēz ⁊ p̄ d̄ns habere formā vnā
 q̄ est sicut d̄plēs materialia p̄cedentia. Ampli⁹
 eorū non videt̄ esse d̄nā nisi in accidentib̄. s.
 colore sapore ⁊ pondere ⁊ raritate ⁊ densitate
 q̄ om̄ia non accidūt nisi materie. Ex his igitur
 et h̄m̄oi opinionem acccperūt dicentes metal
 loꝝ specieꝝ esse vnica ⁊ eadēz ⁊ materiales īfir
 mit ates ee plēs. His at̄ contrariuz esse videt̄
 tur quia materia nulla ratione est in aliq̄ reruz
 naturalium p̄manente in natura nisi sit d̄pleta

Libet II Tercius

per subſtancialem formam Videmus autem argen-
 tum p̄m̄ mere et ſtagnū ⁊ ſū̄ alia metalla videbū-
 tur igit̄ eſſe cōpleta p̄ ſubſtanciales formas Ampli⁹
 quoz p̄prietates ⁊ paſſioēs ſūt diuerſe eoz ſub-
 ſtanciaz eſſe diuerſam nec̄ eſt paſſioēs at̄ metal-
 loz in colore ⁊ odore ⁊ ſonoroſitate ſūt oīno di-
 uerſe H̄c n̄ p̄t dici h̄ accū̄ eē cōiter accū̄ cū oī-
 bus vnus nature metallis ſemp̄ et vbiq̄z que-
 ant oportet igit̄ ſubſt̄ eoz eſſe diuerſas ⁊ ſp̄es
 Ampli⁹ at̄ ſi cōmixtio ex eiſd̄ feceret ſp̄es deoer-
 eē eādē oīa q̄ ḡn̄ant̄ eēnt vn⁹ et eiſd̄ ſp̄i qm̄
 oīa generant̄ ex elementis Patet igit̄ non p̄-
 cedere illā rationē quā inducerūt de cōponenti-
 bus elementa diuerſe n̄ p̄portōi mixtoz diuer-
 ſe attribuūtur forme generatorū et diuerſa p̄-
 portio mixtoz et mixtionis eſſe in metallis h̄c
 nos inferius cū in ſp̄iali loquemur de ip̄is oſte-
 demus De experimento at̄ qd̄ inducūt non ſuffi-
 ciēs adhibita eſt p̄batio qm̄ non eſt certū vix
 inducat colore argenti ⁊ auri et pond⁹ ⁊ odore
 p̄ter illud quod additur et penetrat̄ i es v̄l plū-
 bū vel idurat ſubſt̄ ⁊ p̄baſſe debuiſſ; Cauſte-
 nes q̄ ſubſt̄ auri iduceret qd̄ ſi forte cōcederet q̄
 ſubſt̄ auri inducat adhuc nō eſt ſufficiēs p̄ba-
 tio ad hoc q̄ non ſit n̄ ſi v̄na ſp̄es metaloz qm̄
 calcinādo et ſublimādo et diſtillando et ceteris
 op̄atiōibus q̄bus elur̄ p̄ materiā metalloz fa-

ciunt penetrare corrūpere pōt spēs metalloꝝ
 q̄ primitus infuerūt materie metalloꝝ. z tūc re-
 licta materia cōi nō ppria metalloꝝ. iuuamine
 artis p̄t de duci ad aliā spēm. sicut iuuant semī
 na t̄re aratiōe z seminatiōe. z sicut iuuat natura
 p̄ medicorū idustriā Patet igit̄ ex hoc nullaten
 nus cogi nos ad hoc vt putemus vnā tm̄ spēm
 eē oim̄ metalloꝝ. q̄z iuenim⁹ z loca generati
 ua z principia z passiōes eē valde differētes. qd̄
 aut̄ de drē natura p̄ accñs inductū est nō satis
 cōuenit. qz sicut iā diximus ista non s̄t accñtia
 cōiter s̄z p̄ se z indicātia dñtias substantiales
 a quibus causant̄ in materia metalloꝝ

C Ca. viij. de optiōe Hermet⁹ z alioꝝ phoz
 q̄ hec metalla plures h̄ze formas determinant̄

Ernes at̄ z Bilgil z Empedodes
 et fere oēs illius cetus alchimistarū
 huic oppositā multū diffendere vi
 dent̄ opinionē. Dicunt em̄ in qlibet
 metallo pl̄es eē spēs z naturas metalloꝝ. z aliā
 qd̄ eē esse occultā. z aliā manifestā z aliā intus. z
 aliā extra. z aliā in fundo. z aliā in sup̄ficie eē po
 fuerūt. sicut hi q̄ latentia dixerūt formaz. z oia
 dixerūt eē in oib⁹ sicut placuit Andra. Plūbū
 aut̄ dicūt intus eē aurū. z extra plūbū. auz aut̄
 ecōuerso extra in sup̄ficie aurū z in pfūdo z int⁹

Liber Tertius.

esse plūbū Eodē at̄ mō dicūt se ad iūicē h̄ze es
 et argentū. ⁊ fere qđlibet ad qđlibet metallū. ⁊
 videt̄ h̄ eē mirabilr̄ dictū. hō geneū em̄ iur⁹ ⁊ ex
 tra ⁊ in occulto ⁊ in ap̄to ⁊ in p̄fundo ⁊ in sup̄fi
 cie eiusdē ē sp̄ei ⁊ forme. ⁊ stat̄ aut̄ sp̄es metalloꝝ
 r̄ū eē in hō geneoꝝ generatōne p̄tetas. ⁊ sic oīo
 absurdū eē videt̄ qđ dicūt Adhuc at̄ illi dicūt
 se nō vocare itus ⁊ extra ⁊ ceteras appellatiōes
 p̄m̄ sitū p̄inet in toto. s̄ p̄m̄ p̄p̄tates ⁊ natu
 ras d̄nantis vel nō domināt̄. dominās em̄ in
 se clausum occultat̄ illud sup̄ qđ d̄nāt̄ Scđm̄
 hoc aut̄ directe isti dicūt s̄n̄az Anaxagore. oīa
 vicz̄ metalla eē i oīb⁹ ⁊ denoiatiōē fieri a plus
 domināte Si at̄ h̄ eēt̄ ver⁹ qđ dicūt cū sciam⁹
 auz̄ ab igne nō adurisz̄ plūbū p̄cipue si sulphu
 re aspergat. deberet̄ exuri plūbū igne appōsito
 et remanere auz̄ qđ occultū est in ip̄o. ⁊ hoc fie
 ri nos non videm⁹. Silr̄ aut̄ argentū a plūbo
 defendit̄ ne urat̄. tunc plūbo p̄sumpto deberet̄
 remanere argentū qđ infuerat̄ plūbo vt dicūt
 nisi forte infinitū dicūt eē qđlz̄ metallū in alio si
 cut dixit̄ Anaxa. ⁊ idō nullū eoz̄ in toto ab ig
 ne posse p̄sumi. s̄ hoc nos ip̄robauim⁹ in p̄rio
 n̄roꝝ p̄hicoꝝ. Preterea si h̄ in eis verū esse cō
 cedať nūq̄ p̄ ignē tm̄ aduri posset̄ de ap̄to qđ li
 berari ⁊ manifestari posset̄ occultū. ⁊ tūc in va
 nū eēt̄ totū studiū alchūm̄ie. nō ḡ p̄uenit̄ h̄ d̄c̄m̄

75

Folium lxxiiij

cū phisicis rōnib⁹ q̄s in oīb⁹ libris determinauit
 mus Forte at̄ h̄ dicūt p̄pter vicinatē horū me
 talloꝝ quam in materijs h̄nt Lū em̄ plūbū su
 p̄fluū humidū h̄eat aqueū et aliqd̄ h̄eat pingue
 dinis adustibil̄ et frēū h̄eat nō bñ cōmixtū cū a
 queo. s; neq; bñ depuratū. uenit aliqñ p̄ sapiē
 tū industriā p̄ calim ignis extrahi ab ip̄o p̄ eua
 poratiōes sup̄fluū hūidū aqueū et aduri in ip̄o
 totū pingue oleagineū et depurari p̄ sublimati
 onē illud qd̄ ē in ip̄o frēū sulphuratū. et cōmisce
 ri vaporabilr̄ i aliq̄ p̄focādo cōtinēte vaporē ter
 reū cū aqueo radicali optia et fortissima cōmix
 tione et ex vi caloris cōuertit hūidū ad colorē ci
 trinū. et tūc h̄z esplendorē auri et colorē. hec em̄
 via ar̄s silima est vie nature vt inferi⁹ dicemus
 S; s; h̄ sit vez; tñ nō p̄pter hoc dicit̄ aur̄. eē in
 pfūdo. qz dato q̄ hoc sit aur̄. qd̄ sic effulget ex
 plūbo. tñ iam scim⁹ q̄ iste trāsmutatōes corrū
 punt in toto plūbū Lū igit̄ plumbi sp̄s nūq; s;
 sil̄ in fuit auri sp̄s in materia eadē. hoc at̄ mlto
 mag; videbit̄ vez; qñ nō ē p̄batū. hoc qd̄ sit de
 plūbo d; eē aur̄. h̄ est forte aliqd̄ auro silē. non
 aurū. eo q̄ sola ars nō dare p̄t formā substātia
 lem p̄reterea alchimicū vit̄ aut nūq; s; inuenim⁹
 sic; vt dcm̄ est in toto operantēs; potius citrino
 elixir colorat in auri sp̄m. et albo elixir colorat
 in albedinē et argenti silitudinē studēs vt color

Liber Tercius

in igne remaneat et penetret per totum metallum sic
spiritualis substantia imissa materie medicinali.
et hoc modo operatio potest induci falsus color substantia
metalli remanente. et tunc itez non habet quod plu-
res species metalloz insint sibi inuicem. Nec igitur et si
milia sunt de quibus eliditur dictum eorum qui
quolibet metalli speciem dicunt esse in altera.

C La. ix. vtrum spes metalloz possint ad in-
uicem transmutari sicut dicunt alchimiste

Et oibus autem his inductis possumus conside-
rare. utrum verum sit quod quidam Aristoteles dicunt dixisse
se cum finem rei veritatem dictum sit. Avicenne quod vicia sci-
ant artifices alchimie spes permutari non posses-
silia his facere possunt ut tingere rubeum citrino ut
aurum videatur. et album tingere donec sit multum
sile argenteo vel auro vel cui voluerint proprii. Certe-
rum autem quod divina specifica aliquid tollat ingenio non
credo possibile et expoliatio accituum non est impos-
sibilis vel saltem diminutio eorum. Nec enim est inia Avic-
cenne quod dicitur in Philosophia precipui in naturis et in
mathematicis. tamen Avicenne in alchimia sua dicit quod
predictionem eorum quod in alchimicis de permutatioe com-
traxerunt inuenit. propter quod et ipse subiungit quod non per-
mutantur spes nisi forte in primam materiam et in mate-
riam metalloz. reducantur. et sic inuam in arte deducantur
in speciem metalli quod voluerint. Sed tunc opus

nos dicere q̄ alchumicoꝝ p̄ti opant̄ sicut p̄ti
 medicoꝝ. medici em̄ p̄ti p̄ medicinas purgatiu
 uas purgāt mañias corruptas ⁊ facile corrup
 tibles ⁊ ipediētes sanitatē q̄ ē finis itent̄ a me
 dico. ⁊ postea p̄ p̄fortātia naturā iuuāt p̄tutem
 naturalē vt digerēdo sanitatē naturalē inducāt
 Ita em̄ p̄culdubio sanitas effect̄ erit nature ef
 fectiue. ⁊ art̄ organice ⁊ instrumētali. Per oēs
 at̄ eūdē modū dicem̄ opari alchumicoꝝ p̄tos
 in trāsmutatōe metalloꝝ. primo em̄ q̄dem pur
 gāt multū materiā argenti viui ⁊ sulphur̄ quā
 in eē videm̄ metallis qua purgata p̄fortāt p̄tu
 tes materie q̄ insunt ei elemētales ⁊ celestes ad
 p̄portioem mixtionis metalli q̄d intēdūt indu
 cere. ⁊ tūc ip̄a natura opat̄ ⁊ nō ars nisi organi
 ce. iuuādo ⁊ expediēdo vt diximus. ⁊ sic ver̄ au
 rū ⁊ verū argentū educere ⁊ facere vident̄. Q̄d
 em̄ p̄tutes elemētales ⁊ celestes faciūt in vasis
 naturalib⁹ h̄ faciūt in vasis artificialib⁹. si artifi
 cialia formant̄ ad modū vasoꝝ naturalū ⁊ q̄d
 facit natura calido sol̄ ⁊ stellaꝝ hoc faciet ⁊ ars
 calido ignis. dūmō p̄tēpet̄ sic q̄ nō excedat p̄tu
 tē se mouentē ⁊ informātē q̄ est in materia. huic
 em̄ celest̄ iest̄ p̄t̄ q̄ primo p̄miscuit eā. ⁊ hec in
 clinat̄ ad h̄ vel ad illud p̄ artis iuuamē. ¶ Ce
 lest̄ em̄ p̄t̄ valde cōis est. ⁊ accipit delinatōez
 p̄tutes eoꝝ q̄ s̄t̄ subiectū ei⁹ i reb⁹ coinmixt̄

hoc em̄ mō ſtutes celeftes opari videm⁹ in to-
 ta natura generatoꝝ matie in his q̄ ex putre-
 factione generant̄ In his ei⁹ videm⁹ ſtutes stel-
 larū influere ſtutes in id ad qđ ſuenientia hz
 materia Alchimia at̄ p̄ hunc modū pcedit ſc̄z
 corrumpens vnū asp̄e ſua remouendo. et cū iue-
 uamine eoꝝ q̄ in materia ſt̄ alteri⁹ ſp̄em indu-
 cendo. ppter qđ oim opationum alchimicarū
 melior eſt illa q̄ pcedit ex eiſdem ex qđ⁹ pcedit
 natura. ſic̄ ex purgatione ſulphur⁹ per decoctio-
 onem et ſublimationē et ex purgatione argenti
 viui et bona permixtione horū cuꝝ materia me-
 talli. in his em̄ et ex ſtutib⁹ horum ois metalli
 ſp̄es induc̄ **C** Qui at̄ per alba albificāt et per
 citrina citrināt manente ſp̄e metalli prioris in
 materia p̄culdubio deceptores ſt̄. et verum au-
 rum et verum argentū non faciunt. et hoc mo-
 do fere oēs vel in toto vel in parte pcedunt. p-
 ter qđ ego experiri feci q̄ aurum alchimicum
 qđ ad me deuenit ⁊ ſilr argentum poſtq̄ vi. vel
 viij. ignes ſuſtinuit ſtatim āplius igneꝝ ſumi-
 tur et perdit̄ et ad fecem q̄ſi reuertit̄. Nec igit̄
 oia dca ſt̄ de natura ſp̄ei metalloꝝ in cōi.

C La. x. de loco generationis metalloꝝum

Nunc at̄ ſopz adiungere de loco generatōis
 metalloꝝum. eo q̄ loc⁹ multū operat̄ i me

tallis. sicut et dicimus cum de lapidibus loq̄
 ret. Flos at̄ vidim⁹ purum aurū generari inter
 arenas fluminū diuersaꝝ terrazꝝ ⁊ in terra q̄dē
 n̄ra tā in rheno q̄s in albia Scim⁹ etiā in terra
 n̄ra ⁊ in terra sclauozꝝ aurū inueniri generatus
 in lapidib⁹ duob⁹ modis ¶ Uno q̄dē mō q̄ vide
 tur toti lapidi incorporatū. ⁊ est lapis disposit⁹ sic
 topasion nō p̄spiciuus. vel sic⁹ marcasita aurea.
 et educit̄ de lapide postq̄s calcinat⁹ est in molē
 dino facto de alib⁹ magnis durissimis ⁊ p̄ ignē
 adustis adustione uehemēti ¶ Vidim⁹ etiā
 aurū in lapide generatū nō toti lapidi incorpora
 tū s; eē venā quandā q̄ transit vel in toto vel in
 pte p̄ lapidis substantiaz. ⁊ hoc eruit̄ de lapide
 p̄fossurā ⁊ depurat̄ p̄ ignē ¶ Argentū at̄ q̄tu
 or modis inuenim⁹ generari. ⁊ forte plurib⁹ mo
 dis ḡnatur in terris alijs ¶ S; istos q̄tuor mo
 dos inuenim⁹ in tra theutonice. ego em̄ ipm̄ in
 ueni in lapide toti lapidi incorporatus q̄d educit̄
 p̄ calcinationē molendini ⁊ ignē sic⁹ est dcm̄ de
 auro lapidi incorporato ¶ Inueni et̄ ipm̄ in ve
 na quadā q̄ p̄ lapidis substantiam p̄tendebat̄
 et erat aliquātulū purius. s; tñ aliquantulū de
 calce lapidis habuit admixtum ¶ Inuenitur
 aut̄ in terra vt vena quedā ⁊ puri⁹ q̄s aliq̄s inē
 tuz in lapide. inuenitur enim in loco theutonice
 qui dicitur yriberch quod sonat liber mons

Libet Tercius

aliqui molle sicut pulvis tenaces et est purissimum et
optimum genus argenti parum bene de fece valde ac si
per industriam nature sit depuratum ¶ Ferrum autem in
corporatum lapidibus inuenitur et etiam in terra aquosa
inuenitur ut granula multum bene multum de fece et
purgatur per multos ignes fortes et calidos cogentes
ipsam distillare a substantia lapidis vel terre quibus
inuisceratum esse videtur ¶ Es autem inuenitur in
venis lapideis. et quod est apud locum qui dicitur Gose-
laria est purissimum et optimum et totius substantie lapi-
dis incorporatum. ita quod totus lapis est sicut marcha-
sita eria. et profunda tum est melius ex eo quod purum.
¶ Plumbum autem et stagnum etiam lapidibus incor-
porata inueniuntur. et inueniuntur currens in eisdem locis
argentum viuum et ex lapidibus quoniam igniuntur exsudat
sulphur et precipue ex lapidibus in quibus est es sicut
in loco qui Goselaria vocatur ¶ Quoniam autem horum
quodrit philosophicus cognoscere causam sicut dicitur in sci-
entia lapidum locus generat locatum per proprietates
celi quod influunt eis per radios stellarum. in nullo enim
loco elementa inueniuntur radij omnium stellarum nisi in
terra ut dicitur Ptholomeus. eo quod ipsa sit sicut in sen-
sibile centrum totius celestis sere. maria autem virtus
est radij. in loco in quo vniuntur omnes. et ideo terra
mirabilium et multarum rerum est productiua
¶ Ad noticiam autem causarum omnium modo per indu-
ctorum sciendum quod verum metallum non generatur nisi ex

sublimatione naturali talis humiditas dicitur
 est. et talis terre que dicitur est superius. In loco ei
 ubi terrenum et aquam primo permiscet per calorem ta
 lis loci ubique mixtum est multum impurum cum puro quod
 impurum non potest ad generationem metalli. Ab
 illo autem loco decauo que in se habet tale mixturam virtute
 fumus eleuati egrediuntur porci puri vel magni et mul
 ti vel pauci per naturam lapidis vel terre in quibus
 fumus eleuatus siue vapor diu pressus in se ip
 sum profocatur et reflectitur. et cum sit in ipso subtili illi
 materie que commixta est congelatur in cana illa et in po
 ris eius et vaporabiliter commiscetur et conuertitur in metal
 lum illi generi cuius est ille vapor. et huius signum est
 quod in omni tali vena quod arterius est fumosus igno
 bile. et si in toto lapide est incorporatum metallum quod
 superius est est feculentum et inutile. et ideo quod interius est
 melius et nobilior est. Cuius causa perculdubio est quod in
 censum de materia illa robustum et ignitum ascendit
 altius et in cineritate per incendiū est deductum et
 quasi in fecem et in cinerem. et ideo hoc quasi siccum et comminu
 ibile et frangibile inuenitur. ¶ Id autem quod profocatur
 est interius in visceribus lapidis in se commixtum
 erat vehementer et non incensum. et ideo terminatum
 est calore leni et lento et postea frigiditate fre congelatur. ¶ Et si quidem in circumloco spaciatur est non
 profus. tunc facit vapor viam unam vel duas vel plu
 res secundum quantitatem sue virtutis et sue quantitatis. et finit

Liber Tercius

mollitiē loci potuit vlt non potuit p̄forare et im̄
 plens illa vapor d̄uersus ē in metallū. penetrat
 tuū ei est vehemēter cui⁹ signum est qm̄ qñ fun
 dit super trā calidum metallum aliqđ d̄uersis
 v̄js penetrat in trā. et h̄ est sicut in figura vasis
 prio in loco tre in q̄ recipit̄ materia sic⁹ circulus
 a. b. c. et vna p̄a plena metallo ex vapore gene
 rato sit linea. c. d. et alia linea. a. g. et sic mult⁹ li
 neis sit generatum ¶ Si at̄ tota s̄bstātia in cir
 cuitu ē porosa insensibilib⁹ poris. tūc euaporat
 mat̄ia in totā s̄bstātiā corpor⁹ circumstāt⁹ et i
 plet eā. et p̄focata in oib⁹ poris ei⁹ metallat̄ et
 p̄gelat̄ et efficit̄ tunc tota s̄bstātia lapidis l' tre
 circumstāt⁹ in colore sic⁹ metallum. et metalluz
 tunc ḡnatur̄ incorporatum lapidi vel materie cor
 poris circumstāt⁹ materiā. p̄cipue cui⁹ ḡnatio me
 talloruz ē in mōtib⁹ l' in aq̄s. eo qđ loca illa ma
 gis s̄t vaporosa et mag⁹ p̄focātia vapores ele
 uatos in ipsis Si em̄ apert⁹ esset loc⁹ expiraret
 tota materia et nihil inde oīno ḡnaret̄ Aurum
 at̄ qđ inter arenas ḡnat̄ vt grana qđā maiora
 et minora generātur ex vapore calido subtili val
 de q̄ inter arenarum materiā p̄focat̄ et digerit̄
 et postea p̄gelat̄ in aurū purū. loc⁹ em̄ arena
 calidus ē et sic⁹ valde. aqua at̄ ingrediēs clau
 dit poros ne expiret. et ideo in se p̄focat̄ et con
 uertitur in aurum et ideo etiā tale aurum meli⁹

est cuius due sunt cause. vna quidem. qz vna de puratio sulphuris optima est per frequentem loturā. et sulphur qđ in locis aquosis est frequēter lanatur et depuratur et hac eadē cā etiā terrenū argenti viui lauitur sepius et depurat et subtiliatur. Alia at cā est occlusio pororum in fundo aqrum et in ripis. et ideo vapor resolutus optime in seipm̄ conuoluitur et pfocatur et digeritur nobiliter ad substantiā auri et cōgelatur in aurum. Signum at qđ locus esse debeat talis dispositionis vt dictum est. est qđ inuenim⁹ in operibus alchimicorū peritoz qđ melius naturam imitatur qm̄ cum elixir facere volunt quod habeat colorem et tincturam auri. primo qđdem accipiunt vas infim⁹ āplum qđ totā recipiat materiā sulphuris et argenti viui depuratoz vel aliorum que in elixir recipiuntur. Deinde considerant qđ super istud sit vas habens collum longum strictum. et super illius colli foramen sit operculum ex luto in quo sit foramen valde modicum et strictum. deinde inhumant hoc est immergūt fundum vasis inferioris in cineribus vel fimo et forte in fimo equi meli⁹ est quod vocant equi clibanum et tunc sūponunt ignē valde lentum. et qui melius operantur. faciunt hec vasa vitrea. et est primi vasis dispositio sicut figura vrnalis. et fm̄ stat sup istud et recipit totū

Liber Tercius

vaporem qui resoluitur ex ipso, et est contactus
vetroꝝ vel vasoꝝ, sicut optime luto ne aliquid
p̄ illū locum expirare possit. receptū ḡ vapores
dirigit sursum in collū suū longū qđ paulatim
stringit et in ipso vapor p̄focari incipit et duolui.
illud ḡo qđ incensum est de vapore enolat fuli-
ginosum p̄foram ē strictū opculi colli. cū ḡpfo-
rat redit ad substantiā citrinā duolutus in seipso
qđ postea acceptū tingit qđcunq; vis metalluz
in colorē auri et forte pulchriorē si fuerit nobile
elixir in quo in nullo errauit artifex ¶ Horuz
aut vasoꝝ est figura talis qđ inferius vas sit. a.
b. c. d. sup̄ aut vas. e. g. f. et opculū sit uigura. b
sic igit̄ etiā erit in natura ¶ Et p̄pter hoc p̄t̄
qđ oīs generatio metalli fere inueniat̄ diffusa p̄
venas et poros q̄ s̄t sicut colluz loci in quo vas
p̄focat et duoluit. In lapidis aut̄ substantia et la-
pidosis locis hec generatio p̄uenientior ē p̄pter
loci vndiq; clausurā et soliditatem ¶ Hec igit̄
de loci generatōis dca s̄t Qualiter em̄ inuenit̄
metallū aliqñ durū aliqñ molle inferi⁹ melius
q̄ hic determinabit̄ ¶ Dictum est igit̄ de sub-
stantialibus causis metallorum p̄ hunc modū

¶ Tractatus secundus tertij libri mineraliū qđ
est de accitib⁹ metalloꝝ. Ca. primū de quo est
intentio de congelatōe et liq̄factione metallorum.

Folium Ixxix

Doctet etiã z accidentia cognoscere
quecũq; p se accidũt metallis sicut
liquabilia eẽ z ductibilia z colores
ipoz z sapes z odores z cremabi

litates z quecũq; talia vident p se accidere ipis
Est aut liquabilitas metalloꝝ aliqd hñs
ppriũ ab alijs que liquant, alia aut que liquant
diffliũt nec remanet ps cũ pte sicut cera z sal z
hmõĩ siue calido sicco siue frigido humido liqñ
tur **I**n metallis aut nõ recedit a sicco humi
dũ, sed in ipso soluit z cũ solutũ est mouet in eo
quasi ipm deglutuerit terreum z moueat in vis
ceribus eius **P**ropter qd etiã dicit Hermes
q genitrix metalli est terra q portat ipm in ven
tre suo, z hec cã est q nõ adheret tãgeti neq; hu
mefacit ipm, eo q siccũ terreũ phibet ipsum hu
mefacere z adherere Humidũ aut phibet siccũ
quiescere z sic vtrũq; agit in altez z patit ab al
tero **C**ũ aut metallũ est in aliquo nõ bñ cõ
mixtũ eo qd nõ vtrumq; retinet in vtroq; tũc
in igne adurit terreum z euaporat humidũ, eo
q humidũ nõ extinguit terreũ defendẽdo ipm
ab igne z terreũ nõ tenet humidũ phibens eua
poratõem humidi, z tale metallũ in liquatione
sua frigidũ bz multũ z fetidũ pp̃t sulphur fero
rem z scoriã z fecẽ relinquit plurimã pp̃t terrei
ipius adustionẽ **S**i qd aut bz bec pura val

Liber Tercius

De et optime mixta hoc nō euaporat humidū
in q̄ritate q̄ sensibilis sit. nec et̄ adurit̄ in eo ter
reū. iō fumū paucū h̄z nō fetidū et fecē q̄si milv
lā sicut aux. ¶ Coagulatio at̄ ipoz nō ē adeo
differēs sic̄ liq̄tio ipoz. Coagulatio em̄ ipoz
est a frigido comprimere in centro sicci. humiditas
at̄ si sit pura radicalis siue ipura sup̄flua. et siue
sit bñ mixta siue male comprimē vno^o et eod̄. oc
cultata ei in cētro ligat̄ne intret macula sicci frei
¶ Idem at̄ de his q̄ calido sicco nō liq̄sunt s̄z
mollescunt sic̄ ferrū mollicies em̄ nō puenit ni
si ex solutione humidī qd̄ moueri incipit intra
siccū in q̄ retinet̄ inuiseratū. ¶ Ea at̄ q̄ balbus
tiente v̄t d̄t Ar̄ h̄nt mixturā sicut stangnum q̄
plus liq̄sunt eo sicciora s̄z et fragiliora eo q̄ vo
lant ab ip̄o pres humide z remanent sicce non
bñ glutinate p̄ter qd̄ frangunt̄ cit̄. Vocat̄ at̄
balbutiens mixtura q̄ in aliq̄bus pub^o mixtio
nis tm̄ attingit et in q̄busdā non. s̄z est oppositio
q̄si per minima sicut hō balbutiens qdā v̄ba at
tingit et qdā nō. ¶ Et q̄ illa non ad plenum
mixta s̄z. ideo etiā q̄n liq̄sunt facile euaporant
eo qd̄ non bñ colligere partes dimittunt se inui
cem. et tunc hūidū non p̄tegit siccū ab incensio
ne et sic cum non retinet humidum ab effusio
ne et euaporatione. ¶ Signū at̄ ei^o qd̄ diu
mus est q̄ q̄n plumbū et stangnum coagulata

aliquādiu iacuerint. tunc exterius q̄diu s̄bunt
 scabiositate erunt fusca. et forte nigra p̄ longitu
 dinem temporis quod contingit absq̄ dubio
 duabus de causis. quarum vna est quia cum
 comprimatur per frigus ad interiora humiduz
 relinquit exterius terreum et siccum et tunc
 hoc inducit fuscum colorem. **C** Secunda au
 tem est qz modicum humidum quod exterius
 est euaporat calore circūstantis aeris et tunc ite
 rum remanebit fuscum terreum colorās. super
 ficie. Propter qd̄ etiā plumbum plumbo nō cō
 solidat̄ cū extremitas vtriusq̄ liq̄scit ferro cadē
 te. nisi prius dura superficies radat̄ et tollat̄ sic
 cū terreum qd̄ ipedit cōglutinationē. eo qz cōglu
 tinatio vni⁹ cū altero est p̄ virtutē hūidi qd̄ istuit
 in aliud z siccū qd̄ stat i seipō. **S**z neqz cōglutina
 tio f. nisi post q̄rasum est vngatur cepto vel ali
 quo pingui qz vinctuoso qd̄ ideo fit qz argētū vi
 uum quod in plumbo est habet humidum vi
 ctuosum sicut sepius dictum est. et ideo non ad
 beret superficiē nisi per aliquod habens simbo
 lum in natura. **C** Es autem conglutinat ferz
 et argentum p̄re alijs cum liquefit est congluti
 natuum metallorum. et causa est quia argen
 tum viuū in eis est bonū et subtile z purz z grā
 humoris viscosi q̄ ē in illo fit cōglutinatio et cūz
 est tale. p̄pter cognatōem et simbolū nature peo

Lib. er. Tercius

netrat in ea q̄ o glutinant̄ z fortiter cōtinet ea sūt.

C Hec igit̄ de liq̄bilitate z coagulatōe metal-
lorum dicta sūt. qm̄ in mech. in communi dixi-
mus de natura liquabilium.

C Capitulū scđ. in de ductibilitate metalloꝝ

D Uctibilia vero vident̄ eē illa sola metalla
q̄ magis z melius cōbus alijs ducuntur.

C Lā p̄o ductibilitatis in genere est q̄ dicta ē
sup̄us humidū vicz in sicco clausum. s; nō oīno
ligatū **C** Lū em̄ hoc solunt̄ p̄ expulsiōnū algo-
ris ligātis ip̄m tūc em̄ natat̄ in terra q̄ etiā fer-
rū z lapides in ip̄o natāt. z nō p̄fundant̄ p̄pter
impetū ebullitiōis z spissitudinis humidū metal-
lici. humidū ei qm̄ ligatū ē p̄ algore n̄hilomin⁹
inest. z cū p̄cutit̄ metallū ei⁹ facit̄ ip̄m cedere cir-
cūstādo z sic cedēdo p̄ducit̄ cōtinue. s; i hac pas-
sione facultatē h̄nt valde differentē **C** Aurū z
em̄ p̄oibus z argentū post hoc sūt ductibilia de-
inde aut̄ cuprū multū depuratū. z post hoc fer-
rū minus aut̄ stagnū z plūbū aurū dicit̄ in dila-
tationē maximā. ita vt pelte fiāt q̄ nent̄ sup̄ seri-
cū z ponūt̄ in picturā. Et adhuc plus cū em̄ p̄-
ducit̄ argentū z ponit̄ sup̄ argentū aurū in sex-
tadecima p̄portione ad argentū vt sup̄ q̄tuor
marchas argenti ponat̄ sexta auri vel nun⁹ m̄
p̄ducit̄ aurū q̄tū p̄ducere p̄ totū argentū ita

¶ non apparet nisi colorans argentū. z si liquā
 tur pelte pducte non apparet auz s; argentū to
 tum ¶ S; si aurū p se nō sup argentū pducā
 tūc non p̄t in tm̄ pducī qz non p̄t portare ictus
 malleoz sine pforatione. argēto at̄ superposito
 defendit ab ictib; Lā at̄ pfecto ē subtile humi
 dū qd̄ apprehendit in se siccū. h̄ em̄ hūidū cedit
 non deserēdo pte p̄inquā s; trabēdo eā z sic cō
 tinue cedēdo mag; z magis pducit̄ Quecunq;
 at̄ min; pducunt̄ p̄t alterā duarū carūz h̄ mō
 in ip̄is p̄tingit. aut em̄ mag; grossum z non de
 puratū h̄nt̄ humidū qd̄ non ē adeo dilatabile
 aut balbutientē passa s; m̄xturā inquantū p̄
 ducit̄ pars deserit pte vicinā extra. quā extēdit
 eā malleus pcutiens. Propter qd̄ etiā in alchīa
 mīcorū opatione p̄bat̄ error incidere. qz p̄pter
 multā m̄xturā alborū vel citrinorū corporū cu; z
 argēto viuo in p̄fectione quā elixir vocāt̄ intrat
 siccū sup humidū in metallis eorūz z non s; for
 titer diacētia z permixta. z ideo frēq̄ntissimē scī
 dunt̄ qn̄ pducuntur metalla q̄ faciūt̄ alchīmici
 nisi valde imitent̄ naturā z opus nature at̄tina
 gāt vel sere at̄tiganē sic; supra diximus. Lū em̄
 miscentur sibi metalla sic; stagnū z es v̄ aliqua
 alia p̄pter balbutientē m̄xturā a; mittunt̄ ducti
 bilitatē z frāgunē qn̄ pcutiunt̄ malleo. eo q̄ non
 permixta s; p̄posita. z vnū subtrauit̄ alterz coo
 n̄ le.

Liber Tercius.

lorans spm nrm Decigit est ca ductibilitatis.

Capitulum tertium de colore metallorum.

DE colorib⁹ at metalloꝝ non e difficile de terminare. tres em colores inueniunt in sps s^m plus & minus qz vnus cois est qui est splendidus fulgor ad modu lucis incorporate in colorato corpe. **A**lteru at q est alb⁹ hnt plura metalla s^m plus & min⁹ & illud qd est albisimu est argentu. post at stagi u. & tertio plubum et minime ferruz. **T**ertius ho color est citrinus vel subrube⁹ que marie hz auru & sub ipso cupru. cupri em color sgit ad nigru adustum.

Supponamus at hic qd in libro de sensu & sensato pbatu est q color sit extremitas pspicui terminati & tuc in quocunq; corpe est pdenstatuz pspicuu claru & purum illud est hns fulgorem qsi incorporate color. **P**erspiciuu em pdenstatum nitet & fulget eo q densitas ei⁹ retinet lumen perueras eius nata est recipere sic potentia ppiu recipit actu. **H**ic origi⁹ & fulgor metalloꝝ cois erit ex aqueo subtili terminatio & pdenstatio in metallis & qdcunq; metallum hz aqueu subtilius & purius & densius illud est plus nitidu et splendidu cu politu est qz in non polito pars ob ombra s prem paru vel multu ipedit splenditatem. **A**uru at poibus ista de ca fulget & post

hoc argentū . ferrum at̄ optime depuratū ab al
 chymicis dicit̄ sic in se aliqd̄ argenti z vicinum
 ee sibi z ideo cū politū est tulget vt speculū . cū eī
 specul. est humidū bñ polibile z terminatū . hoc
 em̄ recipit ymagines p̄pterea q̄ est humiduz z
 tenet, z retinet p̄pter hoc q̄ est terminatū . nō em̄
 sic teneret eas nisi eēt incorporatū bñiduz z termi
 natū z ideo in aere non tenent sic ymagines q̄ tñ
 recipiūt in ip̄o q̄ aer spūalis ex̄ns talia recipit
 fm̄ ee spirituale z nō terminatū ex̄ns non gre
 gat ea in situm z figurā debitā ad representandū
 s̄ est q̄li via p̄ quam transcunt ymagines z non
 sicut terminatū esse d̄ans ymaginib⁹ ¶ Alb⁹
 at̄ color in metallis causatur ex bñido termina
 to a terrestri loco z subtili z digesto . hoc em̄ al
 bissimū est vt p̄z in calce . hoc at̄ est fere in oib⁹
 metallis sed quandoq̄ metalla hoc habent ter
 restre luculentum z impurum vel terre adustuz
 illa vel fusca sunt vt lutum vel nigra efficiuntur
 vt cōbustum terrestre sicut apparet in fuligine .
 ¶ Plumbum igitur ad fuscum colorem semper
 vergit p̄pter terrestre luculentum non ad
 ustum et stagnum minus illo p̄pter minores
 luculentiam . Argentum autem semper nitet al
 bedine p̄pter terrestrem locum et subtilem et
 bene digestum et non adustum .

¶ Ferr⁹ autem p̄pter terrestre in ip̄so adustū

Libert Tercius

est fuliginosus et nigrus. et hac eadem de causa semper
probit rubiginem cuius causa non est nisi quia terrestre ad
ustum habet quia quod est putredo in humidis molibus. Sed
rubigo in ferro. evaporato enim humido remansit aridum
sicca et abustum et redit ad cinerem. ¶ Signum
autem huius est quia maxime tunc probit rubiginem cum alio
quod adurens picat super ipsum sic est sal vel sulphur
vel auripigmentum vel aliquid humidum. ¶ Sed argen-
tum non vergit ad rubiginem sed potius in colorem
azurum. propter multum perspicuum quod est in ipso quod ge-
nerat ex eo colorem saphyrum quod est boni azurum
propter quod hermes dicit et pater alchimie dicit quod si
laminae argenti limantur sale armoniaco et aceto
et suspendantur super alemech quod est genus vasis quod la-
mine transcunt in colorem azurum. et tunc si incinera-
tur laminae cum sulphure ut fiat pulvis et roretur
desuper cum aceto et zeruph quod est herba quedam fer-
mentabitur silice et implebitur azurum. Sed verum est quod
multa adurunt argentum quod non adurunt aurum quia ter-
restre suum et humidum suum minus sed depurata et
minus commixta et ideo quia super argentum bullies vel
calidum valde spargat sulphur convertit ipsum in
nigredinem eo quod adurit terrestre quod in ipso est.
cum autem coquitur in sale et tartaro albescit et depurat
perfecto quia talia acuta adenant terrestre et combus-
tum separet ab ipso et tunc residuum magis purum
albius efficit. ¶ Color autem citrinus in metallis

causatur ex sulphure colorante ipsum. calidus enim
 decoquens fortiter humidum terrestri admixtum con-
 uertit ipsum ad citrinum vel subrubeum colorem sicut
 patet in scia vrinarum et in alchimicis et in lictua ru-
 bea vel subrubea et colera crocea. sicut autem mel et
 fel in quibus egit calor digerens forte actio. Si
 igitur terreum est valde purum et sicut aqueum et calor in
 ipsis non potest ea separe ad combustionem sed digessit et
 alterant colorem eorum in citrinum splendidum et hec est
 causa coloris auri. et tunc non adurit sulphure picto
 super ipsum. ¶ Si autem est terrestre impurum et non
 bene mixtum tunc adurit ipsum calor digerens et com-
 miscens et efficit citrinum quod post modicum tempus de-
 clinat in nigredinem fuliginosam sicut est in creta. et
 ideo omnes ymagines erectae antiquae denigrantur et va-
 sa sicut et sulphure picto super ea calidum aduritur
 valde vehementer est enim in ipso terreum adustum et
 adustibile sicut diximus et cum humido non satis per-
 mixtum. Tanta igitur de causa sunt de coloribus metallorum.

¶ Quinta de saporibus et coloribus metallorum.

De saporibus autem ipsorum et odoribus sicut oportet de-
 terminare eo quod odor sequitur quodammodo saporis
 Generaliter autem verum est de omni metallo quod propter sul-
 phuream substantiam quam habet aliquid habet acuitatis sa-
 poris et quod licet minime videatur in plumbo et stan-
 gno tamen in his probatur per illud quod aqua quam diu currit

vel stat in fistulis plūbe syl' stangneis efficiat in
 testinoꝝ sine viscerū excoꝛiatiua. ¶ De ere at et
 auro non ē dubiū cū illa sint calida et marie es
 q̄ ē aduste sub e. et ferz. q̄ malit̄o. Ex h̄ etiā ē
 q̄s odores eoꝝ aliq̄d h̄nt acutari. Esciteꝝ ge
 neralr verū oim metalloꝝ saporēs ⁊ odores cē
 p̄m aliq̄d fetidos p̄pter eandē de q̄ diam^o sub
 stantiā eoꝝ sulphuratā. maḡ tñ fetida et min^o
 sulphuris malicia facta ē in ipsiꝝ. ¶ In auro cū
 minimū ē fetoris eo q̄ sulphur suū nullaz. p̄l^o
 h̄z maliciā eo q̄ subtile ē nō h̄ns nisi p̄plexiona
 lē vncuositatē. et bñ mirtū sic̄ inferi^o ostēdem^o
 Tñ p̄pter similitudinē sue p̄plexionis et p̄pactio
 nē minus vaporat. et ideo etiā min^o et pene ni
 hil odorat. ¶ Argentū at h̄z terreū nō q̄dē ad
 usum s̄z adusibile. et iō ē maḡ vaporatiuꝝ et
 magis odoriferū q̄s aurū s̄z multo min^o q̄s es. ⁊
 h̄z argentū in p̄patione ad es gustū dulce et o
 dorē dulce s̄z declinantē ad sulphureitatē puaz
 et aurū h̄z dulciore s̄z parū imutat gustū et q̄si
 nō ē sensibile. Ferrū at h̄z terre tre cū sulphureo
 parū mirtū. plūbz at et stangnū hebetes bñt
 valde saporēs et odores p̄pter multā aq̄sitate
 que est in eis. Sed magis in metallis liquidis
 et odorū vaporē perpendunt saporēs eoꝝ
 p̄pter hoc q̄ sapor est sequella completionis
 magis q̄ completionantiū eo q̄ p̄plexionāta

aliqui oīno alios hñt saporē et odores q̄ ipsa
 p̄plexionata. et ideo s̄m aliqd vapor et p̄plexio
 metalli vit dēphendit̄ odoze vel sapore ip̄ius.
C Inter oīa aut̄ metalla magis est vapora
 riuum es et post hoc ferrū. et ideo illa inficunt̄
 vehēmenter saporē aquarum que manant su
 per mineras corū ynde aqua egrediens de ter
 ra in qua est multum es sicut in loco qui vocat̄
 gossaria in quo aqua ita efficit̄ amara q̄ in ea
 nihil omnino viuūt et est amara valde et abho
 minabilis. **C** Signum autem huius est q̄ si
 vinū vel alius liquor p̄ter aqua3 infundatur
 vasi eneo. statim inficitur amaritudine abho
 minabili q̄ vit bibi potest. aqua3 autē non sta
 tim inficit̄ ita q̄ imuret saporē eius propter
 frigiditatem naturalē aque que reprimit euā
 porationem. Si autē diu stet et maxime p̄fun
 de sub terra vbi calor inclusus est et mineras
 e.3 dante facit vaporare inficit̄ aqua saporē et
 odoze **C** Est igit̄ in p̄patione ad oē lapidū ge
 nus sapor et odor p̄pūū metalli qz et lapides
 quidā vaporant et odorant tñ illi veri lapides
 nō s̄t. s̄ s̄t ex lacrimis et gūmis sic̄ kacabre z
 gagares sicut etiā dixim⁹ in libro de lapidibus
C Est tñ sendus sapor s̄l̄r et odor fetidus me
 tallorum licet vinū in p̄paratione alterius dul
 cem vel alium habere dicatur saporē vel odo

rem Sicci at s; vehementer odores eorum z va-
pores. z ido pferunt oculis fluentib; z nocent
valde p cordis. cuius signu est q; operarij q; so-
dunt metalla qn igneunt ea obstruunt os z na-
res duplici vel triplici filtro ne vapore nimis le-
dantur in spualibus. his em preceptue nocent si-
cut dicimus. Tanta igitur de saporib; z odorib;
bus metallorum dicta sufficiunt.

La. v. de creabilitate z icremabilitate metalloz

SEt at de numero eorum q; metallis acci-
dunt z multu indicat substantias eoz; cre-
mabilitas siue adustibilitas z inadustibilitas q;
rum cas z dnas opz in metalloru naturis ago-
noscere. ¶ Scim; at q; aqua fm q; hmoi no
est de numero cremabiliu s; poti; qcunq; vinctu-
osam hnt valde humiditate pmixta cum terrestri
substantia Scimus at sulphur ee valde vinctuo-
sum z terrestre Argentu at viuū esse aqsum cu
subtili terrestri. Scimus igit adustibilitate me-
talloz esse ex sulphure z no ex argeto viuo fm
se ¶ Adhuc at scimus q; oe qd hz cu terrestri
vinctuosam valde humiditate mixta. tres inue-
nitur hze humiditates qz vna valde est aerea
et ignea exteri; partib; adheres. ppter hoz ele-
mentoz eleuatoem qua semper euolant ad su-
pericies reru in qz veniunt inixtionē z pplexi-

onem Aliā at hz magis aqueas sub illa primē
 natantē in pnb^o rei Tertiā at hz humiditatem
 radicatus in iurtā z imersam pnb^o q̄ termina
 ta est ad p̄plexionē z ideo sola p̄plexional^{is} nō fa
 cile sepabilis ab ipsa sine toti^o rei destructione.
Op^oz igit^r z in sulphur^{is} natura sic eē p̄p̄ qd̄
 precipiūt peritiores alchimici p̄ loturas acutas
 sic^o est acerū z lac acetosum z serū caprinū z aq̄
 cicer^{is} z vrina puerorū remoueri a sulphure du
 as p̄p̄ias humiditates. z etiā per decoctōem z
 sublimationes plures factas in alēbico qz vna
 illarū p̄culdubio ignē non sustinet s̄ cremabi
 lis exis cū incendiē in igne cremat sub am me
 talli qz ideo non tm̄ inutilis est ad p̄positū s̄ et
 nocua Scōa at euanida est z euaporat in igne
 z ideo nec illa aliqd̄ p̄fert p̄posito in alchimicis
 intentiōibus. Tertia at radicaliter inherēs
 et intrinseca manet. z ideo p̄fert p̄posito. Silr
 at p̄siderandū est in argento viuo qd̄ ē scōm ele
 mentū metalloz. illud em̄ qm̄ est purū in terrea
 substātia bñ lotū z subtile z ap̄prehensum forti
 ter p̄ mixturā cū hūido aq̄o. z silr hūidū aq̄ū
 nō est habūdās neq̄ diminutū s̄ egle p̄plexio
 ni z virib^o terre qd̄ est in ip̄o. tūc vtrūq̄ defendit
 alterū ab igne vt dicitm^o sepius qm̄ terrenū
 tūc tenet hūidum z nō sinit ip̄m euaporare z hū
 midū extinguit terreū z nō sinit ip̄m accēdi. si at

Liber Tertius

lucentū est terreu vel habundās sup hūidum
vel diminutū ab eo aut certe eqle. s; nō fortiter
a pprehensū in mixtura tūc icend. t et cremabit
et aduret sub am metalli. **S** l; r at si hūidū non
fuerit digestū o grue pplexioni metalli et nō bñ
terminatū aut habūdās aut diminutū oportet
bit necārio cyanescere p euaporatōez et remane
re sub az metalli sicā et cremabilē. **S** cō in h̄ vō
p̄siderādū est in cremabilib⁹ metalloz et ē cre
mabile vbi aliqd̄ istoꝝ inuenit̄ et magis crema
bile vbi plura horum occurrūt. **T** Aliq; ḡ puz
et bonū ppt̄ vtriusq; aditiōes optimas sulphu
ris vicz et argenti viui minime cremaf. q̄cunq;
cremāt alia metalla nō cremaf ip̄m s; depurat
sic sal et later trit⁹ et sulphur et arsenicū et h̄mōi
Argentū at post h̄ minus eo q; sulphur suū h̄z
aliqd̄ aq̄itatis sulphuree et s. l; r suū argentū viui
et iō cū euaporat hec aq̄itas tunc denigrari per
adurentia primo incipit argentū et postea ad
urit̄ adurentia vt s; sulphur et argentū et ea q̄
deā s; et plura alia q̄b⁹ alch̄mici vtunt̄. **E**s
at multū adurit̄ q; sulphur nō h̄z bñ retentū in
aq̄o argēti viui et terrestre nimis. et iō de facili
cremaf̄ valde. **E**t vidi ego q; in mōte eris signa
viridia ad lapidē eris apodiata fratisz cremaf̄
ppter̄ habundātiā sulphuris et pinguedis egre
dientis de lapide eris. **F**errum at adurit̄ in

Solium lxxxvi

rubeum multum eo qd terrestre in eo superat et
incendit. Et Strangū et plumbū non bñ hñt
a lutea pingui substantia emundantur argentiū
vium et sūr nūms est aquosa. et ideo euanesce
re p ignē aquosa adurit lutea substātia vinctu
sa in ipsis. Hec igitur de cremabilitate et incre
mabilitate dicta sunt

¶ Capitulū sextū qd generatio metallorū
ad se inuicem sic circularis.

Is at adiciendū est cōe oibus metallis eē
qd ppinq est valde materia eoz. Scm
qñ ex his q in scia p geneos determinata sunt
qd inter habentia symbolū in materia et p
tib⁹ et potētis naturalib⁹ facilis ē trāsmutatio
ad inuicē. ppter qd et multoz pboz quozū nū
paterē Hermes termegistus q p pōeta philo
lophoz vocat assertio est circularē esse metallo
rum generationē et se inuicem. sicut et circularis
est generatio elementozum qd etiaz mihi videt
verissimū ¶ Cum cñ in materia non distent
remota et ppinqua sicut et priorib⁹ ptes differē
tie eoz sumunt penes vtriusqz ptes materie de
puratas et digestas eē nō depuratas et idigen
tas Cōtingit at oē ipurū et idigestū depurari
et digeri. si pūlet frutes natales digestis. si
git et oē digestū molitūm pati. aut p m. t. d. e. z. i.

Liber Tercius

digesti aut forte debilitato calores terminante.
Coniungit igitur materias primas elementorum
ad inuicem transmutari quod transmutata necesse est ipsa
ad inuicem esse transmutabilia. Per hunc igitur mo-
dum contingit circulariter esse et se inuicem metalloꝝ ge-
nerationem. Probant autem hoc experientia tam in natu-
re operibus quam in artis sollertia. In nature enim opi-
bus visu proprio didici quod ab una origine vena flu-
ens in quodam parte fuit aurum purum et in alia parte
argentum huius sibi admixtam calcem lapideam. et dixe-
runt mihi fossatores et depuratores metalloꝝ quod
hoc frequenter contingit. et ideo dolet se inuenisse
se aurum quod aurum est proprie origine et tunc deficit ve-
na. Ego autem diligenter tunc examinans inueni alii
quod generis evalis in quo conuersa erat minera in
aurum et aliud in quo conuersa erat in argentum vas
enim quod habebat aurum fuit lapis durissimus in ge-
nere de numero eorum lapidum et quibus cum calibe
excutitur ignis et habebat aurum parum et non incor-
poratum sed in cavo sui inclusum et modicum frei sub-
stiti erat inter pres lapidis et auri et erat lapis apertum
huius foramen ad venam argenti quod transiit per lapidem
nigrum non multum durum sed terrestre et cassum est ni-
grum et erat illorum lapidum et quibus fiunt tegule
ad regendas domos. probat tamen quod ex vno loco quod
erat vas materie mineralis evaporauit vtrumque
et diuersitas depurationis et digestionis diuer-

fitatem metalli fm spem fuerat operata ¶ Ar
 tificiū at expimentū ē qđ faciūt alchimici q̄ vnā
 spem metalli si cū natura operant̄ deducunt in
 aliā quēadmodū dcm̄ est. Sic igit̄ nō est ipro
 babile circularē ex se inuicē esse generatōem me
 tallorū z hoc solū metallū est p̄riū inter elemē
 ta z p̄muta ¶ Sz non lateat nos q̄ in oībus
 q̄ circulares et se inuicē hūt generatōes facilioz
 est trāsitus eorū q̄ in plurib⁹ hūt p̄uenientiam
 p̄pter hoc etiā ex argento facilius fit aurum q̄s
 ex alio metallo. nō em̄ mutari opz in ipō nisi co
 lorem z pondus z hec de facili fiunt. p̄pacta ei
 substantia magis adheret. p̄ certo pondus die
 minuto aq̄o z aucto bono citrino sulphure d̄nt̄
 variabit̄ color. hic autem modus est z in alijs
 ¶ Tanta igitur de communibus passionib⁹
 metallorum dicta sunt.

¶ Incipit quartus liber in quo determinat̄
 tur de metallis in speciali

Am ordo expostulat vt de metal
 lis in sp̄ali differamus qđ fieri non
 potuit nisi prius eoz nature rōes z
 accidētia determinarent̄. a cōibus
 em̄ p̄cedit speculatio vsqz ad elementa p̄ricula
 ria sicut in principio p̄hico z est determinatum
 Dicentes: igit̄ in sp̄ali de metallis tangem⁹ p̄ā

Liber Quartus

mo de his que q̄si vltia metalloꝝ s̄s̄ sicut pater
et mater. sic̄ dicunt me: bapboice loq̄ntes au
crozes alchimie sulphur em̄ ē q̄si pater ⁊ argen
tū viuū q̄si mater ipoz. qd̄ ouenient? d̄r si sul
phur dicat̄ eē in p̄mixtione metalloꝝ q̄si substā
tia seminis paterni ⁊ argentū viuū sic̄ menstru
um qd̄ coagulat̄ in substātiā embuonū. ¶ De
suba igit̄ ⁊ de gnatione sulphuris notandū est q̄
cū liq̄scat od̄ calidū siccū ⁊ coagulet̄ frigidū. oꝝ
ip̄m h̄ ē aquam p̄ ea q̄ determinata s̄s̄ in libro
merbeoz. ¶ Cū at̄ sit p̄minuibile in puluer
rem q̄n̄ cadere op̄ ⁊ ip̄m h̄ ē subam terrestrē sic
cam valde. cū illud sit facile inflamabile et ad
berens oꝝ qd̄ h̄eat subam vinctuosam viscosam
valde vt p̄ vinctuosam subam sit inflamabile ⁊ p̄
viscosa s̄ sit adherēs. flāma at̄ ip̄m ē multū fumo
sa q̄si ad saphirinū declinante ad nigredinē ha
bēs colorē. ¶ Ex his igit̄ scim⁹ ip̄m esse p̄posi
tū q̄si de quoz substātijs aut̄ de trib⁹ ad min⁹
qm̄ cū penetrariū sit et attractū vt d̄r Ziuicē.
in sua simplici medicina oꝝ qd̄ in ip̄o sit substā
tia ignis p̄pter qd̄ etiā calidū et siccū in quarto
gradu p̄nuntiat̄. Cū at̄ sit facile inflamabile oꝝ
ip̄m h̄ ē subam aereā ⁊ cū sit liquabilis calido
sicco oꝝ ip̄m h̄ ē subam humidā aq̄am. et cū sit
p̄minuibile et elicabile oꝝ qd̄ sit suba terrestra
oꝝ s̄ abas substātijs b̄z ita habūde q̄ in opae

tionibus et in passionibus eius expresse et euiden
 ter manifestat. **S**icut autem in ante habitis dixi
 mus orationibus que habent humiditates tres, duas extrinse
 cas et unam intrinsecam et hoc bicrepetere non orationibus.
Sed hoc obseruandum est quod fumus eius indi
 cat terreitresubam que est in ipso esse valde ignibi
 lem et cremabilem et fetorem eius indicat ipsam esse val
 de indigestam et non terminatam. sed potius calore cor
 rumpente esse corruptam quam per digestionem completam. et
 hec impletio sui facit quod potest esse materia vniuersi om
 nium elementorum. si enim esset completa ad completi
 onem unam determinate. tunc proculdubio non
 esset. ouertibile ad alia nisi prius illa tolleret. sed
 nunc propter suam incomplexiorem ouertibile est in omnia
 sicut semina et alia ex quibus generantur res na
 ture. et ideo sagax natura habundat in sulphure
 vbiunquam est locus generationis metallorum.
 Cum autem sit calidum necessario erit aperitum
 et terminatum humidum se tangens et cum sic
 cum hoc siccum erit acutum quia calidum et siccum est
 acutum. et ideo habet virtutes sigillantes et forma
 tis et non recipientis propter quod et patris et mater
 culi semen ponit a termegisto hermetice. **S**ed
 obseruandum est quoddam calidum siccum esse coniunctum
 humido frigido in eadem completione et hec completio
 est hermosifrodita sicut in plantis apparet que vbius
 impregnantur et impregnant. tale autem non est sul

Liber Quartus

phur in substantia sua, ppter qd in substantia propria
nō generat qdōdam neq; pater s; sicut masculus
ex substantia sua generat in alio. h̄ est in sanguine
mēstruo ita ⁊ sulphur facit in argento viuo. ⁊ in
seipso nō generat oio ¶ Est at in colore citri-
num ⁊ aliqñ albidū qsi palearē h̄ns albedinem
hoc ē sic; est albedo palearū tritici. cui⁹ cā est ca-
lidū qd est decoqñs hūidū ⁊ uertens ipm ad
citritatē ⁊ ppter h̄ videt esse sulphur id qd re-
sulcat in viscerib⁹ terre ¶ Eū em̄ terrestre cō-
mūcet cū aqueo calore coqñte sic; in corporib⁹
aialis cib⁹ et chunus cibi p̄mixtus ē. ⁊ spuma il-
lius in superficie bullēs uertit in colerā citrinā ⁊
Ita videt q; sulphur sit sic; spuma ei⁹ qd cōmū-
cet in viscerib⁹ terre et ideo citrinū ⁊ siccū ⁊ cali-
dū. ⁊ si qd est mag; decoctū ⁊ mag; terrestre vi-
detur eē sic; subcitrinū ad albedinē palearē de-
clinans ¶ Diuidit at sulphur in viuū sulphur
et fusum. viuū at est sic; de terra accipit. non vi-
uum. at est fusum postq; est liq̄factū ⁊ non diffe-
runt nisi p̄ accidēs Inuenit at forte aliqđ ad ru-
bedinē ⁊ forte nigredinē declinās ⁊ h̄ est ppter
calorē adurentē ⁊ uicentē in ipō. Intm̄ igit de
natura sulphuris determinatum sit a nobis

¶ Capitulum .ij. de natura argenti viui.
Argentū at viuū h̄z substantias duas p̄ci-

pales fm oēs phisicos. vnā q̄dem aq̄am alterā
 aut̄ terreā sic̄ sepi⁹ dcm̄ est. terreuz at̄ suū aliqd̄
 sulphuris h̄z licet dicāt q̄dā auctores alchimie
 non eē in eo nisi subam aq̄am. dicūt at̄ hac aq̄az
 calore sulphuris inspissari. cū tñ in se non sit ni
 si aqua qd̄ oīno ip̄ossibile est qz nos iā determi
 nauimus in methcoris q̄ aqua nō inspissat̄ so
 la remanens nisi frigiditate ip̄am ad terrā p̄uer
 tente. s̄z calore nullo mō est elixabilis Amplius
 at̄ nos scim⁹ ex p̄cipijs phisicis q̄ nō adheret
 tāgenti qd̄ p̄uenit aque ex subtili terreo qd̄ est
 in ip̄o. est at̄ fortissime p̄mixtionis. ita q̄ si subli
 met̄ soluz in vase vitreo cū longo collo p̄parato
 semp̄ manet idē q̄ntenscūqz sublimet̄ z non exico
 catur plus neqz indurat̄ nisi hēat respiraculū p̄
 qd̄ fugiat ¶ Est at̄ argentū viuū sic̄ suba ma
 terialis metalloꝝ sicut menstrū est embrionis
 ex quo p̄tute sulphuris digerent̄ ip̄ni z adurē
 tis oē metallū generat̄. cum at̄ p̄uerti incipit ad
 spēm effiat̄ glandulosum p̄io z postea p̄stare
 incipit paulatim et̄ p̄uerti ¶ Differentie at̄ ar
 gētū viuū s̄z q̄ qd̄dā est extractū de minera sua
 et inuentū viuū. z qd̄dā est abstractū de lapide
 in quo generatū est p̄ adustionē sic̄ extrahit̄ ar
 gentū vel auꝝ de lapide z fm̄ h̄ p̄pter acumen
 d̄z eē de genere venenoꝝ ¶ Est at̄ frigidum z
 humidū in gradu sc̄do z p̄pter h̄ dissoluēs nera

uos ⁊ paliticans ⁊ pimens pediculos ⁊ lendes
 et hmoi ex poroz puteedine generata Argētū
 āt viūū cū sulphure ⁊ sale armoniaco sublimato
 ꝓuertit in puluerē rubeū splendētē ⁊ itez vltū
 in igne redit ad sub am hūidā ⁊ fluentē ⁊ forte
 illud qđ ꝓfocat in collo vallis i quo fit subliatio
 qđ alutel vocat ⁊ ꝓuertit in silitudine lapidis qđ
 est in colore sic alabastrū qđ dū postea in igne af
 fat redit ad argentū viūū ¶ Sūt etiā dñe vi
 ui argenti qđ magis in metallisq; in simplici argē
 to viuo inueniunt lateū ⁊ puruz ⁊ alie qđ supius
 enumerate sūt. ¶ Et est mirabile de hac mate
 ria qđ q̄tenscūq; sublimat ꝓ se solū nūq; residet
 aliqđ de puluere ifundo vasis ⁊ qū redit ad spe
 cie argenti viui q̄si nullus defect⁹ inuenit in ꝓ
 dere qđ absq; dubio ꝓtigit ꝓꝓ nimitā terrei sui
 cū aque suba ꝓmixtionē sua em̄ humiditas vif
 cosa ita tenet terreū qđ cū vaporat totū fert se cū
 in collum alutel. ⁊ ibi ꝓfocatus spūs ei⁹ recedit
 in eadē spē ad fundū nō induratū vel variatur
 in colore vel pondere l' sapore l' odore ¶ Est tñ
 fugiēs in igne ⁊ i corpās q̄tenscunq; metallis ꝓ
 miscef. ꝓpter qđ ab hermete vocat sic sulphur.
 Dicit ā Fluce. qđ albedo ei⁹ est ab aq̄sitate ⁊ ter
 reitate subtili decocta cūz aere qđ spūaliter inter
 ceptus est in ꝓmixtiōe ipi⁹ ¶ Dia āt ista dicta
 sūt vt sciat argentū viuum non eē nisi materiale

Folium re

in metallis qđ absqđ dubio mortificat p aquas acutas z p naturā z p artē z postqđ mortificatū est omiscabile est corpihus z colorat ea. vi ar sulphuris z vapore congelat z deducit ad duriciem et formas diuersoꝝ metalloꝝ z ex h̄ qđ vltra modum bibit sicco z tredo retinet ne fugiat ex corporibus quibus permixtum ē in igne Decigitur de argento viuo dicta sunt.

Capitulum.ij. de natura plumbi

Ultra eundē modū determinat de plūbo qđ minus oib⁹ alijs metallis addit super materiā argenti viui ppter qđ etiā dicitur Ar. z A uicē. qđ cū fuit plūbum pculdubio videt eē argentū viuu **C** De ppositiōe igit plūbi p subaz p certo credit qđ suū argentū viuum est multuz respectu sui sulphuris. z iō colorat colore argēti viui z non sulphuris z forte sulphur parum intrat in compositionem plumbi per substantiaz sed multum per qualitatem et ideo decoquit ipsum colore suo et conuertit ad plumbum speciē sicut coagulatum paruum per substantiam coagulat multum delacte. Argentum autem viuum plumbi in qualitate est non bonum sed aquosum et luculētum. et propterea in igne de facili euaporat aquositas et remanet puluis terrestris sicut cinis qui relinquitur etiam ex lutea

Liber Quartus

substantia plūbi. et qz vis sulphuris est in plūbo
vt dixim⁹. iō vapor ei⁹ ericcat argentū viuū; si
cut vapor sulphuris. non em̄ p̄t eē q̄ due sube
eundē z eodē mō faciāt effc̄m nisi p̄ aliq̄d vnum
q̄d est in eis. Dixim⁹ at̄ in p̄cedentib⁹ q̄re habe
ret colorē fuscū. ¶ In effectu h̄o plūbū est frigi
dū p̄strictiū z sp̄alem h̄z p̄tutē p̄tra libidinem
venereoz z p̄tra pollutiōes nocturnas si ex ipso
circulus factus latitudinis duoz digitoz po
natur circa renes z cāphora pungatur. s̄z cauen
dū est ne frigiditate sua iterius nimis stringens
materiā sursum p̄pellat ad caput z manā v̄l ep̄i
lesiā inducat. cauendū etiā ne paralysim indu
cat inferiorib⁹ mēbris vel stuporē ¶ Hec igit̄ ē
natura plūbi in sua p̄mixtione z effectu ¶ Her
mes at̄ q̄ multū de trāsmutationib⁹ metalloz
p̄bauit in alchimis suis sic tradidit q̄ si plūbi
lamina sup vas cū mulso z forti aceto suspendā
tur ita q̄ vapor aceti p̄tinue laminas illas tan
gat. vapor ille p̄dēnabit z corrūpet plūbi sub az
et in puluerē p̄uertet q̄ colorē albū h̄z z ceru
sa vocat̄ ¶ Si at̄ acetū sup ip̄am laminā fun
dit̄ albecit multū z destruit p̄sa vice p̄tutē ace
ti. ¶ Cā aut̄ p̄ certo hui⁹ est qz acetū licz sit he
bes in substantia p̄pter suā frigiditatē tū est acu
tum in actione p̄pter h̄ q̄d est reliq̄e cuiusdā igni
s qui exolat̄ ex ip̄o sic cinis est reliq̄e ignis

in lignis ¶ Illo ḡ acumine penetrat in substan-
 tiam plūbi qñ fuerit plūbū exterminatū ⁊ lauat
 a sorditie agentū viuū ⁊ gelatur qđ est in ipso ⁊
 facit ipm eleuari sup superficie ⁊ lamine sic grana
 milij ⁊ tunc albesunt ppter maiorē depuratōez
 ipoz ¶ Amplius at adhuc tradit hermes qđ
 plūbū adustū cū eo qđ adurit ipm sic ꝑ capue ē
 sulphur vl' arsenicū generat sublimatū obscurū
 colorē simileū h̄ est rubeū q̄ sit citrinus cū exp̄s-
 sior ⁊ fortior fit ignis. Si tñ ulla suba cuz aceto
 calcinet ⁊ desiccet reuertit̄ albus color ceruse cu-
 ius trāsmutatōis cā est qz reuera h̄z sulphur et
 argentū viuū vt dixim⁹ in sue subātie ꝑpositiōe
 ¶ Cū at sulphur adurit ⁊ auget̄ rubescit. cui⁹
 signū est qđ facientes miniū faciūt ipm de subli-
 mato ex sulphure ⁊ argento viuo. obscurus at ē
 color ppter luculentā plūbi qñ at fortior fit ignis
 luculentia prima ꝑsumit ⁊ clarescit color. et
 cū sulphur maḡ exurit̄ q̄z argentū viuū in igne
 diuturniori remittit̄ rubedo q̄ ē ex sulphure ter-
 restri obusto ⁊ temperat̄ albedine argenti viui
 manet ⁊ tunc resultat color citrinus q̄ est sic̄ si
 albū qđ penetauerit in rubeū ⁊ est tēperans ru-
 bore ipi⁹. Sicut tñ tradit hermes si ignis forti-
 or his oib⁹ adhibeat ⁊ assent̄ ista in igne forti-
 ter tota substātia sulphuris assumit ⁊ vis aceti
 destruit ꝑ euaporatiōem ⁊ tunc ex pulueribus

dicitur substantia plumbi sic prius reuertet. non tamen
 eiusdem ponderis neque eiusdem puritatis neque eiusdem
 densitatis cuius prius fuit. Et non est autem pretereun-
 dum quod sicut diximus plumbum habet multam aquosita-
 tem et parvam mixturam et ideo depurando metalla
 alia preterea ab igne sicut argentum et aurum pre-
 gunt plumbo quam puratur et ideo dixerunt quidam impi-
 ti de plumbo quod habet congregare heterogenea et separare
 re heterogenea. Et erroris eorum causa est quod cum
 videtur liquatum plumbum cum argento et auro recurrit
 argentum sicut ad unum locum et lapilli sicut ad alium sicut
 insunt et plumbum sicut ad tertium. Errant autem hi. ista enim
 congregatio et segregatio non fit ex plumbo sed calore
 re ignis sicut ostendimus in quarto meteororum.
 Nec plumbum purificat argentum per se sed per accensum. ca-
 lor enim ignis purificat per se congregando purum cum
 puro et segregando impurum sicut deum est. Sed
 cum argentum sit humidum et ignis siccus refugeret
 calor ignis ab argento nisi per aliquod uniret eadem. et
 hoc est plumbum quod calefactum in suo humido quasi
 elixando digerit et depurat argentum. multum autem
 pondus plumbi est ex lutea suba ipsius et humida
 cuius partes sunt multum. propterea licet sint molles eo
 quod indigestionem passae sunt ex molinse sicut superius
 determinatum est.

Et capi. iij. de natura et proprietate stanni.

DE stanno at̄ fere lic̄ de plūbo determinā
 dū est. hoc em̄ valde vicinas habet speci
 es metalloꝝ. ⁊ par̄ ad se inuicē differētes nisi q̄
 stannū albi⁹ est ⁊ purius. hui⁹ at̄ cā nulla p̄t esse
 nisi quā añ nos assignauerūt philosophi q̄ suū
 argentū mundius ē q̄ plūbi ⁊ forte d̄ sulphure
 h̄z parū potius v̄tute sulphuris ⁊ vapore exco
 ctū in metalli spēm q̄ multe substātie sulphur̄
 admixtionē Balbutientē h̄z valde p̄pōez. ⁊ hu
 ius cā p̄t esse mortificatio argenti viui ex aliquo
 vapore dissolutiuo vel alia lotura aque acute q̄
 disiungit partē ei⁹. Dico aut̄ vapores aut aquā
 non p̄ quā transierit argentū viuum postq̄ ar
 genti viui acceperit spēm. s̄ potius q̄ itrauit in
 ip̄am substātiā argenti viui. tale em̄ aq̄um iā in
 se fractū est ⁊ par̄ viscosum ⁊ facit rigescere pres
 te. reas sibi admixtas ⁊ nō bñ misceri ⁊ p̄tinua
 ri. rigidū em̄ ⁊ iduratū in superficie nō bñ miscet̄
 aliq̄ ⁊ nō bñ p̄tinuabile. p̄inquo sibi coniuncto
 Nec igit̄ cā existimāda est eē sue balbutiēt̄ mix
 tionis Cū at̄ in se balbutiat oīa metalla q̄b⁹ ad
 miscet̄ balbutire facit et aufert ab eis ductibilit̄
 tatē vt d̄t hermes et cū in seip̄o p̄ducit cito san
 ditur et de facili. ¶ Conuenit an hoc metalluz
 cū plumbo in hoc q̄ neutriū p̄trahit rubiginē
 sed potius ex corrūpentibus et ex seip̄is p̄hunc
 squalorem et sordiciem quandaꝝ sed plumbum

Liber Quartus

plus q̄ stannuz Conueniunt etiā in hoc q̄ neu
trū est sonoz multū p̄ seipm. ¶ Et cā primi q̄
dē qz non s̄ h̄ntia aliquē humorē calidū aq̄uz
vel valde paucū acutū q̄ corrupat terreū qui ē
in ipsis z ouertat in rubiginē. Eā at rubiginis
nō est nisi terrestre adustū Eā at scōi est molli
ties z humor qz cū pcutit molle z humidum ce
dit in sui empipeduz z sō non a tota superficie ex
pellit aerē q̄ est cā sonoritat̄ sic̄ in scia de aia o
stendit ¶ Maḡ tñ stannuz q̄ plūbū h̄z sono
ritatis z qz hebetē h̄z sonum. ideo ea q̄ acute so
nant sic̄ es argentū z aurū. stannum tēperat z
grauat sonos eoꝝ. z ideo admiscēt̄ eri in fusio
ne cāpanaz ¶ Qd̄ at d̄t hermes in alchimic̄
qz stannuz p̄pter suā nimiā siccitatē corpa q̄bus
admiscet̄ frangit̄ z ductilez materiam in eis de
struit. intelligit̄ eo mō quo dcm̄ est qz ex acuto
vapore vel lotura vicz ip̄m exiccatas h̄z terre
stres ptes q̄ s̄t̄ in ipso qz aliter falluz eēt cū vide
amus ip̄m eē molli⁹ mult̄ alijs metallis ¶ Di
cunt at stannuz fusum cito putrescere z plūbuz
manere z crescere sub diuoz in terra qd̄ z proba
bile ego iudico qz cū expriment̄ z uenire videt̄.
¶ Hui⁹ igit̄ cā est q̄ in de celo z mundo assigna
nata est. cā em̄ corruptionis elementoz ē qz ele
menta mouent̄ ad se inuicē. z cū nō fort̄ est liga
tura mixtionis. tunc vnūq̄d̄qz elementoz eua

dist ab altero Jā at dcm̄ est male eē mictū stan-
 nu3. z ideo cū igne debilitat̄ z a loco sue genera-
 tionis remouet̄ citius alijs metallis corrūpitur
 Plūbū at̄ grossum ē valde substantia sua de ro-
 rib⁹ z pluuijs ibibitis hūorem paulatī minera-
 lem facit z ad se p̄uertit. z ideo p̄ diuturnitatez
 ipis incrementum capit aliqñ ¶ Inuenit̄ aut̄
 stannuz duplex. s. dur⁹ z sicc⁹ qd̄ venit de an-
 glia sue britania z mollius aliqñtulū qd̄ in ger-
 mane partibus habundantius inuenit̄. Nec
 igitur de natura stanni a nobis dcā sufficiant

¶ Ca. q̄ntum de natura z p̄plexione argenti

DE argento aut̄ post h̄ decemus eo qd̄ in
 colore s̄m aliqd̄ videt̄ puenire dict̄ metal-
 lis. cū at̄ nos nō sciam⁹ p̄positi naturā nisi scia-
 mus ex qb⁹ z q̄t z qualib⁹ p̄ponit̄. oz nos de ar-
 genti natura inuestigare ¶ Flos at̄ p̄ ante dcā
 iam certificati sum⁹ q̄ argentū viuū in p̄positio-
 onē argenti venit qz s̄m colorē ei⁹ colorat̄ z h̄z
 actum illi⁹ qñ liq̄scit. tunc em̄ non adheret tan-
 genti nec q̄scit in superficie vna neqz oīno diffū-
 ditur vt aqua vel oleū vel vinū vel alius liquor
 Decāt̄ tria primū argento viuū videm⁹ in eē.
 Si igit̄ argento liq̄facto ista pueniunt opz q̄
 hoc sit gratia argenti viuū qd̄ venit in p̄positio-
 nem substantie ipsius ¶ Cū at̄ splendissimū sit

argentū fulgens in albedine ⁊ bñ pollibile. opz
 q̄ hoc hēat rōe argenti viui multū digesti et de
 purati ⁊ p̄ subtilissima omixti. hoc ei etiā hz q̄
 nō tā fetidū sit. nō est tñ fridū sicut alia metalla
 de qb̄ iā habitū est **C** Scim⁹ at̄ p̄ ea q̄ añ dca
 it̄. q̄ tā sulphur q̄ argentū viuu et qd̄libet qd̄
 ex sua oplexione est hūiduz et p̄ ignē liq̄bile hz
 tres humores sic̄ et viuētia plante et aialia q̄z
 qd̄ vnus crassus et idigestus est et enatās sic̄
 pinguis sic̄ adeps vel oleū et hic facit res inflā
 mabiles Alius at̄ est sic̄ flegmatic⁹ humectās
 partes rez et nō generās vel augēs **C** Terti⁹
 est radicalis essentialib⁹ p̄tib⁹ rei ibibitus qz ex
 ip̄o partes essentielles rez ostant et per ip̄m au
 gent et nutriunt **C** Argentū at̄ iuuenim⁹ durū
 et siccū Opz igit̄ q̄ ab humorib⁹ duob⁹ supflu
 is sit multū emēdatū ⁊ subtilitas terciū facit op
 timā ip̄ius omixtōem **C** Lū at̄ ostant argentū
 odor sentit̄ sulphuratus. o3 igit̄ aliqd̄ de suba
 et q̄litate hze sulphuris. hz em̄ ex colore sulphu
 ris fermentatōem et digestionē ad spēm metal
 li. et de substātia qd̄ hz paruū p̄pter qd̄ etiā nō
 colorat ip̄m sulphur. s3 de v̄tute et q̄litate mul
 tū accipit a sulphure qz calore ei⁹ osumptū ē in
 eo hūidū dupl̄r de quo dixim⁹ et terciuz cū ter
 reo subtili optime est omixtū **C** Calor em̄ sul
 phuris et vapor et maxie sulphuris bñ mūdati ⁊

sublimati dealbat optime et digerēdo subtiliat
 et optime et fortissime omiscet. qñ etiā a sulphu
 ris sub a duo extranei humores artificio et inge
 nio nature purgati sūt. hoc em̄ artificiuꝝ oī arte
 certius et subtilius est. et ideo certissimū tūc hꝝ
 effectū Tunc igit hñs naturā argēti viui qm̄ ē
 metallū ex purgatissimo argēto viuo calore de
 purati sulphuris ad spēm splendidā deductuꝝ
 et iō nccario albū et fulgens q̄ at sicut dictū est
 et iccatū sit oñdit hoc q̄ tinnulū est et sonorum
 valde qd̄ non esset si esset superflua infectuꝝ hu
 miditate. Hec at digestio dat ei potentiam ad
 actū quē agit. inuenitur em̄ in effectu frigidum
 ppter argenti viui habūdantiā q̄ est in ipso. sed
 ppter sui humidi optimā digestionem et subti
 liationē est qd̄ cōfricatum spēbus aliq̄bus vel
 etiā omixtū valet spūalibus ꝛ ꝑcipue ꝑtra tre
 morem cordiū. **CS** admirabile est q̄ supra
 diximus q̄ melius in hac spē metalli inuenitur
 molle sub terra sicut spisse pulres. cuius procer
 to cā est habundantia argenti viui qd̄ fuit in lo
 cis illis et cū ex humoribus duobus terci⁹ sepa
 rat⁹ est in ꝑpōem argēti tūc alij duo circa ipm̄
 in sorditie materie remanēt et hec albedo moll
 ē glādulosa significās nihil de supfluo idigesto
 in naturā argēti eē assūptū. ppter qd̄ i igne positū
 frati euaporat i nāle hūidū dū mollificat ꝛ ꝑsta

Liber Quartus

re incipit humidū qđ est de substantia argēti po-
 sitū ad aerē infrigidatū coagulat z ē argentiū z
 litargirū illi argēti hūidi p oib⁹ valet litargir⁹
 ad elixir albū in alchimic⁹ qz litargiruz⁹ h est de
 humore q dispōnem hz ad argentiū z est aliqd
 argenti in potentia. sicut adeps aliqd est aialis
 ¶ Purificat at argentiū in igne cū plūbor tūc
 p vitionē exalat plūbū z sepāt sordes ab argen-
 to sic⁹ dixim⁹ sup⁹ ¶ Qđ at incorporatū lapidi
 inuenit tuncoz in molēdino farinari z pminui
 vtrūqz lapidis vicz substantiāz z argēti. pminuit⁹
 em pūb⁹ z diuisis facili⁹ vnuz sepāt ab altero et
 substantia lapidū tunc nō exurit argentiū ¶ Et
 et h nō est silendū q aliqui in theutonia inuentū
 est multū tenax z sicū fere depuratū. z h duob⁹
 mod⁹ his tēporib⁹ nris accidit. vno qđē mō in-
 uentū fuit vt colūna stās sub terra z exccatuz z
 tenax valde z flexibile. alio mō inuentū est extē-
 sum p terrā sic⁹ corde z fuit eiusdē qntitat⁹ sic⁹ il-
 lud qđ inuentū fuit p modū colūne ¶ Cā at fi-
 gure nō fuit nisi diuersitas loci q erat vt vas in
 quo p̄focatus vapor in argenti materiā puerre-
 bat ¶ Cā at viscositat⁹ z cremabilitat⁹ ipsius
 erat q licet supfluū humidū in magna pte euas-
 porasset. tū adhuc aliqd adhibebat extrinsecus
 substantie argenti sic⁹ humidū flegmaticū extri-
 secus adhiberet mēbris z mollificādo resoluit ea.

quod cum purgatur per ignem, redit substantia argenti purissima. ¶ Sulphur autem exurit argentum quoniam spargitur super argentum liquefactum, et denigratio argenti ostendit quod adurit per sulphur sicut dicimus superius. Sulphur enim propter affinitatem nature metalla adurit, et non magnam adustionem infert rebus alijs sicut lignis et lapidibus, et si spargatur inflammatum super ea. Hec igitur decem sunt a nobis de natura argenti.

¶ Ca. sextum de natura et coniunctione eris

Rubea autem metalla in colore admixtione diversis stibis dicitur, sicut satis ostendimus cum de coloribus metallorum ageretur. Habet autem ferrum finem seipsum determinatorem extra alia elementa. ¶ Dicimus igitur eris compositionem supponentes quam iam dudum probata stibis omne metallum ex sulphure componi et argento vivo. Bonam igitur argentum vivum esse bonum non feculentum sive luculentum, non tamen ab humore extraneo omnino purgatum, et substantiam sulphuris esse feculentam et adurentem et in parte accensam et sic argento vivo per substantiam et qualitates misceri, tunc enim absque dubio convertitur ipsum in ruborem et non poterit eidem propter utriusque non plenam subtiliationem bene misceri et tunc efficiet eas quod non est omnino bone coniunctionis, propter quod multa in se resolvit et multum evaporat in igne, quia cum sulphur in parte incensum est, id est quodam parte argenti vivi amplius est

alie purificantur et consumitur in eis superfluum humore
 dum et in illis partibus videbitur habere venas auri. ¶ In
 alijs autem ubi minus digestum est erit scabrosum et igne
 nobile et terrestre propter adustionem. et hanc diuersita-
 tem in cupro quod inuenitur in theutonie partibus in loco
 qui gossaria vocatur expressisse inuenimus. et ideo etiam si cuprum
 melius omnibus alijs estimatur tanquam venas auri hinc in
 mixtas et non est improbabile quoniam sulphur illius etiam
 sit mixtum cum arsenico rubeo in aliqua quantitate et ideo
 fit magis adures sulphur illius metallum quam alterius.
 ¶ Hinc igitur scimus materiam etiam quam est metallum
 ex argento viuo plusquam oz aliquantulum hinc per
 admixtionem adurentis sulphuris ad formam ruboris
 deductum. ex aqua autem natura sulphur sit adurens in
 precedentibus factus detratum est. ¶ Arsenicum autem calca-
 cinatum fit quod dicitur nigrum ex rubeo. sed postea sublimato
 tum in alutem quod est vas opertum cum collo alto ut se-
 pius diximus reuertitur album ad instar niuis et
 si sepius iteretur talis calcinatio et sublimatio tunc
 efficitur multum album et acutissimum. et ex acumine
 erit coniunctum liquido penetrat in ipsum et auertit in eam
 dorem. si tamen diu stet in igne es expirabit arsenicum
 et tunc redit pristinum color cupri sic de facili pro-
 batur in alchimis. ¶ Dicitur quod in cupro multum
 operantur in nostris partibus plusquam vicis et colome et in
 alijs locis in quibus sui et vidi quod expti auertunt cuprum
 in auricalcum per puluerem lapidis qui calamia vocatur

z cū euaporat lapis adhuc remanet splēdor ob-
 scurus declinās aliq̄ntulū ad auri spēm. Ut āc.
 albi⁹ efficiat z ita citrinitati auri magis sit sile in-
 miscēt aliq̄ntulū de stanno. ppter qd̄ est aurical.
 cū multū de ductibilitate cupri amittit ¶ Et
 illi q̄ decipere volūt. z splendorē silem auro idē
 cere ligāt lapidē eo q̄ dūcti⁹ remanet ī ere in ig-
 ne nō euaporans cito ab ere Ligat̄ āt per oleū
 vitri. tolluntur ei fragmenta vitri z p̄uertūt in
 puluerē et spargitur in testā super es postq̄z im-
 missa est calaia. et tunc vitrū p̄ modūz olei ena-
 tat super es z nō sinit euaporare lapides et lapi-
 dis sicutē s; reflectit vaporē lapid̄ in es z sic dū
 et forter purgat̄ es et adurūtur in eo materie fe-
 culēte Tandē tñ euaporat etiā oleū vitri. et tūc
 euaporat sicut lapis. s; auricalcū efficiat mult-
 to splēdidū q̄ si esset sine illo Qui āt adhuc āpli-
 us assimilare auro itendit. has purgatiōes per
 optesim et vitri oleū sepi⁹ iterat et loco stāni po-
 nit argentū et imiscet auricalco ¶ Et hoc effi-
 citur ita rutilās et citrinū q̄ multi credunt ip̄m
 esse aurūz cū in veritate adhuc sit in specie eris
 Hermes āt dicit q̄ si eri liquefacto tuchia mis-
 ceat̄. puluerizata siue sit tuchia alba siue rubea
 q̄ ipsum in colorē auri p̄uertit ¶ Quid āt sit tu-
 chia in sequēti libro vbi de medijs agetur dice-
 re s; qd̄ hic sufficit est q̄ tuchia adustiōe p̄sumit̄

Liber Quartus

terrestreitas ⁊ purgat ab ere supfluū humiduz
ip̄i⁹. ⁊ iō tunc erit pulchru⁹. n̄ ⁊ s̄rus tuchie eua
porat p̄ ignē si diu steterit in igne. ⁊ iō nisi aliud
medicamē fuerit euaporabit tuchia. ⁊ tunc erit
pristinus color cupri. Dicit et̄ hermes cū q̄ con
cordāt expta. q̄ si es sale asplum sup acetū l' vri
nā pueri masculi s̄ginis locet penetrabit s̄rus
vriue siue aceti subltā tiā eris ⁊ ouertet ip̄m in vi
rozē ¶ Si at̄ itez p̄ se solum es locet sup race
mos expressos solo vapore vni ouertet in opti
mum colorē viridē plucētē ¶ Si at̄ huic co
lori auripigmentum siue arsenicuz ap̄oximat et
precipue adustū odēnādo destruit virozē ⁊ idu
it colorē fuscū terrestrē ad opacitatē declinan
tem ¶ Qui⁹ cā at̄ ex dictis facile manifestat. est
em̄ sal aperitiuū. ⁊ ideo aperit cupri substantiam
p̄cipue si in tenues laminae ductū sit. ⁊ tunc
vapor acut⁹ aceti vl' vriue incendit ip̄m. qđ n̄ ē
a sulphure nimis accenso. p̄pter qđ humidū ter
restre adiunctū leue qđ est ignitū in ipso virozē
accipit sicut colera calidissima ⁊ pessima q̄ ē si
cut erugo eris vt dicūt medici. Quoniam autē
primo vapor non est adeo acutus sicut vapor
vini conuncti. tunc enim ita intensam inducit
rubedinē ⁊ iō manet auri color plucid⁹ ¶ Au
ripigmentū at̄ est excellenter adurens. ⁊ ideo cū
hoc ap̄oximat substantie sic colorate s̄buretur

modicū humidum qđ est in ipso. 7 tunc manet
 qđ est terrestre opacū. p oēm eundē modū quo
 etiā colera adusta relinqt cinerē melancolicum
 accidentalē calidissime melācolie fm expta inea
 dicine ¶ Tāta igitur de eris natura et effecti
 bus dicta sunt.

¶ La. viij. de natura et admixtione auri

Subiicienduz at est his de natura auri qđ
 solū fm Hermetē est in quo nulla appa
 ret egritudo. neutra em pars materie ipi⁹ est ip
 secta 7 untpata ¶ Cū em sicut et cetera sponā
 tur ex sulphure 7 argento viuo est suū sulphur
 lucidissimū et mundissimū et p loturas fortissi
 mas deductū ad puritatē qđ nullā oīno hz vn
 cruositatē cremabilē. nec aqueaz humiditatem
 flegmaticā euaporabilē. et forte in locis scavis
 quoz solida superficies est sepius sublimatū 7 di
 gestū temperato calore digerente digestionē q
 pepansis vocat. 7 terrea substātia q est incorpa
 ta sulphuri mūda et subtilissimā vaporabiliter
 suspensa p totā substantiā humidi radicalis ip
 sius sulphuris ¶ Propter qđ relinqtur q calor
 illius sulphuris sit splexionalis a tempamēto
 in nullo recedens. 7 hoc est sic sptus masculina
 in sponē auri Sitr aut suū argentū viuum hz
 duas substantias ad extrema mundificatas

¶ Tercius em̄ qđ est in ipso calore est subtilitas
tū nō mō materialit̄ diuisum. s; vaporabil̄ est
subtilissimū terre. forte sepi⁹ sublimatur in terre
p̄cauitatib⁹ p̄ viuificū calorē solis. 7 stellaz. Si
militer at̄ 7 aq̄um subtiliatū p̄ eundē modū ite
rate sepi⁹ sublimationis. 7 cū vtrūq; sic insit sub
tiliatū subtiliter. Cōstat q̄ sil' s; mixta p̄ calorē
et dispōem loci p̄focant⁹ 7 reflectētis vaporē in
seipm̄ fortissimo nexu mixtionis colligata sunt.

¶ Sulphur at̄ in p̄pōem auri non venit t̄m p̄
qualitatē s; p̄ subam. 7 cū sit subtilis substance
penetrabit. vbiq; p̄ argentū viuū. 7 coagulādo
colorat ip̄m. 7 cū sit vtrūq; sublimatione ad for
mā supior. elemēto. 7 deductū q̄ in natura dia
fonicitat⁹ cū perpetuo pueniūt corpore habebit
vtrūq; plurimū. quietat⁹. 7 cū spūsent plurime
ptes materie sil' p̄stabit. hoc em̄ est de p̄prietate
subtilis substance q̄ p̄stas p̄ coagulationē plu
rimas ptes habebit in puissimo loco. ¶ Diafo
neitas igi⁹ p̄tracta faciet colorē curimū. 7 s; tilit̄
tas facit p̄solidationē maximā. 7 p̄stantia mulo
tarū p̄tū sil' in puo loco 7 situ facit pondus sic
pbat̄ ex his q̄ in de celo 7 mūdo rōnabiliter de
monstrata s; ¶ Relinq̄ at̄ et p̄solidatōe 7 tē
peramēto sil' q̄ auz. sit parū vaporatiuū vel ni
hil 7 ideo q̄ si nō est odoriferū. ¶ Odor at̄ licet
nō sit essentialit̄ fumalis cuaporatō. t̄m frēq̄nter

fortis odor est cū funali euaporatione ppter qđ
 enā relinqtur vltim^o qđ auz sic in corruptibili^o
 oi metallo et magis sustinēs ignē ppter fortissimā
 mā sui dūctionē in mixtura ¶ Sumalis em̄
 euaporatio quandā indicat corpoꝝ corruptio
 nē qđ est minus in argēto ⁊ magis in cre ¶ Ex
 his habet cā qre adurant argentū qđ nō adurūt
 aurū sicut sulphur ⁊ arsenicū et qdam alia Lā
 em̄ hmoi est mixtura eo qđ omne terrestre ipsi^o
 est in humido se defendente ab adustione ⁊ oē
 humidū ipsi^o est in terrestri se retinente ne euo
 let per euaporationē quā connexionem Plato
 sedus vocat. ⁊ Empedo. collam germanorum
 ¶ Extemperantia at auri habetur quare est
 calidum ⁊ humidū conferens tremori cordis ⁊
 et melancolie que facit tristem ⁊ p̄cipue illi que
 facit hominē solum apud se loqui. confert autē
 ptra has passiones siue speciebus eiusdē virtutis
 confricatum siue etiam sumptū contritum.
 ¶ Exsoliditate autē est qđ non tingit corpora
 que tangit nisi difficulter. ⁊ ideo fertur in annu
 lis ⁊ ceteris ornāmētis Argentū at tingit pax
 et cetera metalla tingunt multuz. qđ ptingit iō
 qđ humor vinctuosus in toto ē ab eis sepat^o cui
 dūctū est terrestre adustū in eis. ⁊ hoc ptingit
 sicut fuligo corporis vinctuosi ¶ Dulta autē
 pur. et is materie facit qđ rarissime inuenitur a. ij

Liber Quartus

corporū imixtū. sed sp̄ quasi purū. qđ cū aliq̄ per
mixtū non p̄t retinere tantā puritatē. ⁊ iō dege
nerat in es. econtra rarissime iuenitur nisi lapid
d. b. incorporatū. **E**x his itez est q̄ inuenitur
vt grana arenulaz frequēter. qz tantā puritatez
oz esse paucā ⁊ ab alia materia eleuatā ⁊ q̄si ex
pulsā ⁊ ideo diuersam. tñ iā inuentū est granū
centū machaz sil. Ex his itez constat quare hec
duo metalla. s. aurū ⁊ argentū assumpta sunt in
materiā nūmismatū a sapientib⁹ antiqs. hz em̄
hoc speciale iuamentū ad hoīs complexionē iu
uandā ⁊ solidandā. ⁊ sunt durabiliora ⁊ nobil
iora ceteris. **P**urificatiō at̄ aurum st̄ acuta ⁊
valde sicca sicut sales ⁊ p̄cipue sales marini ⁊ fu
ligo corpoꝝ vinctuosoz sed siccoꝝ ⁊ later tritus
Cū at̄ purificari d̄z auz fit testēum vas ad
modū cucurbite l' scutelle factū. ⁊ sup̄ illud vas
fit simile illi ⁊ aglutinat̄ in loco tractuuz ⁊ tena
ci luto qđ sapientie lutū vocant alchimici. **I**n
superiori at̄ fiunt foramina multa p̄ q̄ creat vapor
et fum⁹ ⁊ postea attenuat̄ auz in laminas bre
ues ⁊ tenues ⁊ ordinant̄ in vase. ita qđ qlibet or
do laminaz subter ⁊ supra hz puluerē fuliginis
et salis ⁊ lateris farinati omixtoꝝ. ⁊ decoq̄t̄ in
igne forti donec purissimū ē. ⁊ sumū in eo sub
stantie ignobiles. lutū at̄ sapientie de q̄ fiunt te
ste fit ex testa trita ⁊ itez omixta ⁊ decocta. **S**

So'iu   cxix

em vas in igne positu no' sumit in igne. sensibi
 l' assumptione ¶ Tu' alio mo' in alchimic' p'pa
 rat lutu' sapie. sed illud h' sufficiat quo aurifices
 vtunt' ¶ Sicut igit' purificat' aur' z no' exurit
 in eo nisi subst'ia ignobilis. p'pter qd' eleganter
 d' hermes in alchimic' suis Sulphur ip'm q'
 d' subtili affinitate sulphur' ad qua' vicinat'ur
 oia metalla oia eoz perurit corpa z incinerat.
 aur' ho' non. por' naq' eius arti s'z z indissolu
 biles Auru' tu' qd' t'porib' nostris habudant'
 inuenit' venit de boemie regnoz nup' in westua
 lie theutonie partib' in loco qui vocat' curbeck
 inuenit' in mote qd' d' aur' de quo minus cum
 purificat' sumit q' de aliquo alio. z tu' minoris
 precij q' aliud estimat' cuius p'fecto ca' nulla est
 nisi qz nouu' est z valor ei' ab emptorib' adhuc
 no' p'batur ¶ Non at' ignorand' est q' aur' q'
 si citrinu' z croceum inuenit'. qd' tu' p' decoctione
 rubescit. p'pter materialis principij assumptione
 qd' albu' magis qd' format q' est rubeum. p'pter
 qd' alchimici volentes aurum facere student ad
 elixir rubeu' qd' medicinam vocat'. z studiu' eoz e'
 q' qtuor in se habeat coloratione' vic' z penetra
 tionem z in mortalitate in igne z solidatione. et
 hoc vocat' rubeu' solis ¶ Elixir at' ad argentu'
 studet h'ze colorationem albedinis z q' sit pene
 tratiu' z non euaporet ab igne et habeat subti

litatē. ⁊ hoc vocāt albū lune. p̄t̄ q̄d̄ d̄t̄ hermes
 qui est radix sup̄ q̄s oēs philofophi sustētati s̄t̄
 q̄ rubēū solis medicina ē. albū vo lune Lādor
 r̄o ⁊ rubor crocēū apiunt. auz̄ ḡ decoctiōis q̄
 ruborē modicū p̄ decoctionez assumat necē est.
 Ex p̄dici⁹ oib⁹ elucescat aliquiter s̄m quā rōem
 plurimi alchēmistaz asserūt de oī corpe elemē
 tato posse extrahi tria corpa. oleū vicz vitrū et
 aurū. Patet em̄ ex sepi⁹ habu⁹ pigue q̄d̄ d̄ā esse
 in oī elemētato q̄d̄ circūfundit̄ p̄tib⁹. q̄d̄ q̄a vis
 colūm est euanescente hūido aq̄ distillat ab icen
 so corpe et affato. eo q̄ per optatū pellit̄ ad ite
 riora vbi diuti⁹ defendit̄ ab igne. In oī em̄ cor
 pore. est humidū radicale permixtū terreo sub
 tili ita q̄ vtrūq̄ tenet alterum ⁊ hoc fortissime
 affatū sublimādo se in poris corporis interiori
 bus quoz orificia exteriora clausa s̄t̄ p̄ obusio
 nē q̄li p̄ duo se diuidit. mag⁹ em̄ grossuz ⁊ aq̄
 natat in corpis p̄tib⁹ et per fortissimū ignē effū
 ditur vitri effusione et ḡgelat̄ frigido in vitrum
 mag⁹ at̄ purū sublimatū. p̄pter caliditatē fit cro
 cēū et effundit̄ effusione auri q̄d̄ ḡgelat̄ frigido
 hoc t̄n̄ p̄cipue est in capillis humanis verū. q̄a
 in illis est magna fortis mineralis p̄cipue illis q̄
 de capite abscondunt̄. q̄re at̄ hoc sit non ē p̄ntis
 intentionis. s̄z in scia de aīalib⁹ est declarandū
Signū at̄ hui⁹ est. qm̄ tpe meo inuentū est

et visum caput hominis quod inter dentes sutura
 superioris cranei partes multas auri pulueris
 habuit imitatas. fere enim vbi cumque aurum inuenitur
 ut dicitur quod si puluis et quasi grana inuenitur et causa est
 subtilitas et expulsio materie et sublimatio. et hu
 ius indicium est quod inueniuntur quasi quedam guttule
 et gelate In potis enim vasorum naturalium pre
 focatus vapor cum in se reduplicatur sepius ad hu
 morem auertitur quod iocunditate guttarum assumit
 et si aliqui sunt caua oblonga et quasi ex paruis
 composita hoc fit ideo quod in collo vasis naturalis
 vapor nec simul auersus est nec simul et gelatus
 sed pars post partem. et ideo secunda addita est
 prima et aliqui illis duabus tertia. sicut etiam fit
 in generatione grandinis ¶ Nec ultra nobis
 de auri natura physice dicta sunt

¶ Capitulum octauum de coniunctione ferri:

¶ Tandem autem de ferro sermo habendus est
 hoc enim ignobilius est ceteris liquabilibus
 metallis neque est liquabile sicut cera sed potius
 mollificabile. ¶ Est autem compositio eius
 ex argento viuo terrestri ponderoso et luculen
 to et immundo valde. et ex sulphure immun
 do terrestri cuius virtus etiam conuertit ipsum
 argentum viuum in ferri speciem. et ideo est sca
 biosum valde. et rubiginem de facili contrahit

Liber Quartus

propter sulphur adustionem. et fuliginatam quae tangit.
et forte terrestris suba eius sulphur est atramentosa
et propter hanc limatura eius fert nigredinem in un-
causto. et etiam non purgatur ab humore vinctuoso. et
ideo facilis est adustionis. ¶ Huius autem signum est
quod cum piguedo aliqui supponit ei sicut cepum et pro-
aperit ipsum. ita quod stannum superius eidem subam
eius ingredi post cuius ingressum ita fragibile efficitur
quod postea fabricari non potest. ¶ Adustio autem
terrestris sube ipsius probatur per multam scoriam quam ab ipso
seperat. et maxime per hoc quod frequenter ut grana quae
dam nigra in terra inuenitur. ¶ Secundum hanc igitur
partem quae non liquatur ut alia. sed mollificatur tantum. hu-
ius enim causa est terrestritas ipsius et ideo eleganter
dicit hermes tarde liquationis causam in ferro testificat
nimiam terrestritas partem eius prohibens fluxum
eius. sed tamen in magno igne precipue sabulo et sul-
phure aspersus distillatur et depuratur. Propter duriciam
etiam eius fit quod ex ipso fiunt instrumta sicut mallei et
incudes vnde cetera producantur metalla. siccitas autem
eius facit ad fortitudinem acuto et angulo. in ipso
suo. propter quod sit insensibile et perforatum eorum quae unci
debent et perforari. ¶ Dicit etiam hermes de ipso
quod argentum viuum multum de albis ipsum fere ad hanc
multitudinem argenti ingreditur in subam ipsius
cum sulphure et tartari hoc est lapidis vini deco-
ctione. Sulphur enim propter vim adurentem quae est

in eo et in maturitate argentū viūū vocatur ab hermete pugnā insidiator oīm metalloꝝ Argē tum tñ viūū nō pmanet in ipso diu in igne sꝫ fugit ab ipso sicut ex ceteris metallis quibꝫ de facili pmiscet ꝑꝑ naturalē. quā cū eis hꝫ pformitatē nisi per ingeniū magnum figat et retineatur. et ꝑꝑter hꝫmōi fugacēz humiditatem quam habet vocat ipsuz hermes seruū fugitiuū ¶ Cū igitꝫ fm dēsiccū sit ꝫ adustū hꝫ opationē qꝫ confert spleni et stomacho debilitatꝫ ex mollificatōe. et ideo ꝑꝑcipitur talibꝫ vt bibant vinnꝫ ꝫ aquā in quibus extinctū sit ferrū cādens ¶ Calibꝫ at nō est alia spēs metalli qꝫ ferꝫ. sꝫ est subtilior et aqꝫ sior ꝑꝫ ferri ex ferro ꝑ distillationē extracta. ꝫ iō durior est et ꝫ pactior. ꝑꝑter vim ignis et ꝑꝑter ꝑꝫtū sublimitatē qꝫ duriores efficiūtur qñ vꝫunt ¶ Est atꝫ albius ꝑꝑter maiorē a terrestreitate sepationē. et cū nimis induratur tunc scāditur et percussū ꝫminuitur ꝑꝑ nimia sui desiccationē Est atꝫ diuersitas aqꝫ in desiccando plus et minus et iō fabri qꝫrunt specialiter aquā in qua extinguat ferrū ex quibus faciūt gladios Cū ei candet et in aquā mittatꝫ induratur eo qꝫ calidū frigiditatē aque fugiēs ad interiora ferri cōburit in ipso materiale humidum ꝫ hꝫmōi ꝫsumptione magꝫ ꝫ magꝫ induratꝫ Tantū igitꝫ dēcū sit de ferro et de ceteris metallis in spāli ꝫ in cōi.

Incipit liber quintus de medijs mineralib⁹
de oibus que ueniunt medijs. C La. primū

Uperest in hoc quinto mineralium
uestigare naturas eoz q̄ media in
ter naturas lapidū ⁊ metalloꝝ eē vī
dent. licet em̄ Auicen. in. 4. diuidat
corpa mineralia in lapides liq̄bilia sulphurea
et sales Tñ videt nobis sulphur plus eē sp̄m
mineraliū p se q̄s argentū viuū. cedit em̄ in ma
terie ptē ⁊ viuū in alterū Loq̄ntes igit̄ de me
dijs dicamus primo in cōi. de mediōꝝ naturis
et postea sub p̄pendio tangemus aliqua eoz
in speciali. et in hoc p̄plebimus nostrā in isto li
bro intentōem. C Omne igit̄ qd̄ in aliquo p̄ti
cipat passionē lapidū ⁊ in aliq̄ participat passio
nem metalli dicim⁹ esse mediū. est em̄ p̄prietas
lapidis non liq̄fieri. et p̄prietas metalli quā bz
ex materia est liquefieri calido sicco ⁊ ideo lapi
des sunt in genere aridorum ⁊ terre. metalla at̄
st̄ in genere humidoz ⁊ aque. C Media igit̄
sunt que s̄m aliqd̄ sunt terre ⁊ s̄m aliquid aque
et q̄dam q̄dem horum que sunt viciniōza terre
illa p̄stant calido et sicco. quedā at̄ viciniōza aq̄
et ab illis distillat aqua per calidum siccum. sic
est sal gemma C Adhuc at̄ et media sunt que
cunqz liquefcunt calido sicco. sed postea ad friv

Solum eij

gus et etiam ad ignem incipiunt constare elixa
 ra .sicut em liquecerent nisi essent fm aliquid
 aquea .neq; constarent per elixationem nisi fm
 aliquid essent terrea sicut colligitur ex doctrina
 metheozorum ¶ Amplius autem media sunt
 quecumq; et amborum substantijs componun
 tur licet non liquecant ad siccum calidum . sic
 em media sunt omnes scorie que a iuneris cuz
 lapidosis partibus resoluuntur . et sic media est
 omnis marchasita . que quidem non liquecit
 in igne sicut lapis . sed tamen ipse color et pono
 dus naturam in ea indicat esse metallinam .

¶ Amplius autem quecumq; comunitiva stz
 in substantia et sunt aque eorum multum con
 solidatiue et restrictiue qndam mediorum ha
 bent materiam sicut est alumen omne . Omne
 etiam atramentorum genus medium esse vide
 tur eo qd aliqd lapidosum in substantijs eorum
 inuenitur ¶ Causa aute istozum medioru est
 permixtio vaporabiliter facta materie lapidis
 et metalloꝝ vel materie liqbilium . permiscetur
 em cuz multo sulphure ⁊ humor hñs aliqd de
 natura argenti viui et ex taliter permixt; hñs
 ribus ⁊ vaporib; ⁊ ceter; materijs ouenit qda
 media inter vtraq; pduci a natura ¶ Sapw
 ens em ⁊ diligens natura q oi materie plet ap
 titudine ab extremo ad extremu no trahit vt di

Liber Quintus

est Aristo nisi compleat omne mediū. fecit igitur multa
media inter lapides non liquibiles et metalla liq-
bilia ut in omnibus exhibeat puenientia et deside-
riū boni quod habet unūquodque quod est per omnem modum
materie possibile ut compleatur. Sed: oportet autem na-
tura summe notandū ad transmutationē metal-
loꝝ. quia in eis consistit plurima scia eorum quae unius in
alud converterentur. media enim sunt quasi materi-
alia. et iam superius ostendimus quod ille qui inconuenienter
intendit metallū ad metallū convertere. oportet quod pri-
mo deducat ipsum ad naturam primam. hoc est gene-
ri metallico primam. Tunc enim aptitudinē suam
iuuat a fortibus disponentiū facile naturam et acci-
pit veram spem metalli quod intendit. philosophice et ra-
tiones quae in philosophico auditu determinate sunt ostē-
dunt quod non est motus de extremo ad extremū nisi
super mediū. ¶ Est autem omnium metalloꝝ prius quod vi-
dentur incompleta esse in specie. et ideo in quodlibet con-
uertibilia. mediū enim proprie dicitur habere in formis natu-
ram quae formatam distinctam extrema retinent. sic
in scia de sensibilibus docebitur. In medio ali-
quomodo sunt formas confusas sunt extrema. ¶ Propter
quod extrema per ingenium et naturam de medijs re-
ducuntur quoniam unius fortis unius extremi super alterū
Sic igitur dicitur sit de medijs in communi non
oportet enim plura dicere. quia cognitio medijs
est per sua extrema

Ca. ij. de natura salis ⁊ speciebus ⁊ modis

Utrum de medijs ⁊ primuz est sal de quo
 in cōi iam scim⁹ ex scia merbe. q̄ efficit ex
 terreo grosso ⁊ robustum est postq̄s mixtū erat
 aqueo et ideo om̄e sal resolui incipit in aqua fri
 gida ⁊ in aere frigido ⁊ humido ¶ Est autē sal
 multa ⁊ diuisionū. est em̄ sal marinū siue q̄ ex a
 qua salsa extractuz est. ⁊ est sal gēma q̄ est sicut
 cristallū plucidū et in vngaria habūdantissime
 inuenitur. cui⁹ mixtio est a terrestri ⁊ posita. et
 ppter hoc facile raditur in puluerē. nō at est ex
 solo terrestri sed secū hz aqueam substantiā fru
 giditate terre et diuisione ⁊ gelatam. et ex illa
 hz q̄ est plucidū. hz etiā ex eadē q̄ liq̄fit calido
 hūido ⁊ distillat aqua ab eo terrestri suo reman
 nente Est itez sal qd̄ vocat napticū nigruz ex
 napta q̄ est in ipso. s; cū subsumigat liq̄sat nap
 ta et separatur ab eo ⁊ tūc fit albū ¶ Est iterum
 sal indicū nigrū ex se ipso ex multa adustiōe ter
 re q̄ est in ipso ¶ Est et; adhuc sal armoniacū
 qd̄ clarius est ad p̄spicuitatē accedēs Et forte
 alij modi salis p̄ter istos in diuersis terris inue
 nunt. qm̄ sal marinum aliū hz modū in mari
 magno qd̄ attingit ytaliā et aliū in mari oceā
 na qd̄ est ad aq̄lonē ⁊ tāgit flandriā et germani
 am Hoc ei qd̄ est in mari magno in reflectu ma

Libere Quintus

fit in locis ubi refluit vel in foveas derivatū in
locis ubi stat calor solis in fundo quertit in salē
q̄ est magnorū granatorū. sic̄ mix̄ q̄dā gradino
se duoluta Hoc at̄ qd̄ est ex mari oceano aq̄lo
nari coq̄t de fressi fundi ⁊ terre marine Sūt
em̄ fontes salsi in diversis reventioie p̄rib⁹ ex q̄z
aqs̄ coq̄tur sal bonū ⁊ p̄ue q̄s̄tat⁹ q̄si farinatū
C De vna etiā hois ⁊ p̄cipue pueroz coqui
tur sal p̄ operatōes alchunicas sublimatōis et
distillationis Quocunqz at̄ mō fiat sal in cōi tñ
vni⁹ est nature q̄ p̄ponit̄ ex terrestri qd̄ humi
dū fuit mixtū obusto. ⁊ qz hūido p̄mixtum fuit
ido obustū est albū. ⁊ quāto plus oburit̄ p̄ elia
tionē vel assationē tanto efficac̄ albioz et amari
oz. salus em̄ sapor p̄mixtus ē amaro vt in sc̄ia
de sensibilib⁹ determinabit̄. P̄opter terrestrei
tatē aut̄ oē sal stipticū inuenit̄ p̄pter siccitatem
ip̄⁹ est ip̄e ericcatiuus ⁊ p̄seruati⁹ a putredie
et p̄strictiui⁹ P̄opter caliditatē sil⁹ ⁊ siccitatez
est absteriui⁹. ⁊ qz hz acūmē in sapore penetrati
uum ideo p̄dit cibaria Crystallin⁹ at̄ sp̄aliter ē
p̄sup̄ri⁹ grossoz vaporz. s̄z q̄cūqz cal̄ d̄ioz ē dis
solutiui⁹ ⁊ congelatoz humorz in amict⁹ corpo
rib⁹. ⁊ h̄ q̄dem hz oē sal s̄m maḡ et min⁹ Silt̄
aut̄ p̄pter siccitatē sil⁹ ⁊ inordinatōnē poroz cu
iua in ordinatōis cā est obustio intorquēs ordi
natos poros hz q̄ est de numero p̄munitū

omnium modorum

¶ Ca. iij. de natura et substantia atramentorum

Atrura aut atramenti secundum suum genus quod est substantia omnimoda mineralis dissolubilis per decoctionem in aqua factam primum lapidole substantie que nequaquam soluitur per citationem. liquida ei proculdubio primum est genus atramentorum et licet per se coagulatum. Conuenit etiam omni atramento secundum suum genus quod est rancido di gustus stripticum et adurens valde. unde et inducit crasiam duram quam corporibus apponit. Est autem plurimum spiritum. aliquid enim est album quod arabes vocant alkalcadis et aliquid rubrum quod vocant assuric et aliquid citrinum quod vocant alkocari. et aliquid inueniunt viride quod nominant alkacantum. et alius quod fuscum declinans ad nigredinem quod vocant saphira quod ponit ad incaustum. Quia autem hec solvuntur in aqua decocta propter album quod aut non solvitur aut difficulter propter sue substantie grossitudinem que aliquid acceperit lapiditatis. Viride etiam quod a quibusdam vitreolum vocatur et ad quoddam incaustum genus ponitur fortius est coagulatum quam citrinum et tunicas habet grossiores. Efficacius autem in fusco genere atramenti est quod videlicet splendorem quandam autem pretendit si pulvis aureus in ipso

Libet Quintus

Spersus obscure reluceat Patet q̄ atramēta oīa
et terra ⁊ aqua s̄t. ⁊ primo s̄t liq̄da ⁊ postea co
agulata. ⁊ itez postea calido ⁊ humido dissolu
bilia. calore aut accipiūt fm̄ maiorē ⁊ minores
subtilitatē terrei et decoctionē ei⁹ in humido et
maiorē et minorē p̄spicui aereis inmixtionez q̄n̄
terreū in aqua decoq̄tur. est aut hoc mediū la
pidis et metalloꝝ. q̄m ⁊ p̄pōnem h̄z lapidis et
aliq̄n̄ splendorem metalloꝝ.

Ca. iij. de natura ⁊ genere aluminum

Alumen est terrestr̄ p̄positionis est at̄ ra
le terreū qd̄ grossum ē ⁊ humido p̄cretuz
qd̄ a p̄plemento deficit argenti viui ⁊ tū aliqd̄
accedit ad illud Et videt̄ esse quadā vi coagu
latum que q̄dem nō est sulphuris sed aliqd̄ p̄
pinquitatis h̄z cum sulphure ex̄ite. Est igit̄ in
colore albū frequētius. ⁊ cū assatum fuerit opres
si. distillat ab eo quedā aqua feresc̄ ⁊ sal gēma
Est at̄ qd̄ frequētius occurrit ⁊ cuius vtilitas
maior est triū sp̄rum vicz longū ⁊ scissile valde
qd̄ in scissuris plumosum apparet. ⁊ h̄z colozes
argento silem ¶ Secundū at̄ est qd̄ est siccū
et rotundū vt mollis lapis et in splendore argē
ti. et albedine parū declinans a p̄cedēte ⁊ nō
est ita efficax sicut id̄ qd̄ d̄c̄m̄ est. et hoc a q̄bus
dam vocat̄ rotundū ¶ Tercū aut̄ est siccum

quasi petrosum declinās ad citrinitatem et hec omnia tria sunt de facili puluerizabilia. duo autē prima sunt calida sicca multum exiccatiua et cōstrictiua Terciū autē non hz s̄rictitatem licet sit petrosum. aqua etiā in qua sepius lauat priuimum genus qñ est antiquū ⁊ sepius colat per ip̄z aqua efficitur vltra modū solidatiua ⁊ coagulariua diuersoz corpoꝝ Propter hoc ipsa vtunt̄ alchumici in illa lotura quā lac virginis vocant. de quo alibi fecimus ⁊ faciemus adhuc mentionē Fertur autē inueniri alumen humiduz et hoc esse sicut bitumen vinctuosum qđ multū est cremabile deficiens in odore aliquantulū a sulphur̄ vinctuositate et cremabilitate. ⁊ h̄mōi aluminis spēm quandā dicunt esse naptam

¶ La. v. de modo et natura arsenici

Arsenicū autē licet lapis quidam aliquñ sit de quo in secundo mineraliū libro fecim⁹ mentionem. tñ qz plurium modoz inuenit̄ opz hic melius de ip̄o pertractare ¶ Non autē dubium est quin sit terre nature robustū h̄ns aliqđ de vinctuositate sulphuris. ppter qđ cognationē hz cū sulphure. ⁊ humor sulphuris est multum penetrantius in metalla. ppter cognationē quā hz ad ipsa ⁊ adurens ea. ⁊ cū arsenicum sit acuetius plus efficit̄ adurēs Est autē puluerizabile ca

Libet Quintus

lidum & siccum sed est calidius q̄ siccum. & ideo
putrefactiuū est & valde inordin. tuū. Inueni
tur autē & trium modorum albū vicz & citrinūz
quod est cōius & puluerizabilis ceteris & au
ripigmentū vocat. & rubeyū & melius in gene
re illo est qđ imbibitum sibi hz rubedinem cum
q̄busdam alijs vijs. & forte multoz alioz mo
dorum inuenitur fm materie diuersitatem.

C De sextum de natura & modo marchassite

De marchassita etiā de qua secundo hui⁹
scie fecimus mentionē hic interponere oꝝ
subtilius. qm̄ in veritate marchassita hz naturā
tam lapidis q̄ metalli. & ideo verius illud me
diū est q̄ aliqđ alioz. hz em̄ substantiam lapi
dis terrestrem p̄ calidū siccū non solubilem. sed
calcinatur p̄ obustionē in forti igne sicut lapis.
pondus autē et splendorem hz metalli et est pō
derosa multum. nō tñ vnquā metallū distillat
ab ea sed potius euaporat in igne. & tunc lapis
in calcem ouertitur. cuius cā. p̄cepto est quia me
tallum qđ est in ipsa. opletē ad spēm suam non
puerit Si em̄ aurea marchassita spēm auri per
secre haberet non euaporaret ex ipsa aurum. sꝫ
liq̄retur ex ipsa habuit igit̄ naturā & colorem
metalli sed non spēm. & ideo euaporando eua
nescit qm̄ affatur igne affatione forti **C** De

chasite aut sunt tot genera q̄t sp̄s metallorum.
 Est aut aurea et argentea. s̄ aurea raro inueni-
 tur. argentea autem frequenter. stannica aut raro
 et plumbea et est q̄libet marchasita de natura
 et conuersione aliqd̄ h̄is sup̄ naturam lapidis et
 metalli illius cuius similitudine pretendit in co-
 lore. est t̄n̄ dura et ponderosa. dura q̄dem p̄pter
 lapidis duriciem et excoctionem et assationem.
 ponderosa aut p̄pter luculentiam non purgata
 hic autē lapis a phisicis antiq̄s lapis adetherū
 vocat̄ q̄d sonat lapis luminis p̄pter iuuamētū
 q̄d confert visui precipue marchasita aurea est
 aut in qualitate naturali calidus et siccus in ef-
 fectu strictiuus et calefactiuus et maturatiuus et
 resolutiuus et fortis in effectib⁹ illis. Fert̄ at̄ q̄
 suspensus collo. puerorum auferit tumorē ab eis.
 In alchymicis etiam iste lapis principalis cib⁹
 est cū quo cibatur argentum viuū ad elixir al-
 bum et argentea marchasita ad elixir ruberū
 et aurea.

Capitulum septimū de natura nitri.

Nitrum autem ex nitrea insula vbi primo
 inuentū est sic vocatur. arabes baurac no-
 minant. est autem de genere salis obscurius q̄
 sal gemma. tamen est perlucidum. sed est lumi-
 nosum tenue. Est at̄ illud assabile in igne et tūc

Libet Quintus

amilla aquosa substantia superflua efficitur sic est
magis robustum et tunc erit acutius sal ipsum.
Species autem eius distinguuntur per loca in quibus
nascuntur. Est autem tripliciter inuentum apud
nos, armenicum videlicet et africanum et thebaicum
quod in loco qui gossaria dicitur habundanter in-
uenitur, ita quod pluuia cadente super montem qui
plenus est minera cupri et colata aqua per uiam per
montem quam uenit ad centum passus in foueam quam
fecerunt fossores uersa uidetur aqua in nitrum
quod non putatur ab incolis esse sal gemina, sed
ego visu et tactu probaui esse nitrum. Stat autem in
pauca montis ad modum et formas qua glaci-
es generatur in tectis ex aqua a tecto stillante in
pore gelantis frigoris: et hoc non est lamellale
sed rotundum. Spatio etiam nitri africani ad cer-
teras species nitri est spatium nitri ad salem. Spu-
ma autem nitri omnis qui aliquando flos nitri vocatur, sub-
tilioris est substantie et purioris quam ipsum nitrum, me-
lior autem est spuma illa quam pretendit color mar-
moris et est multum frangibilis. Est autem omne
nitrum calidum et siccum, et ideo operationes eius
sunt quod est infessivum lauativum et coriatiuum cor-
rosivum et precipue africanum quod acutius
est ceteris.

Capitulum octauum de natura nichole.

Tuchia autem cuius usus frequens est in transmutationibus metallorum est artificialis et non naturalis coniunctio. fit autem tuchia ex fumo qui eleuatur ad superius et adherendo corporibus duris coagulatur ubi purificatur es a lapidibus et stanno qui sunt in ipso. melius autem in hoc genere est ex eo qui sublimatur ab illo et tunc illud quod in tali sublimatione residet in fundo est cinia que vocatur a quibusdam succudus. Sunt autem multi modi tuchie. est enim alba et citrina ad rubedinem declinans. quando autem lauat tuchia in aqua residet in fundo quod dicitur sicut fer tuchie nigrum aliquando hoc vocatur a quibusdam tuchia unda. **D**ifferentia autem inter succudum et tuchiam est quam diximus. quia scilicet tuchia sublimatur et succudus est quod residet in fundo canalibus non sublimatum. **B**etior autem est volatilis alba et deinde citrina et deinde rubea. recentior enim melius valet quam vetustas. Est autem omnis tuchia frigida et sicca. et illa que ablata est melius valet in operationibus istis.

Canonum de natura et proprietatibus electri.

Qui antiquorum non minus inter media sed inter metalla posuerunt electrum quod araues tinchar vocant. quidam autem ipsum capitulum auri vocauerunt. huius autem colorem mixtum ex auro et argento. et ideo etiam duo sunt genera huius

Libet Quintus

metalli . est em̄ artificiale qđ ex argento ⁊ auro
simul mixtis confectum est . aliud aut̄ est mine-
rale ⁊ naturale quod antiqui omni metallo me-
lius esse dixerūt . nescio q̄re nisi qđ sibi hunc effe-
ctum attribuerūt qđ stridorem emittit . vas fa-
ctum ex tali electro qñ venenū est unmissum in
potu qđ in vas mittitur sicut stridet nitrū qñ in-
funditur sibi acetum . cū aut̄ colorem habeat ar-
genti ⁊ auri mixtum . p̄culdubio ⁊ pprietatē ha-
bet ytrusq; ⁊ naturam ¶ De mixt; igit̄ homo-
geneis ⁊ non cōplexionatis neq; animatis fm̄
hunc modum dictum sit . Ex dict; em̄ omnino
quecunq; hic non nominata sunt defacili pote-
runt cognosci .

Explicit opus Alberti magni
in libris quinq; mineralium

Line
4308

for fresh

in the original copy - should have been in

